sıьnata 10 qaccɯ. — taqsara 5-s sɯla. — barɯ dəjdu ylehittere. qəlbəhuŋ!

qətugu ɯccat

ɯjga ikkite taqsar. || qəmsəmωl saqa sirine:ʃi kemitıete taʃa:rar. || be:tiŋse təqsuŋŋu 13 k. 1928 s. || № 1 (45)

qahıьt eder suruja:ccɯlarɯn tustarɯnan.

bihigi qahıьppɯt eder ɯccat qahıьta, kinıeqe eder ɯccat surujar. kinini eder ɯccat a:ʃar tuhalanar. bihigi ələqputun ylebitin wreqpitin, qannɯk ulu:ska ωkurıьkka tωq kere saŋa sωllar ba:llarɯn qahıьkka surujan qardarɯta billerser bωllaqpɯtɯna—ɔccɔʃɔ ere bihigi qahıьppɯt elbeq tuhala:q bωlɯɷ. əl na:datɯgar tıь siriger yleli:r qəmsəmωllar, barɯ eder ɯccattar, əskωlaʃa wrene:cciler, ycygej qahıьtɯ a:ʃıьqtarɯn baʃarar bωllaqtarɯna, kɯta:tan turan ytw baʃalarɯnan bejelerin qahıьttarɯgar „qətugu ɯccakka" surujωqta:qtar

kihi qahıьkka emiskecci bi:rde surujar bωla tappat. ycygejdik surujar ide elbeq wreʃinen. erejinen sitiller. basta:n ekkin qahıьtɯgar ontən bece:ttener qahıьkka surujan wreniller.

bihigi eder suruja:ccɯlar bɯt (юнкоры) ygystere qahıьkka **tugu, qajtaq** surujarɯ bilbetter, sata:battar. kiniler ıecıejke yletin tuhunan qahıьkka „ɔccωt" surujan ɯ tallar, əl ebeter aʃɯjaq tɯlɯnan saba tattaran surujallar, qələbura; „ıecıejke 18 silıenne:q, əntən kɯ:s əʃətə 5. ıecıejke sɯrdatɯ: ylete a:ʃar balaʃanɯnan barar... əskωlaʃa wrene:ccileri gɯtta ıecıejke sibe:he ycygej... ωpsastɯbalarga 6 qəmsəmωllar sɯʒʒallar".

bu kurduk surujbuttan a:ʃar taba:rɯstar tωq da tuhanɯ ɯlbattar. mannɯk surujuga, kihi a:ʃıьqqa ajɯla:q. tωq ba səluna sωq. ıecıejke sɯrdatɯ: ylete qanan salallarɯn a:ʃa:ccɯlar bejelere ycygejdik bileller. ənən itinnik suruju:ttan qahıьt kereqseti:te namtɯ:r. mannɯk bɯhɯ: sωq bωlarɯn na:datɯgar qahıьkka **tugu, qajtaq** surujarga wrenıeqte:qpit. manıьqa qahıьt bejete kæmælæbwqte:q, ara:s sybeni amanɯ bıeren kæmælæhær daʃanɯ.

ekkin qahıьtɯg r ωnna bece:ttener qahıьkka suruja:ccɯlar, ulu:ska barɯ a:ʃar balaʃan ihiger „**suruja:ccɯlar bælæqtærə** əŋəstəllər. tıь siriger qahıьkka surujar ʒən aʃɯjaqtarɯn bɯhɯ:tɯnan barɯ ederdi:n alaqannɯk qajdɯspakka bi:r bælæqqæ qəl'əhəllər. qahıьkka qajtaq surujar tuhunan bælæqqæ kepseten ωnna ʒən surujbuttarɯn ɯrɯtan. əntən ycygejdik ɯp-ɯ:tɯn kɯtaran surujarga bælæq silıennere wrenıeqte:-qter.

sebıeskej bɯla:s, qəmuɲu:s ba:rtɯja biligŋı kemŋe tωq sərıaktarɯ ɯlɯktarɯn turωrallarɯn. qaja yleni syrynne:n ərduk ky:hyrdellerin qahıьkka suruja:ccɯlar bilıeqteqter. kωrakka əl na:dətɯgar suruja:ccɯlar bytty:n muŋŋaqtara bωlallar. əttən ulu:ska suruja:ccɯlar bælætqæryn mıŋ ŋaʃar sebıetten, kepereti:pten. idele:q səju:startan, kihi ɯŋɯran dakɯla:ttatallar. kiniler. tələrər ylehitteriten tæhætæ siterillibeteʃin əntən isten suruja:ccɯlar bilıeqte:qter. ɔccɔʃɔ ulu:s ələʃɯn yletin tuhunan qahıьkka surujarga kıьjɯ:la:q, qətu:la:q bωlωqta:q.

s. k.

ka:rl li:pknıeq kerıehe.

(1919 s. təqsuŋŋu 15 k. ælærbyttere).

ylehit kɯla:s æræbæly:ssyjetin tutan ʒəllə:q ələʃu aʃalarga sallar sa:hɯn təqəru ɯra:qta:ʃɯlar, ba:jdar bɯla:starɯn utarɯ mækkyspyt ka:rl li:pknıeʃi ælærbyttere təʃus sɯlɯn tωlu:ta bɯjɯlgɯ təqsuŋŋu ɯj 15-s kynyger siter.

ka:rl li:pknıeq kɯra əʃə erdeʃitten, ɯra:qta:ʃɯ. ba:j bɯla:hɯn ylehit ba:hɯnaj yntyryter ωtta:q mækkwryger yleli:r majgɯŋŋa i:tillibite. kini yrdyk wreʃi (unibirsitıeti) bytere:t ylehit ərtətugar yleli:rge barbɯta, ylehitter æræbæly:ssyjeni terijer æjdæryn uhugunnararga ʒulusputa. ylehit eder ɯccatɯn æjyn tymen barɯ dəjdu yrdynen eder ɯccat internesijene:lin tærdyn turωrbuta, qalbaŋna:bat akɯla:tɯn tupputa ənnuk ylehitterin kıь qa:nnarɯn təʃuhunnarar kɯrgɯhɯ:nɯ ba:jdar ærægæjdæræ yrdy:ryn tuhugar ɯra:qta:ʃɯlar terijellerin ylehitter əttələrugar arɯjarga ylele:bite sesije:l dıemekre:tter sirejderin kenilerinen qajɯhan, ələqtə:q ba:jdarɯn innilerin əŋərər seri:leriger kæmælæhællæryn ωtta:q tɯlɯnan, yletinen utarɯ əqsusputa 1914 sɯlla:qqa stutga:rt kωrat ylehitin mi:tinneriger æræbæly:ssyjeli: æjy tenippite. mi:tin əŋərəru beli:sije qa:jbɯtɯn kenne ba:rtɯja əttətuna:ʃɯ yleni ky:hyppyte. ba:j bɯla:hɯn kæmysky:r albɯn salaja:ccɯlartan ba:rtɯjanɯ ara:rarga mækkyspyte.

ka:rl li:pknıeq aʒʒatɯ:la:q yletitten bɯ:hana:rɯ ɔccətə:ʃu ɲarma:ɲɲɯja bɯrabɯ:talɯstɯbata kinini tutan ɯlan kænnæry salla:tɯnan kɯrgɯhɯ: ωtugar umsa ytyryjbyte. ıьm ɯjɯn maŋnajgɯ kynyger 1916 s. bıerliŋŋe (ɲarma:ɲɲɯja ki:n kωrata) ylehit əŋərbut dıemenstre:sijetitten tutan ɯlan alta sɯlla:q ka:tɯrkaʃa ana:bɯttara. ɲarma:ɲɲɯja 1918 sɯlla:q æræbæly:ssyjetitten tyrme a:na telellerin kɯtta ka:rl li:pknıeq „ba:j bɯrabɯ:talɯstɯbatɯn yntyrytyŋ" dıebitinen taqsɯbɯta əl taqsa:t æræbæly:ssyje dəlgunun whyger sɯʒʒan sesije:l dıemekre:tter bɯrabɯ:talɯstɯbalarɯn yntyryten bɯla:hɯ ɯlarga ylehiti ɯŋɯrbɯta. itinnik yletin inniger sıejdıema:n (sesijel dıemekre:t) bɯrabɯ:talɯstɯbatɯn ʒahaltatɯnan ka:rl li:pnıeʃi ərωha lyksembu:ru kɯtarɯ ikkıennerin sωlga ælærbyttere.

ka:rl li:pknıeq eder ɯccat əttətuttan æræbæly:syje ylehite bωlan uhujulan taqsɯbɯta. kini ylehit eder ɯccatɯn teriltelere yksy:lleriger tenijelleriger yjetin tuqarɯ kɯhammɯta. əl ihin kini kerıehin barɯ dəjdu ylehit eder ɯccata yrdyktyk ɯtɯktɯ:r.

a. a.

bytyn sebıetter səju:starɯna:ʃɯ qəmuɲu:s ba:rtɯjatɯn 15-s sijıehe.

ba:rtɯja bytyn səju:starɯna:ʃɯ 15 s sijıehe aqsuŋŋu ɯj 2-s kynytten 19 kynyger dıeri məskuba kωrakka muŋŋaqta:bɯt.

basta:n ba:rtɯja ki:n kemitıetin bastɯŋ seksete:rə t. ɯsta:lɯn ba:rtɯja ikki sɯlla:q yletin beli:tiketin kepse:bit.

t. ɯsta:lɯn siste:n ələrər syŋken əmuktar ergıennerin ωnna bɯramɯ:slannastarɯn (ba:bɯrɯka səbωt) yletitten sıьlla:n, a:n dəjdu bytty:n ələʃun ɯrɯtan sıьnala:bɯt ygys əmuktar qasa:jɯstɯbalara seri: innine:ʃiteger tubusta əl ənnugar atɯn məhωqqa tystyler; əmukka bulu: talɯ: əŋəhu: elbe:n atɯ:laha:ccɯ aʃɯja:ta, sərəq əmuktar ba:bɯrɯkalarɯn səbωttarɯn taʃa:rɯ:tɯn atɯ:lɯ:r sirdere elbeq, əttən sərəqtərgə bukatɯn qəbdəq. ənən erginer siri bulu:nu ba:jdar ələqtərə tupsarɯn əl ebeter estellerin tuta:ʃa bωlla. ba:jdara səʃətəq bi:r sωl qa:lar-bas biler sirderin yllesti:. ənu kiniler ejeŋen sata:n yllestıeqtere sωʃa, kɯrgɯhɯ: kıьjɯ:tɯnan yllestıeqtere. ənən seri: kuttala urukkutun kurduk a:n dəjdu yrdynen saba by:ryke:n turar.

t ɯsta:lɯn dakɯla:tɯn ikkis aŋa:rɯgar sebıeskej səju:s is ələʃun keskillerin ɯrɯtan kepse:bit.

nərωt qasa:jɯstɯbatɯn y:ny:tyn lıenin kirıehin sωlun ustun ba:rtɯja salajan iher. nərωt qasa:jɯstɯbatɯgar anɯgɯ sessijeli:skej ættæ bahɯjda. bihigi qasa:jɯstɯbabɯt y:nen qa:ŋa:n iherin tyrgene ba:j əmuktar gıennerine:ʃer basta:n turar.

bihigi bɯramɯ:slannaspɯt y:ny:te basta:bɯtɯn bɯhɯ:tɯnan, qasa:jɯstɯbanɯ sessijeli:skejdi: sistıemenen (majgɯnɯnan) teriji: ba:j gıenine:ʃer bɯdan barɯsta:ʃa, ərduga kæstæn turar.

ki:n kemitıet yletin tuhunan.

t. kəssijωr dakɯla:tɯn sijıes istibit idele:q səju:stara səruktarɯ:n tələrdular. tωq da muna:rɯ:ta sωq ba:bɯrɯka səbωt kemitıetterin ylelere tubusta. əl teŋinen idele:q səju:star wreʃi sɯrdɯgɯ tarʃatar ylelere əlus ky:hyrde. ylehit ygys ættæ kulu:p yletiger tardɯlɯnna. ba:bɯrɯka səbωt yletin syŋŋyn kænnæræær ylehit sybe muŋŋaqtarɯn ylelere tubusta, ycygejdik buharan qataran ʒy:lleher bωllular. yle tupsarɯgar sybeni na:r ba:bɯrɯka səbωt qara ylehittere killereller. ylehit ərduk kɯhamŋɯla:ʃa, sajdɯbɯttara kωrattar sebıetterin bɯ:barɯgar billen a:sta. kωrattar sebıetterin sasta:bar biligin ylehite 47 bɯrɯhıьŋŋa tijde, əttən a:spɯt sɯlga 26 bɯrɯhıьn ete. tıь sebıetteriger ʒadaŋɯ ωnna qamnaccɯt silıen aqsa:na elbe:te. tıь sebıettere ələqtə:q bɯla:s. ʒiŋne:q bejete bωlan iheller.

eder ɯccat səju:hun (qəmsəmωl) y:ny:te bɯta:rda. qəmsəmωlga eder ɯccat kiri:te acca:ta. ylehit ɯccatɯn 45 bɯrɯhıьnɯn qəmsəmωl ɯlan ələrər. qəmsəmωl sɯrdatar ylete ɯccat sajdarɯn. ərduk ylehit ɯccata sajdarɯn kωttaran iher.

ba:rtɯjaʃa ylehit ʒən ki:relleriger ki:n kemitıet kɯhanan 1924 s, 1927 s dɯlɯ 488 tɯ:hɯnca ba:bɯrɯka səbωt ylehitterin culuta ba:rtɯjaʃa ki:rdiler. biligin ylehiti ba:rtɯjaʃa qətə ɯlarga ωnna sulu:supala:q ʒənu ba:rtɯjaʃa killereri bɯta:rdarga k.k. bɯha:ran turar. altɯŋŋɯ æræbæly:ssyjete ωn lægyryk sɯla tωlu:tugar ba:rtɯja ɯŋɯrɯ: əŋərbutugar 70 tɯ:hɯnca ylehit ʒən ba:rtɯjaʃa ki:rerge sajabɯlıьŋŋa bıettere.

qəmuɲu:s internessijene:lin tuhunan.

t. buqa:rɯn dakɯla:tɯn sijıes istibit. barɯ dəjdularɯ bahɯlɯkta:n ələrər qapɯtalla:qtar, ba:jdar tıeqtere kebire:n keqten iher. biligin ba:j bahɯlɯkta:n ələrər əmuktarɯn suda:rɯstɯbalara beje bejelerin kɯtta kyreqtehellere ərduk ky:hyren. æs sa:s barɯ dəjdular. yrdylerinen keŋe:n elbe:n erer. kelin tihiʃer aʎʒaqajda:q kɯrgɯhɯ:nan tɯ:narɯn taha:rıьqtara.

barɯ dəjdularga ylehit ʒən kælæhynyn si:llere, ylehit ʒənu ba:jdar battɯ:llara ykty:llere ky:hyren turar. ylehit kɯla:s kæŋylyn accatarga, kini teriltelerin **s a b ɯ t a l a: n** ky:hyn æhylerge barɯ dəjdu bardam ba:jdara ʒulujan kɯhanallar.

æræbæly:ssyje sassɯn æjy:n bωlar tɯ:na qaja da əmukka billibet. ylehit kɯla:s urukku ba:starɯn əhərən saŋa tyllen qamsa:rɯgɯnan erer. ylehit kɯla:s mækkwryger kæmælæhy:,

kini mækkwryn ɔqsuhu:tun ky:hyrdy:, barw dɔjdularga œræbæly:ssyje kuta:twn sirilecci kwзyty: qɔmuɲu:s internessijene:lin syryn kwhamɲwta bwlar.

ylehit ba:hwnaj inspɛksijetin

ɔcєwtugar t. ɔrsɔɲiki:tse eppit: su:ttar ɔlus tɔŋkuru:n зъlanw uhatwgas eŋin bwlallarwn kwtta mækkyher sœp. ɔrduk tъ sirin su:ttara tɔŋkuru:n bwlallara, kiniler kwra qara bar зɔnu kwtta sirej kæssœllæryn bwhw:twnan, kuhaʃan bw lwqta:q.

bihigi su:ttar ylellerin qɔbulsutarbwtwgar, ɔrduk qamnasta:q зɔnu sarbwjarbwtwgar bet elbeq erejde:q. su:t ylehitterin qɔbulsutarga, tuhata swq ɔrɔskwtu sarbwjarga sɔrɔq su:ttar utarwlahallarwn a:han. ba:rtwja wnna bwrabw:talwstwba зahallarwttan sorujan twru:llar. sɔrɔq su:ttar ɔrɔskwkkutun 20% bwrwhъnw kæʃyretih dьen зahalw kænæ swbastarwnan tɔlɔrwqtarwn keretin, saŋa sala: ahwnan bejelerin keŋetinen bereller. ɔnɔn su:t ɔrɔskwtun acca tar yleni mehejdi:ller. itinnik зahalw keher majgwnw kwtta bet ky.ske mækkyhwqpyt sɔrɔq su:ttar bejelerin kuhaʃan зahalla:q ylehitterin u:ru:la:q su:kka bere:ri gwnnaqqa kæmyskeheller, mannwk dьen bukatwn tykteri swl.

nɔrwt qasa:jwstwbatwn bɛs swlla:q bwla:nwn

tuhunan dakwla:twgar t. kurswsa:na:bwskaj eppit: 1920 s. a:n bastа:n elekti:ri:cestibe bwla:na ɔŋɔhullubuta. 1921 s. sut bwltun wnna tuspa ɔmuktar kæmælæspœtæqtæryn yrdynen sɔʃɔtɔq bejebit ky:spytynen kwhamɲwbwtwnan qasa:jwstwbabwtwn cœlyger tyheren biligin bɛs swlga urutunan bwla:n ɔŋɔstɔbut. biligin bihigi innibitiger ys swl syryn sɔruktar turallar. *bastwkwta* — bihihi qasa:jwstwbabwt ba:j ɔmuk tar bilbeteq tyrgeninen y:nwqte:q. *ikkihe* — bihigi ba:bwrwkalarbwt sɔbwttarbwt ɔŋɔhu:larwn bar зɔn na:datwn, kini atw:labar ky:hyn kwtta t e ŋ n e: n w:tъqta:qpwt. *ysyhynen* — bihigi kæŋylbytyger ba:r bulu:larwnan sebieskej sɔju:s kwrgwstan kæmyskener ky:sterin elbetæqte:qpit, kwta:twnnarъqta:qpwt.

tъ siriger yleli:r tuhunan.

t. mwlatap bet bwha:rw:la:q dakwla:twn sijɛs istibit. sebɛtter bwla:stara tъ зɔnun qasa:jwstwbata qaɲw:rwn sessijeli:sime swlugar killerde. ylehit kwta:nag зahala tъ siriger зɔn ɔlɔʃun aзas ularwtta. urut ɔttɔ ba:hwnaj qasa:jwstwbata 50 mælyjwn dehe:tine sirde:ʃe, ɔntɔn 40 mælyjwn dehe:tinetin ba:j зɔn bas bilellere. biligin bwllaʃwna 136 mælyjwn dehe:tine sir sadaŋɲw зɔŋɲɔ kelen turar, ɔttɔn ba:j ajmaq bas bilere 4 mælyjwn dehe:tine.

ɔttɔ senɛ зɔn tъ qasa:jwstwbatwgar siste:bitterin kurduk si:ste:n ula:ta y:ne ɔlɔrɔllɔr ɔttɔn ba:j ajmaq qasa:jwstwbata b i:r g e m aʃwjaʃwn kurduk aʃwjaq.

mantan iɲɲe ba:rtwja salaltata tъ qasa:jwstwbatwn ɔŋɔrɔr. u:hatar ky:he elbe:n ebillen iherinen. barъqta:q bihigi salaltabwt ba:j ajmaq ula:tw:twn ky:hyry:tyn sa:rbwjan iherinen bwlwqta:q.

ba:rtwja syryn wllwgwttan twra:bwt зɔn.

зъlalarwn kærærgæ sijɛs tuspa sɔlɔiɔ:q kemi:ssije ana:bwta, ɔl kemi:ssije sijɛs ustala:q twratwn tuqarw ylele:bit.

ba:rtwja wllwgwttan twra:bwt зɔn зъlalarwn wrwtan wnna kiniler ara:s kærdæhy:lerin isten baran kemi:ssije sijɛske dakwla:t ɔŋɔrbut. tɔrwskaj sinɛbijep ikkini ki:n kemitɛt wnna ki:n qɔnturwʎnaj kemi:ssije ba:rtwjattan taʃa:rbwttarwn sijɛs sæptæ:ʃynen a:qpwt.

tɔrwskaj ɔppɔsu:sujatwgar swʎзan kini æjyn tarʃatar majgw qɔmuɲu:s ba:rtwjatwgar sileninen swʎзarw kwtta sæp tybehъspet. ɔnɔn ɔppɔsu:ssuja aktw:ptarwn (ky:ste:q ylehitterin) 92 kihini sijɛs ba:rtwjattan ta ba:rarga u:rbut.

gar ɔlus na:dala:q tuhala:q salgwn, kininen kihi, swhy, barw qamsw:r qaramaj tw:nan tw:nna:q bwlar. aswt, argwn bwlan kihɛqe tuhata da. bwrtuta da swq bwlan baran kiniler kislɔrwtu su:rajan ubatan tuhalw:llar. aŋardas bula:ha swq wra:s kislɔrwtunan suta:n tw:nwllwbat bwlar ugɔʎnaj kislɔta bet kuhaʃan bwrtula:q swlgwn, kini ykse:bit salgwnwnan ær tw:mmwt kihi yge:rdi:r, ɔlus ky:ske yge:rde:bit kihi ælær daʃanw. ɔnɔn ugɔʎnaj kislwta kihɛqe swhyge ky:ste:q зa:t.

qaja da tw:nar tw:nna:q qamsw:r qaramaj barwta bejetiger kislɔrwtu tw:nan, killerer bejetitten ugɔʎnaj kislɔta:nw tw:nan taha:rar. ygys kihi swhy ba:r зɛtiger kislɔrwta aʃwjw:r ugɔʎnaj kislwta:ta elbi:r, ɔnɔn salgwn зyзejer.

kwq y:nen turar ɔt, mas tɛttæry ugɔʎnaj kislwta:nw ɔbɔrɔn iŋerer, bejetitten kislɔrwtu taha:rar. ɔnɔn y:ner ɔt, mas salgwnw tupsarar. ɔnu sajwn ær зɛʃe (kwrakka ɔlɔrɔn baran tъʃa taqswbwt kihi bier gwna ycygej bwlar. ɔl ihin nu:ccalar atwn da wreqte:q ɔmuktar зɛ ihiger tahwgar mahw ɔtu y:nnereller. bihigi, saqalar tætæry зɛ ihine:ʃer, зɛ tahwgar daʃanw y:ner mahw ɔtu swq gwna satw:bwt.

ɔnɔn ygys kihi swhy ba:r — tw:nar зɛtin salgwna sɔtɔru зyзejer, kislɔrwta aʃw:w:r, ugɔʎnaj kislɔta:ta, kihi dɔrwbujatwn зyзeter atwn da: bwla:ha yksy:r. ɔnnuk salgwnna:q зɛʃe kihi tw:nara ъrw:r, ɔntɔn tahwзa taʃwstaʃwna tw:nara keŋe:n sergeqsijer. kuhaʃan salgwnna:q зɛʃe æry: ɔlɔrɔr kihi tæbætæ ъʎзar, qa:na sine kubarwjan qa:lar, ahw:ra si:re mælty:r. ɔnɔn dɔrwbu:ata kebiri:r ъrwhaq bwlar.

ɔl kenne bi:r зɛʃe ygys bwlan simsen ɔlɔrɔr зɔn barw ælwr dɔrwbaj bwlbattar, sɔ rɔqtɔrɔ ara:hwnaj ъrwla:q bwllar. ɔl ъrw:larwn wne — mikrwba salgwn ustun tarʃanan ælwr kihi etiger qa:nwgar kiren wske:n kinini ъrwhaq ɔŋɔrɔr. saqaʃa salgwn ustun targanan ɔlus ælærær — syterer kini wsky:ryn tæry:ryn iŋneri tardar ъrw: ba:r *sellik* sellik ъrw: kihi ɔʃɔ eder ættyger ɔlus iŋen turan si:r ъrw:. sa:hurbwt kihi ær baʃaзw arqaq sætæl bwlan tuluhar, tæhæ eme ær ъʎзa dwʎзan me:le sille:n qa:qta:n, sellik mikrwbun tarʃatan зɔn bæʃæny sutujar. eder kihini aʃwjaq wj ihiger bulgu særæ:n ælær:æŋ kebiher, sellik da kenne salgwn ustun tarʃanan kihini ъrw:twnnarar зaŋ ъrw: ygys, ɔnnuk ъrw:lar bwspa, kwr, skarlatw:na eu:ma, dibteri:t dьenner itini barwtwn saqa bil bet bwlan swta:n qarwstam makka ɔlus sutullar.

itini barwtwn sana:n turan eder wccat зɔn зɛ salgwna wra:s bwlarwgar kwharъqta:qtar. salgwn tupsarw: dьen bwlwqta:q saqaʃa a:n maɲnaj зɛtten qɔtɔnu ara:rar. ikkihinen зɛ a:nwn tynnygyn ahan, bi:ter sɔrujan ana:n bwrtacka (ek kin qajaʃaha) ɔŋɔrɔn wra:s salgwnw ɔnɔn killeri: ysyhynen ɔlɔrɔr зɛni yrdyk kɛŋ salgwna elbeq gwna ɔŋɔstu:. tærdyhynen bi:r зɛʃe ygys kihi me:ne simsen ɔlɔrw swq tusta:q. ɔlɔrɔr зɛʃe bi:r kihi æly:tyger tiksɛqte:q 12 kubi:ceskej miettre (1½ kub. saha:n swlgwn ɔcɔʃɔ зɛ salgwna kihi dɔrwbujatwgar biller gwna зy:зejbet.

ɔntɔn ygys зuka:q simsen ɔlɔrɔr зɛtiger salgwnnara kihɛqeʃe ba:ra ere 5-6 kub. miettre tikser, iɲɲe gwnan tw:nar salgwnnara ti:jbet bwlan dɔrwbujalara keme swq зy:зejer, yjelere kwlgw:r. kihi aha:bakka ere bytyn nedieleni meʎзi ælbæt. tulujar, ɔntɔn salgwna swq ikki myny:teʃe ti:bekke tumnastan ælær. ɔntɔn tw:nar salgwn wra:ha, ahw:r, as, taŋnar taŋas wra:hwna:gar dækzæ ɔrduk na:dala:q tuhala:q swl.

ɔl kene qa:a da kihi, kwra ni:rej ɔʃɔttɔn ula æry: зɛʃe qa:ttaran ɔlɔrɔrɔ ulaqan swha. kihi kyɲɲe sa:tar bi:r ikki casska wra:s salgwɲɲa tahwзa swʎзъqta:q. sajwɲɲw birɛme yksyn tahwзa tъʃa qɔnu:ga swʎзar ɔlus tuhala:q ɔnɔn eder y:nen wske:n erer зɔn salgwn wra:ha tuhala:ʃwn bilen sъnala:n turan æry: wra:s salgwnnan tw:nar gwna tuttwqta:q — terinɛqte:q. wra:s salgwnw kyndyrgeterge atwn da: зɔnu tardъqta:q ɔcɔʃɔ eder wccat ъʎзar syter erejin bilbekke cebdiktik wske:n ula:tan saŋa teriller swrdwk ɔlɔʃu ky:ste:qtik ɔŋɔrwʃa.

l. siosun.

wlan sɛppitinen barallar. bihigi bwllaʃwna bilebit eder wccat saŋa sigilitiger bwhw:twgar (новый быт) ili: tutuhu: satammatwn manna kelen ɔnu wmnan kebihebit. iti yŋky:ge swʎзar зɔn twq ba:llara sy:merde:n talbwt kurduk ъɛŋki:r wra:s зɔn bwlbataqtara bwlw. ara:s ъrw:la:q da зɔn ba:r bwlw dɔʃɔr!

anw biligin yŋky: dьen tæhæ tuhala:q ebitij dɛteqqe qɔtɔn swqqa da dwlw, iti wccat (wl, kw:s) bissi:tin ɔŋɔrɔr di:ller bwlan baran yŋky:te da swq bilsɛqqe sæp.

qata kuhaʃan ættyn bullaqqa elbeq bwlsu:

1. ara:s зɛ kwppahwn kætyten yŋky:le:cci kihi delbi eʃirijen twŋatwgar ara:s wny kæjy:ry (бактерии) iŋeri:bi; 2) зæksæ bejelere ere eʃiri:bet ter, bytyn manna mustubut зɔn „amsajw:hur"; 3) ara:s ъrw:la:q da зɔn ki:ren bulkuhullar itienne da atwn elbeq.

зe mannwk ylygerderi kæræn turammwt bihigi eder wccat (ɔrduk qɔmsɔmwl ættæ) bejebit itienne ygys da kihi dɔrwbujatwn qarwsta:n turan bu ɔ:ɲɲu:nu tɔqtɔtɔr tuhunan sana:bwtwn u:rwq tusta:qpwt. eder wccat qɔ:ukku зɔllɔ:q qɔmuɲu:s ɔlɔʃu terijeriger bet cegɛn. uhun yjele:q bwlwqta:q ɔnnɔga twra tyhen bɔhɔl bwlarw barwtwn wra:sta:n ihɛqte:q mannwk bɔhɔlgɔ yŋky:ny da qɔlbu:rga sæptæ:q.

min bejem sana:bar yŋky:ny wratan baran saŋa wra:s salgwɲɲa sajwn ɔ:ɲɲɔnɔrw bwlwqqa di: sanw:bwn. (ɔttɔn kwhwn qajtaq ɔ:ɲɲu:but? — *ere-de:ksije*) ɔcɔʃɔ kihi sana:ta, ete si:ne dele зegзijen turan ɔ:ɲɲɔ ete dw.

atwn taba:rwstar yŋky: tuhunan tugu sanw:llarwn kæbyte ta:rwja surujwn qahъtwnan bwha:rw:la:q billeri:ni kætyhebin.

ujba:n.

erede:ksijetten. bu surugu killeren turan, wccat kereqsi:r atwn ɔ:ɲɲu:larw bular bwllar yŋky: mæltwq ete di:bit. saŋa wccata muɲɲustubut siriger saqalw: ɔ:ɲɲu:larw deleter sæp. ɔttɔn sajwɲɲwga qaha:nan" eder wccat kwhwn ɔ:ɲɲɔ:bwt — kæryle:bet bwlara tabwllwbat.

yŋky: tuhunan.

(kepseti: bwhw:twnan).

qaja da ɔmukka, bihɛqe daʃanw yŋky: dьen ærdæ:ʃytten eder wccat ɔ:ɲɲu:ta bwlar. kini eder wccatw tardarga, swhъrarga kæstybyt ɔ:ɲɲu: dьen a:turar, ɔnɔn biligin da yŋky:ny bekke dьen bihiri:ller. kinini bilbet kihini qajdaq ere kedirgi kurduk sananwllar.

ɔl da gwnnar bihigi eder wccat qaja da kyn barwnw barwtwn kæræ sъnalw: swʎзъqta:qpwt. „e:, ce urukkuttan ba:rw qajъqpwttwj" dɛ swq tusta:qpwt.

ɔl ihin min manna bejem yŋky:ny kæræn baran tæbæbær tugu sana:bwppwn taba:rwstarwm ɔttɔtugar qahъtwnan billere ihe:ri gwnabwn.

ehigi barw bekke bileʃit, yŋky: ygys kihi muɲɲustan se:kej ɔ:ɲɲu:nu (spɛkte:ʃi kartw:nanw) kærær siriger tije:tirge tɔ:gɔ bwlarwn. manna ygys kihi tw:mmwt tw:na kuhaʃan salgwn (углекислота) bwlan зɛni tɔlɔrɔr, kihi bæʃæ baha ъʎзan, mej:te i:ren — uŋuda: ba:r bwlar. зe mannwk sal gwn ɔttɔtugar turan anw yŋky:le:teqpit bwlan ekkire:n turallar: bytyn зɛ bw:lwn kwppahwn delbi ataqtarwnan sippi:en kætyten kihi cacajar tumnastwbat ere ylygere bwlar. itinw baʃas ula:twnnarar mikrɔskwp ta:hwnan kærbyt kihi buka elbeq wn kæjy:r bæʃæny kærw ebite hwlw. зe ɔl wnner mannwk kъrаʃаs salgwna barammwt sirge kæŋyl kæryly:r bwllaqtara di:. iti ylyger delbi iŋe kælæhynnere saba tyspyt, aʃwllъqtarwgar dwlw yŋkele:bit зɔŋɲɔ ajaqtarwgar eʃirijen twŋalarwn salugar tyhwqte:q. kænnæry twlbwtwgar ere «зɛ kwppahwn kætytemeŋ» di:bit bwlan baran manna kelen ɔntukabwtwn tɛre ergiten taha:rwbwt. min sana:bar iti da ihin eder wccat ɔrduk kebiri:r bwttutujar bwhw:la:q, manw kim da swmwja bwlw dɛ di: sana:bappwn.

«ɔttɔn sɔʃuru: dɔjduga sin yŋky: ba:r bwlbat dьɔ» dьecci ba:r bwllaʃwna, ɔl dɔjdu зɛte wta wra:s ta:s tɔj mwstala:q qɔtɔn kwppaha kæppæt bwlar ɔnɔn arw:jda sin daʃanw.

anw yŋky: bejetiger tijdeqpitine, зe kim da bwllun зъlajdw:r swq kel da ili:titten

„Ким" atw:lanarwn tuhunan

(*kepseti: bwhw:twnan*)

baha:rga ca:hwnaj ergɛmsikter a:jw bi:rdi: зa:hwk „Ким" (qɔmsɔmwl silɛne keter beɫete) atw:lanar. atw:hwttar kwlularwnan qaja tapta:bwttarwnan kimɛɲe baʃarar atw:lw:llar.

min sana:bar iti „Ким" dьen kænnæry taba:r bwlbataq, ylehit ba:hwnaj wccatwn qɔmuɲu:stu: sɔju:hun silɛnin ulaŋan swltala:q belɛte bwlar. ɔnɔn atw:hwttar barws killerer taba:rdara bwlbakka ere analta:q siriger *lɛnines* keperetti:pke ere atw:lanar bwlwn sæp.

Совпартшколец.

erede:ksijetten: qɔmsɔmwl selɛnin belɛtin ca:hwnaj ergɛmsikter atw:lw:larwn manna da sɔʃuru: daʃanw bɔbullubat. sæptæ:q siritten atw:laharwn qɔmsɔmwl silɛne bejete bilɛqte:q.

dɔrwbuja sala:ta.

eder wccat wra:s salgwnw kyndykketiŋ.

wreʃe swq saqa (atwn da ɔmuk) wra:s salgwn tuhatwn kъjan bilbet bwlaŋ, зɛtin salgwna ɔlus kire:ste:q kuhaʃan bwlar kъrаʃаs baʃaзw зɛʃe tæhæ eme kihi kwrw:larwnan simsen ɔlɔrɔllɔr. saqa wra:s as, wra:s taŋas, wra:s ihit qɔmwɛs dьeni, site wra:stwk kъjan tuttubat da bwllar, sin biler. ɔntɔn *wra:s salgwn* dьeni tæryt bilbet. ɔnɔn зɛ salgwna tupsarwn tuhunan tugu da ɔŋɔstubat terimmet.

tahwзa:ŋw wra:s salgwn sasta:ba mannwk bwlar.

kislɔrwt dьen salgwn		21%
aswt	„ „	78%
argwn	„ „	094%
ugɔʎnaj kislɔta		0,04%

atwn bula:ha (u:pa:ra si:k. bw:l. kupas 0,02%.

iti sasta:ptar qɔlbɔnɔn bi:rge salgwn dьen a:twrallar. зɛ ihine:ʃi salgwn sasta:ba itinten ularwjar atwn bwlar. knhaʃan salgwnna:q зɛ kɛne ugɔʎnaj kislɔta:ta bwra kwppaha elbi:r. atwn amija:k sɛrebɔdɔrwt dьen, kihi dɔrwbujatwgar bwrtula:q salgwnnar emɛ bwla:hallar. kislɔrwt dьen kihi etiger — qa:nw-

kepse:nner qəhə:nnər.

syly:ky:n ihilli:te

(sibe:kke kepse:ne.

aqsɯppɯ ɯj a:r-tuman tɯm mɯ:ta tyhen, ala:s sahɯ:lar yrdyleriger kɪehe sassɪʙrda tumarɯk tɯmnɯ: tyhen ɶlbæ:ryjen turallara. kihɪeqe ere, „sɯk“ gɯnar sana:nɯ sɯhɪʙrar. ɔccut maccɯk ɜɔn delbi tɔŋɔn baran ɔʃustarɯn ɔjɔʃɔlɔ:n tɔŋu: qa:rɯnan ɔjmɔtɔn qa:msallar. ɯnaq dalɯgar kærdæqqæ burgunas ɯnaqtar bugduccu tɔŋɔn bɔkuhan turallar.

samnallɯbɯt sa:q balaʃattar telgegelerin qaŋas kɯrɯ:tɯgar kɯs mastara kɯstanan turara kæstær, ɯnna ɔl kɯs mas uŋa kɯrɯ:tɯgar mastammɯt mas ɔcalanan turar. ɜɪe ekkiniger qas eme qɔnukka sɯttammɯt mu:s kɯstana tɪejillibit.

kymmyt bɯllaʃɯna tuman ɔttɔtugar ɶlbæ:ryjen baran saŋa cɯkkajdɯk sɯrdɯktɯk sɯɜa:jan ihen namɯlɯjan allara: dɪeki tyhen syreʃeɜɜe:bit ɔʃus qaraʃɯn kurduk badɯk bytyk kærær.

———

ɯja sɯq kɪehe qaraʃɯ qappaqta:bɯt kurduk qabɯs qaraŋa. bi:r sɯhɯ: ɔttɔtugar kɯlap kɯlap ɔhɔq ura:tɯttan kɯhɯl kɯ:mnar ɯstanan taqsannar da:ʃɯrgaj kæt:ær kætæn telɪes bɯla:s dajbɯ:rɯn kurduk tæhæ eme ara:q tyŋ taŋ tele:ren bara bara syten qa:lar. itinen sirdeten ke:ltim. samnallɯbɯt sa:q balaʃan inniber bɔrujan kæhynne. mu:s tynnyk cɪeres ɜɪe ihiger sɯrdɯk ba:ra kɯlajan, kɯtaran, eme:qsin qaraʃɯn kurduk ɜes tæræ:n kæstær. ɜɪeʃe ki:re:ri bili tiri: byrwle:q a:nɯ bulan aspɯtɯm ɯnaq swby tɯ:nan buhurgu:ra, kebinen ke:birgetere ihilinne, qap tabar a:mmɯn saban lip gɯnnardɯm. ɯnna a:n (ɜɪe a:na) kærdæ:n sa:q ɜɪeni qas da tæggyl tula qa:man qarbɪʙla:tɯm da araj ma:rɯŋŋɯ a:ntan atɯnɯ aɜas bulbatɯm qasta da a:nɯ appatan kæræ kæræ tænnæn istim. ɔntɔn kenne keneʃes ɜɪetten bi:r tɔrum kurduk bɯtɯkta:q, bækcæjbyt uŋɯqta:q, ɯnaq tiri:te eterbeste:q, sarɯ: ɯsta:nna:q, ada:rgaj ɔju:la:q si:des ɯrba:ʃɯla:q, kɯɜɜaʃas ɔʃɔɲɲɔr taqsan turan „bu tugu kærdy: sɯʎɜar kihiginij?“ dɪen ɯjɯppɯta, ɔnnɔ qajdaq ere sa:ta majgɯla:n argɯ:j aʃaj „sɯq“ dɪetim. tɔŋmut qappɯt kihi bɯlan ɯksa:n ɜɪeʃe ɯstanan ki:rdim.

qɔtɔn tygeʃin dɪeki sɯrdɯk kæstæryger kɯhajan kærdæqpyne ɜɔn bɔruŋnahallara kæstær. ɔʃɔɲɲɔrbun ekkireten kini kennitten sappaj ɯpsan ihemmin æjdæ:tæqpyne „bɯl“ kurduk ɯnaq sa:ʃɯn sɔtɔru sɔtɔru ykty:byn arɯt itinten baran baʃanattan sy:spynen kelen keten cugurus gɯna gɯna ɜɔn ɔlɔrɔr sirderiger ti:jbitim. kura:naq kuruŋ mahɯnan kæmylwk ɔhɔʃu ɔttubuttar. ɔhɔq qaŋas cancɯgar ɯkka kɯtaccɯ busput ɜaqtar sɯraja kæstær. kini ala:ɜɯ buharan bullugunaja ɔlɔrɔr.

ɪʙʎɜɯt bɯhɯ:tɯnan dɔrɔ:bɔnɔn tɔsqɔllɔ:n kepseten ipseten bardɯbɯt.

ɜɪele:q ɔʃɔɲɲɔrum a:ta arama:n ebit. bejebin kɪʙnan, semɪetik ɔlɔrɔr ɔʃɔɲɲɔrbun dɪen a:ttanar kihi bɯlla. sɯl a:na dɔjduga kelbit barbɯt iti:le:n ta:rɯjan a:har bɯlan sɯlɯba:rdara belem ɔrgujbutunan tɔhujar ebit. cej belemne:nner iti: killeren ɜe abɯrana ɔlɔrdum.

a:mmɯt ahɯllar tɪʙha kɯ:kɯna:ta ys eder qɔrɔccu ula:tan erer er ɔʃɔlɔr ele:ren ki:rdiler ɯnna arama:n ɔttɔ ɯlun *kiri:leni syly:ky:n ihilli: barɪʙq* dɪen qa:jbɯtɯnan bardɯlar.

min emɪe eder kiniler tɯllarɯn kereqsi: ihittim. bu aʃɯjaq ɯjda:qqa bi:r ba:r ere sɔnɔʃɔhum syten qa:ltɯn anɯ sylly:ky:n *kepse:rej dɪeq* kurduk sana:tɯn itɪenne ubajɯm ɪʙʎɜɯbɯt suraqta:ʃa qajdaq bɯl tun uruta:n syllyky:nten istɪeq kurduk sanannɯm.

baʃabɯn ta:jtara kiri:letten „qaja baraʃɯn dɯ, qanna baraʃɯt?“ dɪen ɯjɯttɯn. kiri:lle balaj eme aq turan baran „manna cugas, bassa:rɯ gɯnaʃɯn dɯ? dɪete.

baʃala:q kihi iticce ɯjɯppɯtɯn genne „e:q“ dɪeteʃin di:.

sylly:ky:n ihilli: barar ajda:na bɯlla. arama:n argɯ:j aʃaj sereten „ɜe sylly:ky:n kelen a:n maŋnaj „bu:rduk“ dɪen baran ɔnnɔ turar ɯl ɔjɔʃɔhugar „*kip*“ *ginnere* aspɯtɯgar ɯla qɔɜɔq gɯnna «ɔjɔʃɔskutun aɲɲɪʙ ɔnu iti kurduk qɔɜɔq gɯna ɔlɔrɯqqut da yryŋ kynten matɪʙqqɯt. ɯnna beje bejeʃit ikkerdiger kepseppet bɯla:rɯŋ» dɪete. barɯ kiksibit kurduk bi:r kɯlahɯnan „e:q!“ dɪetibit da bararga ɜulustubut.

———

tahaɜɜa taqsɯbɯppɯt ulɯ cɯp qabɯs qaraŋa baʃajɯ bi:r ɯl sɯrʃan kɯbɯnan kelbit „qanna barabɯt“ dɪen tymse tyhen sybe bɯlla. ær bɯlbata, «æry:ne ætæʃær» barɪʙʃɯŋ dɪen sybe tɔbullubut da sɯla sɯq tɔŋu: qa:rɯnan ballara:qtahan subuhan baran ihen aʃan sɯlun tɯra:n taqqarbɯtɯgar bi:r kihini kæssæn kepsettibit. „qaja sirge baraʃɯt“ dɪen ɯjɯppɯtɯgar „æry:ne ætæʃær“ dɪen qahɯ:taha:n a:stɯbɯt.

iti kurduk barbaqta:n barammɯt bi:r icciteq ætæqqæ kellibit ɜɪe ihiger ki:ren qaŋas dɪeki ɔrɔŋŋɔ barɯ kecigirehen ɔlɔrɔn baran sɯrʃammɯtɯn byrynnybyt. ɔl ɔlɔrɔn bili: ma:rɯn arama:n eppitin æjdy:bɪeren qajtaq ere ɜik sanɯ: ɔlɔrdum tæhæ eme ær ɔlɔrdubut delbi tɔŋɔn titire:n bardɯbɯt.

ɔl ɔlɔrdɔqputuna ilin dɪekkitten qa:mar tɪʙs cu:cugura:n ihilinne. ɜe iher bɯllaʃa dɪen sana:tɯm. kɯɜɜɯk ɜe ulam ulam ataq tɪʙha cugaha:n iher„ɜe kelleʃe sɔnun bæʃæny istɪem“ dɪen serge:n ɔlɔrdum.

ataq tɪʙha kelen ɜɪe a:nɯgar tɔqtɔ:tɔ ɯnna a:n bɔrɯgun ɔqsɔr tɪʙs *ihilinne* a: ɜɯ ki:rde bɯhɯ:la:q... ɔl bu dɪeki qamar bɯhɯ:la:q... ɔl gɯna gɯna mahɯnan siri ɔqsɔr.

kilecci tɔŋmut ɜɪe bɯrugar ataq tɪʙha sɯrdɯrʃa:n kelen mi:gin argɯ:j aʃaj ta:rɯjan baran ɔjɔʃɔskɔ asta. kuɟaqam dɯr kine tyste ɔ:! ɜula:n sɯl ete.

itɪenne a:han dɔʃɔttɔrbɔr barda. kim da saŋarbata. ikkihin kelen ulaqan baʃaɜɯɪɯk *mi:gin baspar* ɔqsɔn sa:jda. ɔʃusputugar „ajakɯ!“ dɪebippin kulga:ʃɯm ere isten qa:lla sylly:ky:mmyt ataʃɯn tɪʙha tættæry tiŋini: turda.

iti itinen a:sta. tæhæ eme ær ɔlɔrɔn, tɔŋ tarɯ sɪebit ɯt kurduk, titire:n titire:n baran turan ɜɪebitiger tarʃanan qa:llɯbɯt. kiri:lem a:ra mi:gin ulaqannɯk semele:te.

———

qɔmsɔmɯl muɲɲaʃa.

sa:s ijе salallan iher.—
saɲɲɯlɯjar mucuktata kæʃæccy kærw...
saʃata muŋurdammat sebɪeskej sɔju:stan
saŋa ɔlɔq ɔʃɔlɔrɔ muɲɲuhunnular..

ulu: dɔjdunu ɔttɔtunan kurda:bɯt
ura:l qajattan kelbit ɔʃɔlɔr
urukku battalɯ ɯtunan umsaran,
ɔqsuhan erellerin ɯstara kepse:te.

qaspɯ:jskaj mɪɯraʃa tarbaʃɯnan tajammɯt,
qara mɪɯraʃa tiŋileʃinen tiremmit.
qalla:nɯ qa:hɯnan qarbaspɯt qajalarda:q
qapqa:s qɔmsɔmɯllara kelen qɔlbɔstular.

mu:sta:q mɪɯranɯ munnunan bulkujbut,
bu:rʃala:q kɯhɯnna:q kɯja:r sibi:r
bɯjun uccattara muɲɲustan tymsen,
mɔskuba kɯrakka muɲɲaqtaha kelbitter.

ukura:jɯna ɔmuktan. bɪelɔru:s ɔmuktan
ɯnunan aqsa:nna:q delcge:tter kelbitter.
ɯsta:q qaraqtara, ɯtta:q twstere
ɔlɔʃu ɔŋɔrɔr ɯtunan ubajallar.

sebɪeskej siri si:k sibekkiler,
siɜiŋ simɪerde bɯlar seri:ler
settis sijɪesteriger tiŋine:n kelbitter..
seri:ge sebili:r „internessijene:l ɲirgijde...

sa:s ijе salallan iher...
sajda:rɯjar sirbit sibekkinen kæssw...
saŋa sa:rɯstɯbanɯ salajsar uccattar
caʃɯlɯjar ky:nne:q sa:stara kynde:rbit.

ellej.

a:ʃa:ccɯlarga.

a:ʃan kærær
atas kihɪe!
kere qɔhɔ:n
kærdæ:q ɯrɪʙ,—

egej elbeq
eter tɯlɯn,
kytyr—ky:hyn
kyden ɯʃun,

aɟaq atan
a:ʃan baran;
tɔqtɔ:n ɔlɔr,—
tɔlkuj bulun!

ide gɯnan,
isker sana:n
æjdæ:n kæræn,
æjgær tyher.—

sajdɯ: sargɯŋ
sata ky:hyŋ,
ba:jɯ—tɔtu,
batas bɯlan.

qaja tyhen
qa:nɯn tɔʃɔr,
tɯ:ra ɔqsɔn
tɯ:nɯn bɯhar

kylyk battal
ky:hyn bɔqsɔr;
kæmys kæŋyl
kynyn kærdy:r.

ɔlɔq tupsar,—
ɔrduk bɯlar,
ættyn dɪeki
æry: ɔqtɔr!...

kylym ɯtta:q
kɯhɯl bɯla:q,
ajqal sɪɯlun
alʃa:n eter.—

kɯrɯ:s battal
kuru:k batta:n
bɔbɔ ɯlan
bɔqsɔn turbut,

ɯsta:l sɪʙba
ɯ:ra bɯstan,—
kɯra nɔrɯt
ky:ren turan.

qanna daʃanɯ
qapɯta:l ajmaʃa,
sɯralla:q kɯ:hattan
sɯtɯjan ællyn...

a:ʃan kærær
atas kihɪe!—
kere qɔhɔ:n
kærdæq ɯrɪʙ

ilbis ky:stė:q
ecci tɯlɯn,
æjdæ:n kæræn
æjgær tyher,

aɟaq atan
a:ʃan baran,
tɔqtɔ:n ɔlɔr
tɔlkuj bulun!..

Дойхоктуров.

———

bihi ɜɪebitiger ke:ppit ma:rɯn sɯlga kæssybyt kihibit kelen ɔlɔrɔr ebit.

arama:n ti:hin bɯ:hɯnan cɯ:r gɯna sille:n baran „qaja tugu ihittigit kærdygyt“ dɪen ɯjɯtta.

tugu bilbippitin kærbyppytyn kepse:tibit. ɔnu iste iste bili: kihibit mice:rde:n ke:her. sassɪʙrda istibippin sɯlga kæssybyt kihibit ɜi:bele:n ergijen baran sylly:ky:n bɯla sɯʎɜɯbɯt. sɯl a:jɯ bu qɔcɔʃɔ syly:ky:n billere bekke a:tɯrar ebit.

cɔqu.

ɯrɪʙhɯt uccakka.

y:nen erer ɯrɪʙhɯt
ylehit uccata!
ælgym sybe tɯlbɯn
æjdæ:n ihit ere!

sassɯŋŋɯ kyn sɯrdɯgɯn
sargɯla:q ɔlɔʃun tuskulun,
æjy:ŋŋy kyn ytwtyn
ærkæ:n tæhæn ɜɔlun.

sargɯla:q sɯrdɯk yje

sessijeli:sme

ajɯlgɯ kær ɔlɔʃun
ajqalla:n uru:jda:n.

be:he a:spɯt, bɔrɯrbut
bɯhar seri: kynyn,
bɯlurgɯ bɔtɯgasta:q
barammɯt yjeni

qa:jɯ:la:q—mɔhɔju:la:q,
qabara:n ɜɯbarda:q,
qa:n ekkinne:q ɔlɔʃu
qara ɜajga kɯra:n

keme sɯq ɯlla:n—tɯjan
keretik qɔhujan
kerdi:ste:n kepsi:rginen
keqtime —tɔqtɔ:mɔ!

ulu:—dalaj ulu:star
[illegible] ɔlɔqtɔrɔ
qamnaccɯt ubajdarɯŋ
qalɯŋ erejdere

bygyŋŋy sɯla:s kyŋŋe
ɔrgujan dɔlgujan
æræ taŋnarɯ sy:re
ylleŋni: turarɯn

ɜiŋ ba:rɯnan qɔhujan
ɜa:rɯn, ɜɔlun ɔrɔ:n,
kylymny:r qartɯ:nanan
kærdættæ: kæmyhwm!

abaʃi:nskaj.

„tymsy: tærdæ“ dɪen ili:nen surullar suruna:ltan ɯllɯbɯt.

qɔmsɔmɯl.

qɔtu dɔjdu yrdynen
qɔtu:la:q sana:ʃa tymsybyt
qɔmuɲu:hu sɔlbuja:ccɯ
qɔmsɔmɯllar bɯlabɯt.

eder uccat sɔju:ha
erejde:q ɜadaŋɯ
erelle:q. tireʃe
erɪes bihigi turabɯt!

kɯhɯl bɯla:q kɯmɲɯ:la:q
kɯra nɔrɯt inniger
kɯrɯ:sta:q ereji kɪʙjarga
kuru:k belem bɯlɯqput.

ɔqtɔn bɪerbet ɔŋɔhu:la:q
ɔlɔq ɲu:run kænnærærgæ,
ɔduru:nna:q ba:j ɔlɔʃun
ɔqtɔrɔ kɯrgan ihɪeqpit.

æstæ:qtærbyt æræ turdaqtarɯna,
æræbæly:ssyje inniger
æjbyt ky:spyt kwnynen
ælæssærgæ belemmit!

sillɪele:q, bu:rʃala:q
seri:le:q yjeni yrdynen
sessijeli:sme ɔlɔʃun terijser
siɜaitter bɯlabɯt.

sir ijebit yrdynen
sibekki kurduk y:mmyt,
sɪerpe—balta tutn:rda:q
sebɪet bɯla:s sɪemetebit.

ta:tta kɯ:ha qaʃɯs.

erede:ksijetten: bu ɯrɪʙnɯ surujbut kihi ɔskɯlaʃa saŋa *ki:rbite.* erede:ksijetten bu ɯrɪʙʃa kænnæry: sɯq.

ɜəku:skaj ɯkuruk ihine:ʃi beli:tikenen sɯrdatɯ: yle.

beli:tikenen sɯrdatar yle ulu:starga a:ʃar balaʃattarɯnan, ulaqan ɜɔn wrener ɔskɯlalarɯnan, kɯhɯl munnuktarɯnan, kulu:ptarɯnan barar.

ɜəku:skaj ɯkuruk yrdynen simɪeteʃe kæryllen ahɯllan turar: 17 a:ʃar balaʃan, 40 ulaqan ɜɔn wrener ɔskɯlalara, 1 kæhæ suʎʒan kærdærær kartɯ:na, 1 kɯhɯl kibi:tke ɯnna qas da: ɜaqtar kɯhɯl munnuga. bu yrdynen 4 ulaqan ɜɔn wrener ɔskɯlalarɯn ylelerin ɯjan bɪerer (qajtaq yleli:ri kærdærær) li:kpu:nnar kelen turallar. manɯ ɯkuruk siteri:le:q kemitɪete ɯnna æræspy:bylyke beli:tikenen sɯrdatar su:ta bu twt li:kpu:nu ikki ɔrujɯn gɯnan baran bi:rdi: usturu:ktar kæry:tyger bɪererge kepseten turallar.

bɯlurɯ:ŋŋɯ ɜɯlga ulaqan ɜɔn ɔskɯlalarɯgar yle qɔtɔn ky:ste:qtik taqsɯbataʃa. a:ʃar balaʃattarga ɔttɔ yle taʃɯspɯtɯnana:ʃɯllɯbɯta. yleni bytynny:tyn ɯlan kærdæqqæ mannɯk iteʃester ba:llara: 1) a:ʃar balaʃattar ɜahaja:ccɯlara bili:lere, sajdu:lara mæltæʃæ, 2) a:ʃar balaʃan ɜahaja:ccɯlara saŋardɯ: ylele:n isteqterine atɯn yleʃe qalbarɯtan kebihi:, 3) a:ʃar balaʃan ylete site ɔlɔqtɔnɔn billen bejetin dɪeki tardɯ:ta mæltæʃytten bar ɜɔn site kɯttɯbataʃa ɯnna da: elbeqter.

bu yrdynen a:ʃar balaʃan yletiger ulaqan qɔtu:lar ba:llar. a:ʃar balaʃan ɜahaja:ccɯlara sebɪet bɯ:bar ɪarɯgar itɪenne da: ara:s qampa:ɲɲɯjalarga ylele:bittere. a:ʃar balaʃattar ygystere teriller ylelere byten ɔlɔqtɔ:q yleleriger ki:ren ereller. nehilɪekterge taqsan ara:s ispekte:q, dakɯla:t, kepse:n eŋin terijbittere (nam, bɔrɔʃɔn).

bɯjɯl sajɯn ku:rs ahɯllan urukkuta:ʃar ylehitterbit arɯ:j belenne:q, sajdɯ:la:q bɯllular

bɯjɯlgɯ ɜɯlga ylehitterbit ɔlɔqtɔrɔ arɯ:jda tubusta—qamnastara ula:tta (a:ʃar balaʃan ɜahaja:ccɯta 63 sy:s. ulaqan ɜɔn ɔskɯlatɯn ucu:taɪa 52 sy:s qamnastannɯlar). urukku ylehitter ɔlɔqtɔrugar qa:llɯlar. ku:rska wrenen bili:lere sajdɯ:lara ula:tta.

manan ɯlan kærdæqqæ ulu:s sɯrdatɯ: ylehittere bar ɜɔn ɯnna æræspy:bylyke erempitin bɯjɯlgɯttan ɯla tɔlɔru ylelɪeqtere dɪen sanɯ:bɯt.

m. kɯna:nap.

bælæqtær ylelere.
(sebɪeskej bart. ɔskɯla).

ɔskɯla ihine:ʃi bælæqtær bɯjɯlgɯ ylelere bɯlurɯ:ŋŋɯ yletten sɯla:n baran ihɪer. bælæqtær ylelerin tarʃatɯharga kihi tæhæ atɯn ylele:ʃin, bejete tæhæ bili:le:ʃin sajdɯla:ʃɯn kæræn bɪeriller. bi:r kihi ikki bælæqtæn ɔrdukka ki:rɪe sɯɔqta:q, ki:rer da bɯllaʃɯna kɯjan sɯɜɜarɯn caqɯ billeʃine ki:rɪeqte:q dɪen ɜy:llespippit.

nu:ccalɯ:, saqalɯ: tɯlɯnan qɔhɔ:ttɔr bælæqtæræ ikki ba:r;

nu:ccalu:ta — 25 silɪenne:q. 3—4 sene:tiʃe bɯlla. is ɔlɔqput sɯtammatɯttan bu bælæq ylete bekke mæltæ:tæ.

saqalu:ta 24 silɪenne:q. kyhyŋŋy ættyger salaja:ccɯ kæstæn bɪerimne, ylete bukatɯn utujan baran, sɯŋŋalaŋ bɯlu:tun cugahɯgar bi:rde ere sene:tije bɯlla.

nu:ccalɯ:, saqalɯ: ispekte:q terijer (драмкружки) ba:llar;

nu:ccalu:ta 15 silɪenne:q. ylete ɔttɔtuk barar dɪeqqe sæptæ:q. silɪene aʃɯjaʃɯn yrdynen ikkite ispeke:k turɯrda. ysyhyn turɯrarga belemnenen ereller.

saqalu:ta—25 silɪenne:q. qata baccaŋŋa dɯlɯ tugu daʃanɯ ylele:bite billibet. saqalɯ: ispekte:q bi:rde daʃanɯ tura ilik.

sa:qɯmat bælæʃæ—24 silɪenne:q ylete kemne:q kynneri aharbakka ycygejdik barar. salaja:ccɯlarɯn bælæq silɪettere bekke sæbyly:ller.

urusu:jdu:r bælæq (кружок рисования)—22 silɪenne:q. emɪe analla:q kynnerge sæptæ:qtyk yleli:r.

ɯpsajɯn etteqqe bælæqtær ɔttɔtuk yleleqter ebit. ɔnu biɪreme sɯɔʃa mehe:de:bite. ɔskɯla sebɪetin u:ru:tunan tɯɔq ba:r bælæq ylete ɯj kerige sabɯllan turbuta.

Н. В. А.

„saqa ɔmukka“.

bɯlur battanan ɔlɔrbut saqa ɔmuk ɯccatɯn ara:s bælæqtærynen bɪeccerderinen sebɪeskej bɯla:s sɯla:s tu:nɯgar i:terge „saqa ɔmuk“ terillibite.

min aʃɯjaq tɯlɯnan „saqa ɔmuk“ bɪecceriger tɔqtu: tyhwm. sɔbɯɔta a:jɯ ara:s dakɯla:tta:q, ispekte:kille:q, yŋky:le:q bɪecceder bɯɔlallar di:llerin ihin in saŋa ɜɯl kɪehe: taba:rɯstarɯm kemileritten „saqa ɔmuk“ ɜɪetiger saltarɯjan ti:jdim. kɪɪraras kæɪydwr ihiger kihi kɪɪjan qamnɑ:bat gɯna eder ɯccat kekkelehe kekkelehe tættæry ta:rɯ qa:msa sɯɜɜallar. iti bɯ:hɯgar kɯɜɜa barbɯt ɜɔn ulu:stan ki:rbittere ba:llar.

sa:la a:na telelle bɪerde. kælydwrge qa:ttaran turbut bar ɜɔn sa:la dɪeki ɜulustular.

wreq ky:he saŋa kɪɪju:larɯn tuhuran kɯlgastɯk t. qaburu:lap kepse:te. ɔntɔn „nu:ccatɯmsɯjbɯt“ dɪen bejenen kærdæræn ɔɲɲɔ:tular arɯgɯ kihi dɔrɯɔbajatɯn aɜɜatarɯn kærdæræn ki:ne (qamnu:r qartu:nan kærdærdyler.

manɯ barɯtɯn kæræn ɔlɔrɔr kihi „saqa ɔmuk“ ba:rɯgar syreʃe wrer ete.

ɔ:ɲɲɯnq bɯɔlbut bɯragara:maja ki:rbit ɔ:ɲɲu:lar byttyler anɯ yŋky: bɯɔlɯɔ destiler. ɯska:mɯjalarɯ istɪene ɯksatɯgar cæmæqtæ:tyler, sa:la ɔttɔtun qɔmujan qɔhulajdular. bɪes myny:te bɯɔlbata, nu:cca eterbehin keppit ɯɔlattar ɔntɔn mantan lɔhuguraha tystyler. imnerin qa:na kɯtara teterbit kɯ:s ɔʃɔlɔr kɯttɯstɯlar. mu:suka tɪɪha æræ ɜɯrɯlɯ: tyste. kɯ:sta:q ɯl bɯɔla bɯɔla yŋky:le:n imilleŋnespit ɔʃɔlɔrunan sa:la ɔttɔtɔ tɯɔla tyste...

s. m. lre:skej.

ɪe c ɪe j k e l e r ɔ l ɔ q t ɔ r u t t a n.

maŋnajgɯ syhwq ɔskɯlalar ɪecɪejkelere.
(ɜəku:skaj kɯrat).

qɔmsɔmɯl ɪecɪejkete bɯ lurɯ:n saŋa terillibite. saŋa terillibit ɪecɪejke bɯɔlan yleʃe ɜɔʃura sɯɔʃa. qas eme ɔskɯla yrdynen yleli:riger aktɯ:ba ti:jbete. ɪecɪejke silɪettere ikki sɯɔla:n (kɪehe, sassɪɪrda) ɔskɯlaʃa wreneller yleʃe bekke mehejdi:re.

bɯjɯl daʃanɯ iti etillibit mehejderi qanan da tɯmnar ættybyt sɯɔq.

bɯjɯl qas ɔskɯlalar a:jɯ wrene:cciler teriltelerig̃er ɪecɪejketten 15 kihi taɪɯllan ɯnna biristebi:telinen yleli:ller. istipɪendije (kɯɪllɯbat wrene:ccilerge suda:rɯstɯba kæmætæ) tarʃatar kemi:ssijeʃe sɯɜɜɯbɯttan uratɯ biristebi:teller ylelere mæltæq. sɔrɔq ɔskɯlalarga kulu:bunaj kyn sɯɔʃa itɪenne ɪecɪejke byrwte ycygejdik kɯhannarbataʃa biristebi:teller ylelerin mæitæppyt. qɔmsɔmɯl silɪettere ikki sɯɔlla:n ɔskɯlaʃa wrenelle re bɯjɯlgɯ ɜɯlga yleni emɪe bekke mɔhɯɔkta:ta. mɯɲɲaqpɯt bɔʎɜɔsput kyŋŋe bɯɔlbakka qa:lar bɯɔllaʃɯna daʃanɯ qas eme ca:ska qɔjuta:n baran ahɯllar. silɪetterbit barɯta bi:r sɯlɯnan (aŋa rdas saqalɯ: ebeter nu:ccalɯ:) bilbet bɯɔlannar mɯɲɲaqpɯt nu:ccalɯ:. saqalɯ: tɯllarɯnan bukkuja barar.

mannɯk barɯtɯnan kærdæqqæ maŋnajgɯ syhwq ɔskɯlalar qɔmsɔmɯllarɯn bilɪetterin bi:r ɪecɪejke ɔɲɔrdɔqqɔ yle qɔtu:la:qtɯk taqsɪɪ sɯɔq. bihigi ɪecɪejkebitin ikki ɪecɪejke (nu:cca, saqa) ɔɲɔrdɔqqɔ yle ataʃar turɯ ete.

mcq.

ulu:sta:ʃɯ ɪecɪejkeler.

ɜəku:skaj ɯkurukka 23 qɔmsɔmɯl ɪecɪejkete iti gemme 3 qɔmsɔmɯl kuru:ppata ba:llar. bu ɪecɪejkeler ylelerin kærdæqqæ sɔrɔqtɔrun gɪennere bet mæltæqtyk turar. sɔrɔq ɪecɪejkeler qɔmsɔmɯl ɯkurukta:ʃɯ kemitɪetitten ɯra:q tɪere ɔlɔrɔr bɯɔlannar taqsar ɯja:qtar 2—3 ɯjɯnan qɔjuta:n ti:jeller. qɔmsɔmɯl ɯkurukta:ʃɯ kemitɪete u:rar ɯja:qtarɯn kybyn cugasta:ʃɯ ɪecɪejkeler ky:stere kɯjarɯnan tɔlɔrɔn ispittere. ɔl gɯnan baran kemnekinen ɔlɔq biliŋŋi bɯhu:tunan lɪɪrɪeme sɯɔʃunan yle mæitæn turar. tɪɪ ɪecɪejkeleritten qɔmsɔmɯllar ki:rdeqterine ylelerin cahunan ɯjuttaqqa ɯkuruktaʃɯ qɔmsɔmɯl kemitɪetitten taqsɯbɯt ɯja:qtar ta:q sɯtallar ci:ller. biliŋŋi bɪɪrɪemeʃe ycygejdik ɔlɔʃuttan qanna:bakka ɔlɔrɔn, taqsɯbɯt ɯja:qtarɯ kemiger ycygejdik tɔlɔrɔ yleli:r ɪecɪejkeleq bet aʃɯjaqtar.

sɔrɔq ɪecɪejkeler ɔlɔq esien qa:llɯlar (arʃa:—qaŋalas, bætyrwia:bɯluskaj) arʃa:—qaŋalas ɪecɪejketiger araj ys qɔmsɔmɯl kurgɯttar ɔpputtar. ɔl gɯnan baran beje bejeleritten ɯra:q baʃaju ɔlɔrɔllɔr ebit. ɔnɔn bu ɪecɪejkeʃe setiŋŋi ɯjtan ɯla qannɯk da yle qanna:bakka turar. iti gemme bætyrwia:bɯluskaj ɪecɪejkete sir qaratɯttan ɯla tarʃɪespɯttara. ɔnɔn emɪe bu ɪecɪejkeʃe yle u:rajan turar. ci:ki tɪɪ qɔmsɔmɯlbut ɪecɪejkelerin yletiger tɯrajda:n turallar mannɯk biri:ɪneler: 1) biliŋŋi æstæqtærbyt sygyɲnebetter: 2) ɪecɪejkelerge ycygej ylebit sɯqtar: 3) ɪecɪejkeler ɯra:q tɪere ɔlɔrɔllar.

bu ys biri:ɪnetten ɪɲnen ɯʃu:lar kerdi:ler ɪecɪejkelerge taqsannar ta:q sɯtallar. sɔrɔq ɯra:q ɪecɪejkelerge u:tɯllar ɯja:q ti:jere ti:jbete ɔlɔq billibet. qalɔbur ɯllaqqa cihi:te ɪecɪejketin kurgɯm ɯju:lar kerdi:ler u:tallallar da: ɔnu tɔlɔrbuttara billibet.

sɛkrep s. m.

ylebit ycygej.
(bɔrɔʃɔn ulu:ha).

ɪecɪejke 18 silɪenne:q, ɔntɔn kɯ:s ɔʃɔtɔ 5. ɪecɪejke sɯrdatɯ: ylete a:ʃar—balaʃanɯnan barar. kini bælæqtæryger suʎʒaɯhan qɔmsɔmɯllar yleli:ller. ɔskɯlaʃa wrene:cciler kɯtta ɪecɪejke sibe:he ycygej: wrene:cciler ɔskɯla ihine:ʃi bælæqtæryger barɯtɯgar matarbakka qɔmsɔmɯllar suʎʒallar yleleheller. ɯpsastɯbaɪarga 6 qɔmsɔmɯl suʎʒar, ɔlɔrunan sitimnehen yle taqsar. beje sa:duɯ:tɯn ca:hɯnan, bɯjɯl beli:tikeʃe wreter kæhæ suʎʒar ɔskɯla ke:lte. ɔnnɔ wrenebit.

Н. Б.

mæltæ:tybyt.
(bajaʃantaj ulu:ha).

kirɪes qaʎʒa:jɯga qɔmsɔmɯl ɪecɪejkete 1024 sɯlla:qqa 7-8 silɪenne:q terillibite. saŋa terillibit ɪecɪejke bɯɔlan maŋnajgɯ ɜɯlga yle a:ɲɲa taqsɯbataʃa. qɔtu:la:q sɔʃus yle bɯlurɯ:n taqsɯbɯta. ɪecɪejke sekerete:rinen bɯlurɯ:n ɜara:hɯn besti:nep, salaja:ccɯnan sa:ba qarɯtɪɪnap etiler. ɪecɪejke 14 silɪeŋŋe ti:je y:mmyte. kɯhɯnɯ bɯha ikki nehilɪek sebɪetini:n kɯttɯha nekkin qahɪɪtɯn taha:rbɯttara. ɔskɯla sugahɯna:ʃɯ 5-6 nehilɪekke qɔmsɔmɯl silɪetterin biristebi:tel u:tala:n sibe:stehi:llibite. nehilɪekter mɯɲɲaqtarɯgar dakɯla:t ɔŋɔttɔ:n. nehilɪek sebɪetterin yleleriger kæmælæhæn ɪecɪejke bekke ylele:bite. ɔlɔqtɔ:q bar ɜɔn ɪecɪejkeni bekke bihire:n. ara:s muna:rbɯttarɯn bɯha:ttarar bɯɔlara.

bɯjɯl kelen ɪecɪejke ylete ynty tyste dɪeqqe sæp bɯɔlla. sekerete:rinen ujba:n ɜæqwrep dɪen bet ulaqan bili:te kæry:te sɯɔq kihi ɔlɔrɔr. salaja:ccɯ sɯɔq. ɪecɪejke silænin 7—8 ere kihi qa:lla.

Совпартшколец.

bihɪeqe surujallar

albɯnɯ æjdæ:bytter.
(byly: ɯkuruga).

wdygej ulu:hugar bɯlurɯ:ŋŋɯ ɜɯlga bi:r aʃabɯt kelen ikki aŋara ɜɪete ba:rɯgar iteʃeje:cciler kelekti:pterin terijergɪe, bar ɜɔnu aʃabɯt sitimer butujarga ɔŋɔstɔmmut. qa[illegible] ɔl yletitten tuhanɯ taʃa:rɯ[illegible] mataq. kelekti:pke bet aʃɯj[illegible] ɔʃɔɲɲɔr, eme:qsin kɯlahɯttan mappɯt ba:j ɜɔn surullubuttar. aʃɯjaq kihi surullan taŋaralarɯn ɜɪetin kɪɪjan terijɪe sɯɔq bɯɔlan, sɯɔq ɜɔnu keteqteritten aʃabɯt ispi:hekke ki:lerte:bit.

bu ulu:ska kelekti:p teriʃe sɯɜɜarga qantan daʃanɯ kæŋylleti:te sɯɔʃun. sæbylemmeteq ɜɔnu keteqteritten kelekti:p silɪeniger surujtala:bɯtɯn itɪenne, ɜɔntɔn kyhejen beleq ɯlatta:bɯtɯn a:ʃan turan ba:rtɯja ɪecɪejke. ulu:s siteri:le:q kemitɪete bu ɔʃabɯtɯ su:kka ɜy:llete bɪerbitter. iteʃeje:cciller kelekti:ptere taŋaralarɯn ɜɪetin kɪɪjan tutɯ sɯɔq bɯɔlannar, ba:rtɯja, ulu:s su:ttara yrdyky su:ttan kæŋylleten ikki taŋara ɜɪete ba:rɯn bi:rderin bar ɜɔn ɔɲɲu:r sɯrdɯ:r ɜɪetiger (kulu:p) anapput. bi:rderin ɔskɯla ɜɪe kinnerge bɪeren turallar. taŋara ɜɪelere bar ɜɔn ɔjyn sɯɲɲar, sɪebin tebi:r bejelere biligin qaraŋanɯ y:rerge. wreʃi teaiterge ularujbɯttarɯgar ɔlɔqtɔq ɜɔn eder ɯccat wry:lere bet ulaqan.

atɯn ula:star bar ɜɔnnɔrɔ, ehigi emɪe bu wdygej ɜɔnun batɯhɯŋ. taŋara ɜɪelerin bejeʃit sɯrdɯ:r wrener ɜɪelerge ularɯtɯŋ!

sɯndɯ:s.

tuhala:qtɯk sɯɲɲanabɯt.
(s. ba:rtɯjnaj ɔskɯla)

bɯjɯl kɯhɯŋŋɯ tɔʃus ɯj tɯrala:q wreqten maŋnajgɯ ys ɯjɯgar wrenerge ɯlɯmmɯt bɯla:nɯ ycygejdik wrenen byterdibit. biligin ys nedɪelele:q (aqsɯɲɲɯ byty:tytten tɔqsuɲɲu 21 k. dɪeri) sɯɲɲalaŋmɯt bɯɔlla bihigi ɔskɯlabɯt sɯɲɲalaŋɯ ta:q sɯtɯ:nan ɔlɔru:nan aharbat. tɪɪ ulu:s qɔmsɔmɯllarɯn yleleriger kæmælæhæ, a:ʃar balaʃannar ylelerin ætæ kætæqsæ, tɪɪ ɜɔnugar tyher nɔlɯɔgu bar ɜɔŋŋɔ kepsi: itɪenne sebɪeskej yleler atɯn daʃanɯ sala:larɯgar ky:stere ti:jerinen kæmælæhæ sebɪeskej ba:rtɯjnaj ɔskɯla 30 wrene:ccite ulu:starga bardɯlar. bu ɜɔnu sɯɲɲalaŋ kemŋe talan ulu:starga u:tala:n turan ɯlɯmmɯt ylelerin ycygejdik tɔlɔrɯɔqtara dɪen bihigi ɔskɯlabɯt erener.

sɯndɯ:s.

eppɪetti:r erede:kter

s kɯbarap.

Главлит № 24. ɜəku:skaj kɯrat. suda:rɯstɯba tipegre:pijete. taqsar aqsa:na 650.

1928
balaʃan ɯja
25
ɔptɯrunnuk
№ 16 (60)

barɯ dɔjdu ylehittere, qɔlbɔhuŋ!

qɔtugu ɯccat

qɔmsɔmɯl saqa sirine:ʃi kemitɪetin qahьta.

erede:ksije a:druha : зɔku:skaj k., qɔmsɔmɯl ɯbalasta:ʃɯ kemitɪete.

taqsara 5-s sɯla

bi:r №-n sьnata 10 q.
surujan ɯlar sьnata ɯjga 20 q.
surullar sire—bɯsta.

ɯjga ikkite taqsar.

keppere:ssije yletin kætæʃwqte:qpit.

a:n dɔjdu ylehit kɯla:hɯn, battɯgasta:q ba:jdarɯn kɯtta mɔdun ili:nen ɔqsuharga salajbɯt, bɯlaзɯ:mar ɯlзɯ:s lɪeɲin bu:rduk dɪen eten turar,—„keppere:ssije sessijeli:ceskej ɔlɔqqɔ ti:jerge зɯlkala:q kænæ sɯl kurduk bɯlɯqta:q“ dɪen. keppere:ssije ba:hɯnaj ɔttɔtugar, tь qasa:jɯstɯbatɯgar ykse:nelbe:n isteʃine, bihigi ylehippit suda:rɯstɯbata kɯ:tanaq, siŋnibet sirge yktenen turɯʃa.

biligin sɔju:s yrdynen keppere:ssijebit ylete qajtaʃɯ:j, tɯq kьjɯ:la:qpɯtɯj—qɔtu:la:qpɯtɯj dɪen ɯjɯtɯ: killerer bɯllaqpɯtɯna, ulaqan kɪeŋ qardɯ:la:q kьjɯ:lar ba:llar dɪeqqe satammat, ɔl da ere:ri kycymeʃejin a:han turabɯt, tь siriger bi:rde:nikkile:n kepperetiːp ba:r bɯlan erer. keppere:ssijeni tь qasa:jɯstɯbatɯgar tarʃatar ca:hɯnan, ylebit ulaqqana—ьraqqana innibitiger turar.

s a q a æræspy:bylyketin ɯlan kærdæqqæ mannɯk: ylehitterbit aʃɯjaqtarɯnan yppyt-ba:jbɯt sɯʃun bɯhɯ:tɯnan ɯnna зɔmmut alɯs qaraŋalarɯnan, bihigi keppere:ssijebit ylete qaja da dɔjduttan qa:lan iher. ɔl bɯhɯ:tɯnan bihi keppere:ssije tuhunan ylebitin ky:hyrdwqte:qpit.

keppere:ssije yletiger, bihigi qɔmsɔmɯllarbɯt ylelere bet mæltæq. ɔnnɔ:ʃɔr keppere:ssijeʃe bejelere kьjan-qɔtɔn ki:re ilikter. qɔlɔburun ɯllaqqa зɔku:skaj ɯkurukta:ʃɯ qɔmsɔmɯlun teriltetiger ba:ra—sɯʃa 16,7% qɔmsɔmɯl kepperetiːpke ba:r. siti sɯ:ppara bet cɯlkajdɯk kærdærær, bihigi qɔmsɔmɯlbut keppere:ssije sьlɯn-sada:catɯn æjdæ:bætyn, ɯnna qɔmsɔmɯl ɪecɪejkelere tɯq da yleni, keppere:ssije ca:hɯnan ɯ:ppataqtarɯn.

aʃɯjaq qɔnukta:ʃɯga a:spɯt зɔku:skaj ɯkurukta:ʃɯ qɔmsɔmɯlun kemitɪetin bilɪenɯ:mun muɲɲaʃa ɯnna 6-s ɯŋɯrɯ:la:q ɯkurukta:ʃɯba:r tɯja kemperɪensijete belɪe tɯllarɯgar eten turallar „q ɔ m s ɔ m ɯ l keppere:ssije tuhunan yletin, qaja da a:spɯt birɪemetten ɔrduktuk ɯ:tьq tusta:q“ dɪen. ɔnɔn bihigi ɪecɪejkelerbit, qaja da birɪemetten ɔrduktuk, ky:ste:qtik keppere:ssije tuhunan yleni ɯtьqta:qtar, barɯ tь qɔmsɔmɯllara qaja:n daʃanɯ keppere:ssijeʃe silɪeninen ki:rɪeqte:qter, kɯra зɔnu keppere:ssijeʃe tardan killerer ca:hɯnan ky:ste:q yleni ɯ:tьqta:qtar.

ky:hynen keppere:ssijeʃe qaja:n da ki:r dɪen eterge satammat. magnaj keppere:ssije tь siriger tɯq tuhanɯ aʃalarɯn tuhunan qɔmsɔmɯl silɪetteriger ɯnna ɔlɔqtɔ:q nesilɪeɲɲe ɔttɔtugar bɯha:rɯ:la:q—æjdæty:le:q yle barьqta:q. a:n magnajgɯttan bɯha:rɯ:ta, æjdæty:te sɯq yle, kelin ættyger mæltæq bɯla:ccɯ, ɔnu qaja:n daʃanɯ ɪecɪejke akti:ba yleni ɯ:tьn innine kærwqte:q.

urukku a:spɯt birɪemeʃe ɪecɪejkelerbejelerin keppere:ssijeʃe yleli:r qɔmsɔmɯllarɯttan qajtaq yleli:llerin ɔccɯttatan istibet, qannɯk daʃanɯ ɯjɯ:-kerdi:, sybe dɪeki ɔlɔq bɪerbet etiler. ɔnnuk bɯhɯ: anɯ sɯq-bɯlɯqta:q. ɪecɪejkeler qaja:n dabejelerin biristebi:tellerin ɔ c c ɯ t u n istɪeqte:qter, ɯjɯ:-kerdi: bɪerɪeqte:qter. ɔnɔn bihigi bejebitinen keppere:ssijeʃe ki:ren, kini yletiger sɯstɯhan, beje bit ispititten ylehitteri belemne:n isteqpitine, ɔccɔʃɔ bihi ba:rtɯjabɯt bi:r ьraqan keskiliger ulaqan cepceti:ni ɔŋɔrɯ etibit. keppere:ssijeʃe qɔmsɔmɯl tɯq yleni ɯ:tarɯn ca:hɯnan, bɯha:rɯ:la:q ɯjɯ:nɯ-kerdi:ni cɯlkajdɯk bɪerɪeqte:q. innibitiger turar зɔku:skaj ɯkurukta:ʃɯ behis ɯŋɯrɯ:la:q qɔmsɔmɯlun kemperɪensijete.

з. bætyrwp.

akɯ:m atɯ:ta.

ɯt ɯjɯn
ɔttɔtun dɪeki,

yle kynyŋ
ygenin saʃana

akɯ:m atɯ:hɯt
ajanna:n altaqta:n,

taba:rɯ qa:lanan
tabɯllan taʃɯsta.

atɯ:tɯn tupsaran
alɯsta:n erer.

cepceki sьnala:ʃɯ
ciŋeten ette

taŋahɯn sьnatɯn
naha:la:n darbɯjda.

cejin tabaʃɯn
зippɪennik ciŋette.

tɔrguja tubusta—
dɔlbu:ra tɯlla.

kɯra зɔn erejde:qter
kɯhɯjbɯttarɯn ihin

kɯhalʃa kьjda—
kьqtara kьjarɯnan

sy:sterin swkenriler,
kælæhynnerin kuttular.

berijeke:nep.

qɔmsɔmɯl eppɪetiger turɯrɯqqa!

balaʃan ɯjɯn 2 s kynyne:ʃi eder ɯccat kynyn ata:rɯ:ga bet elbeq qɔmsɔmɯl kelbekke зɪeleriger sahan qa:llɯ:lar. mannɯk bɯhɯ: tærdytten sɯq bɯlɯqta:q. bytyn a:n dɔjdu yrdynen kelen a:har qɔmɔɲu:stu eder ɯccat wry:le:q kynyn ata:rɯ:ga sɯʎзɯspat bɯlan baran tɯq gɯna:rɯ lɪeɲin qɔmsɔmɯlun a:tɯn sabardɯ:llar. bi:rin yksyn bihigi bejebit alɯs nehire:n, „sɯmnaʃas“ beli:tikeni ɯlammɯt, ɔnɔn er ɯllarabɯt, ɔrduk talbɯttarɯnan ta:lalɯ:llar. subu kyn a:harɯn kɯtta ɪecɪejkeler a:jɯ ɯpsaj muɲɲaqqa „b.ɯ.k. qajtaq ahardɯbɯt“ dɪen kɯra kepseti: taqsьqta:q, kim sɯʎзɯbɯta sɯʎзɯspataʃa billɪeqte:q, sɔrujan wry:le:q kymmytyn taŋnaran barbakka qa:lbɯtɯ (kim da bɯllun) aŋa:r uhuguttan qɔmsɔmɯl'ciŋ bere:deger ɯŋɯran ihɪeqte:pit.

pahɯrudnɔ.

ikkis sajьm ɯnna qɔmsɔmɯl kɯhampɯlara.

nɔrɯt qasa:jɯstɯbatɯn kætæʃærgæ, ky:hyrderge ypas, qaccɯ na:da. bihigi qasa:jɯstɯbabɯt kynyn aqsɯn y:ner, yrdy:r, ɔl yrdynen bihigi dæksæ tyrgennik y:nneren, dæksæ tyrgennik sessijeli:sme ɔlɔʃɔr ki:ren ihɪeqte:qpit, ɔnɯqa ebi: qaccɯ bulɯqta:qpɯt, ɔl ihin bihigi suda:rɯstɯbabɯt sajьm taha:rtɯ:ŋ.

sajьm dɪen suda:rɯstɯba sьnala:q, qaccɯnan atɯ:lahan ɯlar kuma:ʃɯ taha:rar, ɔnu nesilɪeɲɲe atɯ:lahan ɯlar, ɔnɔn bet ulaqan qaccɯ suda:rɯstɯba ili:tiger ki:rer. (1-gɯ sajьm suda:rɯstɯbaʃa 200 mælyjwnten taqsa qaccɯnɯ bɪerbite) ɔl mustubut qaccɯnan suda:rɯstɯba ba:bɯrɯka, sɔbɯt, bɔrɔkɯt, ara:s massɯ:nalarɯ ɯnna da ara:hɯ tututalɯ:r. sajьmɯ nesilɪeɲɲeʃe kɪeŋnik tarʃatar na:datɯgar suda:rɯstɯba nesilɪeɲɲe atɯ:laspɯt qaccɯtɯgar bɯrɯhьn tæly:r ɯnna sɯlga qasta emete sy:jy:ny ahar. ɔnɔn nesilɪeɲɲe atɯ:laspɯt qaccɯta sytwqte:ʃer bɯrɯhьn bɯlan y:ne turar ɯnna tybesteʃine 100 s.,—bɪes tɯhɯn:caʃa tije sy:jeller.

biligin suda:rɯstɯba „massɯ:na ɔlɔʃɔ terilleriger ikkis sajьm“ dɪen a:tta:n 500 mælyjwnne:q sajьmɯ, ɯn sɯlga bɔʎзɔ:n t a h a : r d a. sajьm 250 mælyjwnne:q ikki aŋa:rga yllehiller bi:r aŋa:rɯgar sɯlga sɔlkɯbaj bahɯgar 6-lɯ: qaccɯ bɯrɯhьn bɪerer, ikkis aŋa:ra bɯrɯhьna sɯq, ɔnɯqa bastɯkɯ aŋa:rɯgar 1??000 sy:jy ba:r, ɔl sy:jy ɯpsaj su:mata 12 mælyjwn 5 sy:s tɯhɯ:nca bɯlar. ɔttɔn bɯrɯhьna sɯq aŋa:rɯgar 244000 sy:jy ba:r 26 mælyjwn 2 sy:s tɯhɯn:sala:q su:maʃa.

sɯlga 4-te sy:jy: bɯlar. sajьm bilɪete (ɔbilige:ssije) 25 sy:ske turar. ti:jimmet kihi ɔl bilɪeti 8 ɯjga ky:tteren tæly:r. a:n basta:n, atɯ:laharga bɪes gɯmmɯttan bi:rin (5 s.) tæly:ller. ɔnɯqa sy:jy: tybesteʃine emɪe bɪes kɯmmɯttan bi:re barar.

mannɯk ulaqan su:mala:q sajьmɯ tarʃatar, ba:rtɯja ulaqan kɯhampɯta bɯlar. ɔnnɔ qɔmsɔmɯl, ba:rtɯja bɔmɯsuɲɲugun bɯhɯ:tɯnan kɯhanan kæmælæhwqte:q.

qɔmsɔmɯl bu yleʃe ɯt—a:n basta:n, bu sajьm tɯq tuhala:ʃɯn, tɯq ihin bu sajьmɯ taha:rallarɯn bɪes tarbaʃɯn kurduk bilen, ulu:s saqatɯgar kepse:n ɔjyger tyheren, sajьm bilɪetin atɯ:lahɯnnararga kɯhanьqta:q. bu ca:hɯnan dakɯla:t ɔŋɔttɯqta:qtar, kepse:n deletɪeqte:qter ɯnna nehilɪek sebɪetiger, nɔlɯk su:tun ylehitteriger kɯhanan kæmælæhwqte:qter.

aŋardas kɯhɯl tɯlɯnan kɯnattanar. yleʃe ulaqan tuhanɯ aʃalbat. qɔmsɔmɯllar eter tɯllarɯn зьlaʃa ɔ ŋ ɔ r ɔ n kærdærwqte:qter. ɔnɔn bejelere urut atɯ:lahьqta:qtar ɯnna qas da bɯlan qɔlbɔhɔn зɔnu atɯ:lahɯnnarьqta:qtar.

saqa siriger barɯta 460 tɯhɯ:nca su:ma tarʃanьqta:q. ɔnɯqa ɯkuruktarga bu:rduk tyŋetiller:

зɔku:skaj kɯrat	1860000
зɔku:skaj ɯkuruk	40000
byly:	28400
ɔlwqyme	32000
alian	150000
qotugu ɯkuruktar	25600
barɯta	462000.

qɔmsɔmɯllar bu yleʃe k æ r d æ r y ŋ suda:rɯstɯba kɯhalʃala:q yleleriger belemŋitin. tymyn, barɯ ky:skytyn ba:rtɯjaʃa ɯnna sebɪeskej bɯla:ska ky:s-kæmæ bɯlarga. kærdæryŋ, qajtaq bihigi tɯlɯnan ere ɔlɔqtɔmmɔkkɔ, kɯrзɯk yleni yleli:rbitin.

Рио.

qɔmsɔmɯl ecɪejkete kepperetiːbi terijsibet.

1927 sɯlla:qqa kyhyn tanda qɔmsɔmɯlun ɪecɪejkete tanda ɔrɔjɯnugar kepperetiːp ahɯllarɯgar y l e ulɯmmɯta. tanda ɔlɔqtɔ:q ɔrɔjɯnun wreqte:qterin ba:rtɯjala:qtarɯn kɯtta sybelehen baran, ys nehilɪek sebɪetterin. ɔrɔjɯn barɯ teriltelerin, nehilɪeɲɲe biristebi:tellerin ɯŋɯran sybe muɲɲaq terijbite. ɔl muɲɲaqqa dakɯla:t turɯrbuttara kepperetiːbi terijer ca:hɯnan. ɔl dakɯla:tɯ isten, baran muɲɲaq kepperetiːbin terijer qamɯ:ssɯja bɯ:bardabɯ:ta ɔnnɔ ikki qɔmsɔmɯl silɪeninen ki:rbite.

tɔlɯllɯbɯt 2 qɔmsɔmɯl 2-s bajaʃantaj nehilɪeger baran dakɯla:t ɔŋɔrtɔ:n, bi:r-bi:r kepseten, ɯŋɯrɯ: suruk surujtala:n kepperetiːpke 76 silɪeni ki:llerbittere. зadaŋɯ, ɔttɔ ьl ættyn ɯnna ɪecɪejke biligin 14 silɪenne:q; ɔntɔn 7 qɔmsɔmɯl kepperetiːpke silɪetter. bɯrabɯlьɲɲaʃa 3 silɪen ba:r. kepperetiːp taba:rɯgar 25% sьna ebiller, ɔntɔn 13% barɯska ki:rer. qɔmsɔmɯl ecɪejkete qamnahɯ tyhererge ete sɯʎзɯbɯta.

qɔmsɔmɯl ɪecɪejkete kelen iherge sьnanɯ cepcer, qamnahɯ aʃɯjatar tuhugar ylelɪeqte:q ɯnna eder-ɯccatɯ, qɔmsɔmɯlu зadaŋɯ зɔnu kepperetiːppke killerɪeqte:q. kepperetiːpke зadaŋɯnɯ killerer bɯnu terijerge kɯhanar.

etillibit sьllarɯ urukku ycygejdik ylele:bitin kurduk tɔlɔrɯŋ dɪen ereniller.

k.rkæ:nyskej.

bihigi yjebit qəssuna.

t. terentej mi:terejebis iski re:bini kworat ihiger bilbet bet aʃwjaq bwlw. ɜe atasta:r! kini ulu:ssaʃa bartwbьlwn qaŋas ili:tiger tupputunan, subu tyŋneri kætwq kurduk tiligirejen ti:jen kelleʃine „bej bu qaja bejele:q kelle?“ dɪen kihi twra kætæn bɪerer kihite.

iskire:bin saqa wkurugun sit. kemitɪetiger beli:tikenen swrdatar sala:twgar usturu:ktar ete. əl da kwra dwhunas bwlbataq!

usturu:ktar kihi, iskire:bin ulu:starga a:ʃar balaʃannar wnna li:kpu:ŋnar ylelerin salajtalw: taqsar...

tьʃa taʃwstaʃwna tərwjkata, qa:lstwga, ɜe bwhatwn etteqqe kihi qaraʃa qaltarwjar kihite. ənwqa ebi:, sɪerin sitere:ri, anw „tərulu:r təŋ“ kihi ti:jer. muɲɲaqqa dakwla:ttata:rw twl bɪereller. iskire:bin ələrən eren „swq min saqalw: təlkuj swq, twlba:ccwtta buluŋ!“—dir.

— qaja dəʃə:r, əttən saqa bwlbakkwn dw?—dɪen muɲɲaq səhujar.

— swq, min səʃuru: yrdyk wreʃi byteren kele swʎɜabwn. ənən saqalw: twlw ələq umnan kebispippin—di:r.

twq mækkwr kelɪej, dakwla:t nu:ccalw: barar.

iskire:bin ənən ere təqtə:bət. anw 1924 s. wla qəmuɲu:s ba:rtwjatwn silɪenebin dɪen eʃerde twl eten ki:ren barar: „ehigi eder wccattar,—lɪenin sy:rbe bɪesti: cymecile:q wn bi:r elektiri:cestibetin la:mpatwgar ki:ren swrda:n ihiŋ, min erejde:q yleʃe buhan-qatan, sassьrda kyn taqsa iligine kwrattw:bwn“ (bərəʃəntən).

əntən kihibit kelbit sərugun tebɪen, ma:nwtwn site billere:ri ma:twrwlahan baran, kwrakka bajbahwjan qa:lar.

kwrakka yleli:r siriger kærwŋ swʃa. kihiŋ qajw yjeʃe bartwbьlwn wja:ŋnappwtwnan ulu:ssaʃa qənəhujan erer bwlar. əl ti:jen su:kka, tæhæ eme na:dala:q kihi kurduk. tiligire:n ki:ren. su:t qas qəhun ərdərbəkkə tula sy:rekeli:r

qəmsəmwl kekketiger arwgwhwt-qa:ttwhwt albwn-ile:tter saha swʎɜallar.

qəmsəmwlestar əjəq, er wlsan baran qəmsəmwlu umnallar.

kwrattan ‹salaja› taqswbwt ylehit ulu:ska „təŋ kihi“ bwlan ti:jen nu:ccalw: dakwla:tta:n keʃijer.

ədu:hut dəʃərbər sybe.

(*ubajbar darwbnьyya*)

ək-sɪe! ubajwm ədu:la:n kærdæqqæ əmsəŋ swq bwlan baran, əjdən tyspytyŋ—ədu:hut ideŋ bwllaʃa e:.

ədu:hut berde bwlan baran bili twt ataqta:q bydyryjerin kerɪete, ənnə swʃunan muŋnanaʃwn. „munnun ti:kke wja:bwt kihi“ di:-di: æræ cacwgwrw:gwn, əntukan twq tuhala:q swluj? ənnugu kylwŋ kerɪete, bejetiger baran „dəʃə:r. bu en munnuŋ ti:kke wjammwt“ dɪen semej səʃustuk æjdæt e:.

əl kærdyk sw:haʃa-qaltwga qaraqqwn a:llarar kihi bwllaqqwna ələʃu kær. mannwk ba:r: bejeŋ nehilɪegin kihite—ɜægwrep, ula qan ubajwn kwtta əqsuha:rw turan əjəq wlbwt, əntukatwn (əjəʃun) kwrakka ki:ren bwraʃan ke:spit di:ller. ənu kiri:tikele:.

uba:j! ələq ættytten ərduk kiri:tikele:teqqine kьjw: ba:r bwlw, tuhanw da aʃalьŋ. sæp dw?

wnna, əl kihi qajtaq tuttan, qa:man qalwŋnw:rwn qasuha swrwttaqqwna qata si:hit-simɪel dɪeqtere. baʃar sirejge ubatьqtara.

seren, kwra bwra:twŋ sybetin umnuma.

Нымылатинец.

dakwla:tw qajtaq əŋərwqqa sæbyj?

ukra:jwna b. q. b. (b) ki:n kemitɪetin sekirite:re t. kwganabwɪs aʃwta:sswja əŋərər, ba:rtwja ylehitteriger mannwk wjw:nw bɪerer:

...., kepsɪe ɜьlaŋ syɲɲynen wnna bekke kicejen.

ada:m saʃattan wrwtwspakka, yle terillɪeʃitten baran ispit əstwrujatwnan ɜən æjyn swɲɲwbakka ere, qara maŋnajgwttan ylehiti subu-kyn twq bəppurwɪs ərduk tw:tarwn, tugu ərduk kereqse:n istɪeqterin bilɪeqterin baʃarallarwn ycygejdik, æjdærygər tyheren kepsɪeŋ. aʃwta:sswja beli:tike wreʃe bwlbataq. aʃwta:sswja—kynne:ʃi na:dwjar, kwhallar bəppurwstarw sergiten, kwcwgwlatan tw:tьqta:q,

dakwla:kkwtwn kynne:ʃi ələq bwtaqajwn, yleʃe ba:rtan ələqtənən kepse:n baran, əntən sɪetteren wpsaj tymykke tijɪeq tusta:qqwt. əttən ənu bahwn ataq. ataʃwn bas gwnnaqqwtwna twq da taqsь swʃa.

erdetten belemneniŋ bejeʃitin utarw ɜəŋŋə qardararga. tæhæ da si:lemseq-qəhu amsaq, tutusputa bwla satw:r kihi.bukatwn ələqqə ma:rwnna:batwnan daʃanw ki:ren kiri:tikelesteʃine ɜɪek bulbat gwna əŋəhun. ənnuk ɜən ili:leriger kwhuru bɪerime wnna utarw eppit kihin syryn æjyn kænæ swbaskwnan ykcy ytykte:n bɪeren baran, ənu sənnə twq alʃasta:ʃwn—sw:hala:ʃwn qəstə:n, sabw ykty:r bet tuhala:q bwlar.

dakwla:twn syryn æjyn, wt-kwhalʃala:ʃwn cərbətən eten, ənu myccyryppekke turan bigergetɪeqte:qqin. eter twlgwt u:ha, aʃaltw:r birimɪergit, tymyktenen kelen barwta əl syryn æjy bigergeterge ymyryccy tardwllьq tusta:q. ister ɜən sana:twn ənnə særwqte:qqit. aʃwta:sswja wt-kwhamɲwta—iste:cileri ba:rtwja subu kynne:ʃi kwhalʃala:q syryn yletin æjdæty:, əl dɪeki əqtəru: bwlwqta:q. dakwla:ccwk siti sьlw taptaʃwna—kini kwhamɲwta, səruga twlar.

aʃwta:tardar siti sьlw kwŋьq tusta:qtar.

dakwla:kkwtwn alwɪs ygys sw:pparanan, ələqtən wlan swraj—qaraq aɲɲar matarwja:llarwnan bwhwtta:n kebihimeŋ. ɜən æjyger ycygejdik qatammwt ikki-ys sw:ppara, wn me:le istillen umnullan qa:lar sw:pparattan bwdan ərduk“.

---

taptal inniger yleni təqput.

bytyn bəturu:skaj ulu:hugar bi:r qəmsəmwl ɪecɪejkete ba:r. əl ɪecɪejkebit bwjwl sajwn ustala:q twratwgar utujan taʃwsta. ɪecɪejke silɪetterin wpsaj muɲɲaʃa wnna byrw bi:rde da bwlbata.

wkuruk kemitɪetitten taqsar kuma:ʃwlar a:ʃar balaʃan əstwlun qalgahatwgar munan, ɪecɪejke sekrete:rin kærɜy: erdi:te swq tw:ga usta swʎɜallar. qahan bɪerekke tiksen ələqqə killerellere biliŋŋite billibet. bwjwl sajwn ta:tta ulu:hugar pijeɲɪer la:ʃwra ahwllwbwta. ɪecɪejke sekte:re ənnə:ʃər ənnə 6 əʃənu kьjan terijen w:twmna bytyn la:ʃwr yletin taŋnarw tarda swsta.

twq birici:netten ɪecɪejke bu:rduk swla:stwk utujan burula:ta dɪen wjwttaqqa, ɪecɪejke sekerete:re t. mælæky:rep dɪen ku:s kwhammataʃwttan mannwk bwhw: taqswbwt.

qəmsəmwl əʃələr kepse:nnerinen, cwgas 6 bɪereste:le:q sirge qəmsəmwl silɪene t. kusumu:n dɪen ba:r yhy. sekrete:rbit əl kihini taptа:n yletin təʃə tebe:n barbwt.

eder ɜən taptahallara ba:ta swq swl. əl da ere:ri yleni taptalga atastahan, bytyn ɪecɪejke yletin tələ:ŋŋə təʃə tebe:n ke:her tələ:skə dwlw. (wkuruk kemitɪete buka maqtanь swʃa.

mantan iɲɲe t. ku:sumun, taptalla:ʃwn 3-4 ca:ska bəsqələ:n yleʃe w:ttar sæp bwlw ete.

Пионерский.

---

kwrɜwk dw, taba:rws!

bɪerilin kwrattan suruk.

bɪerilin kwrat [1]) qətu ættyne:ʃi paru:s dɪen kilbɪenne:q kɪeŋ sa:lata. sa:la ihe w:-bwʎcarw, lьq kærdyk ɜənunan simillibit, ykse ɜaqtallar ederdi:n, kwrɜaʃastw:n mustubuttar. sa:la tyŋeʃer spɪekte:q turwrar, əɲɲu: kærdærær sɪene cæmcæjæn kæstær. ənnə kura:naq əstə:l attwgar 6 ɜaqtar ələrəllər. bygyn sebɪeskej səjus:ka delege:ssijenen bara swʎɜwbwt ba:rtwjata swq ɜaqtallar tugu kærbyttèrin, bilbitterin kepsi:ller.

eder baʃwjw ɜaqtar əbunatælænæ swq, syr qəlkutuk turan kepsi:r-sebɪeskej səju:ska tugu ile-qaraʃwnan kæræn kelbitin. kini kepsi:r, kinilerten wra:q ba:ja wnna təjətə swq ylehit ba:hwnəj sirin, ylele:n-i:tillen ələrər nərwt innin kæmysky:rge ajwllwbwt yle æræspy:bylyketin.

sa:la ihe im-ɲim. barw qaraqtara wttanan, tw:nnarwn battanan, əʃəʃə ijete kwhwl kæmys ɜɪele:q-wtta:q, kwhwl arwgwnan kwlwgwraccw tebe turar banta:nna:q sa:rwstwbanw əstwrujala:n kepsi:rin ibilli:r kærdyk ɲimijen, timiren ələrəllər.

eder ɜaqtar, kinilerge kwhwl kæmys sa:rwstwbanw əstwrujala:bat kini kepsi:r—sebɪeskej səju:ska ba:r ba:bwrwkalarw, ylehitter tutunan ələrər ɜɪelerin, ylehit kynyn uhunun, wlar qamnastarwn. əl barwta subu kynne:ʃi ba:r, kiniler kereqsi:r swllara. ɜaqtar kwlaha kwra, bwta:n namwlqaj əl yrdynen sa:la bi:r da twlw kulga:ʃwn tahwnan aharbat. sa:la ihe utujan tyhy: swtar kurduk. ɜaqtallara siti turan araj əstwrujaʃa kepsi:r apta:q timirinen tajba:tanan turdaʃwna daʃanw buka kim da səhujw swq bwhw:la:q.

mi:gin kwtta battaʃa tuttajbwt, bəkuja tattarbwt, sirejin tiri:te bwccwrwstwbwt kwrɜaʃas eme:qsin kekkelehe ələrər. bəbu tuttan ələrər tarbaqtara titiri: tyste. sw:ŋktw:r bwla:twn wlan swrajwn sabw tutunna. əntən kælæhynne:q bwla:twnan qappaqtammwt swraja mu:ɲɲastan, wtw:r kærdyk merbejen barda.

— qaja twq bwlluŋ? taba:rws—dɪen argw:j aʃaj wjwttwm.

eme:qsinim bwla:twnan qaraʃwn səttumaqta:qtata, tutuna satw:r bwhw:la:q, əl yrdynen kьttarbakka qaraʃwn u:ta munnun annwnan sakkurw: təʃunna, əntən argw:j turan sa:lattan taqsan barda. min batwhan taʃwstwm. kihi kærbætsiriger, munnukka tijen staka:ŋŋa u: aʃalan bɪerdim wnna emɪe wjwttwm:

— qaja twq bwluŋ taba:rws? eme:qsin əl saŋabwttan atwn ənuk:pun bilen wjwtta:

— taba:rws, en nu:ccaʃwn dw?

— swq, əl ere:ri arasswjaʃa biligin swʎɜan kellim.

əttən tyrgennik wjwtta:

— kepsi: tys ere... en bu ɜaqtallarw ənnə kæ:ttyŋ dw?

— kæ:ttym.

qaraʃwn u:tun emɪe sətunna.

— əccəʃə iti kwrɜwk bwllaʃa di:?.. kiniler arasswjaʃa kwrɜwk swrwttaqtara di:? taba:rws... kw:hwrwma... min aka:rwtwjan wjwtabwn.,. bilebin kiniler arasswjaʃa swʎɜwbwttarwn... kwrɜwk kiniler ənnə swʎɜan itini barwtwn bejelerin qaraqtarwnan kæræn kelbittere bwlw. əl yrdynen mɪeqe, qajtaq ere, itinnik bwlwn satammakka dwlw. sebɪeskej arasswja... wnna ənnə bw la:s ylehit ba:hwnaj ili:tiger ki:ren kæŋyl ələʃu kærdæqtæræ.

eme:qsin wta:bwt u:la:q qaraʃwnan min dɪeki kwlap gwna kæræn baran:

— kel ələr, baʃar en mi:gin i:rbit du: itirbit du: dɪeʃin, sana:n kær... min æjym kьjan wlbat, mannwk ulaqqan sirge eteller e: arasswja t ɜarma:ɲɲattan ikki tægylenen ulaqqan dɪen, ənnuk sirge...

— swq taba:rws arasswja sy:rbe tægylenen ulaqqan.

— sy:r.. be tægylynen da:?

— ara:ha ənnə:ʃər ərdugunan ulaqqan.

— əl yrdynen kiniler kьjbwttar... qajtaq kihi iteʃeje əqswj... kinilerge gi:ndenbi:rder streseme:nner [2]) swq bwllaqtara... ənnə barw beje taba:rwstara... taba:rws kalijan... taba:rws rikau... qajtaq kihi iteʃejɪej!

— taba:rws ənnə wn swl bwlla e:t.

— bilebin, bilebin, qahьtw a:ʃabwn e:. əl yrdynen kwrɜwktammat kærdykpyn. en ɲɪemes bwlbataqqwn, ənən bilbekkin bihigi manna emɪe ky:spyt tijerinen əŋərə sata:bwppwt... min erbin ka:rwlw wnna ərwsanw [3]) kwtta ælbyttere, ulaqqan wlum--ka:ppa kenitten ælbyte, kwra wlbun-kulun tutar wjwgar sɪebittere.

eme:qsin qaraʃwn u:ta emɪe subujda wnna ili:bin qaban wlan baran:

— biligin swc-səʃətəq qa:la swʎɜabwn, anw tugu kæræ:ry tw:nna:q bwlan ɜy:kere swʎɜarbwn bejem belbet bwllum. kw:spar ələrəbun, baʃajw aka:rwta kihi bwlbataq. aʃala:q bwra:ttarwn umnan bihen, bi:r ba:j cunwbuɲɲugar erge taqsan ələrər. səʃətəq beje bejelerin ere ycygej bwlallarwttan atwnw sana:battar. kiniler mi:ŋin i:teller, min ikki qaraqpwnan kærwqpyn baʃarbappwn. kiniler ba:jga sana:la:q, min æstæ:qiærym bwllular. twq ihin min erim ikkɪejeq wlattarwm ælytele:n qa:llwlar... kiniler sana:larwn kьjan tələrbəkkə umustular! bihigi kьjbatwbwt, araj. nu:ccalar kьjdwlar!

— qajtaq itini kihi kwrɜwktanьj? min muɲɲaq a:jw swʎɜabwn, bu yhys muɲɲaʃwm, min iti kepsi:llerin kærbyt ɜənu kærwqpyn baʃarabwn... bejem qaraqpwnan kæræn iteʃejderbin di:bin. en migin æjdy:gyn dw taba:rws? araj iti barwta kwrɜwk bwllum! kwrɜwk arasswjaʃa itinnik terillibit bwllun..

— iti barwta kwrɜwk taba:rws. ənnə wn swl bwlla. iti barwta əŋəhullubuta!

— əccəʃə bihigi erejbit qa:rga qa:lbataq bwllaʃa di:... bihigi daʃanw kьjьqpwt.

eme:qsin qara:ʃwn u:tun sətunna.

— beji, araj ɜɪeli:hibin, kw:hwm mæŋw-dɪen baran argw:j turan kirilɪehinen taŋnarw tyhe turda. min sa:labar tænnæn ki:rdim. barw „irternessijene:l“ wlla:n ɲirgite turdular.

---

[3]). ka:rwl, ərwsa—a:tta:q æræbæly:ssyjeɲɪerder. ɲɪemes qəmuɲu:hun ba:rtwjatwn ələqtə:buttara. 1918 s. ɲɪemes ylehitin æræbæly:ssyjetin salajan swʎɜan qajwllan baran wtwllan ælbyttere. lɪeɲini kwtta bi:r swlunan ispittere.

qɔmsɔmɷl barɯ silɪetteriger ɷnna bytyn ylehit ba:hɯnaj ɯccatɯgar.

alʃahɯ bili:ni kini birici:netin qɔstɔ:n taʃarɯ:, alʃas kænær sɷlun irde:n bulu:—ycygej ba:rtɯja ygehe bɷlar.

lɪeɲin.

qɔmsɔmɷl barɯ teriltetiger.

beje sɯ:hatɯn kænnæryner kiri:tike, su:kka yleli:r byrekire:tteri ɷnna ba:rtɯja qɔmsɔmɷl ihiger taqsar ɪьrɯ:larɯ kɯtta ɔqsuhar yle bastakɯ tymygyn belɪeti:r tuhunan „b.s.ɯ.q.s. barɯ silɪenneriger itɪenne barɯ ylehit ba:hɯnaj ɯccatɯgar“ dɪen ɯŋɯrɯ: suruk taha:ran turan. b.s.ɯ.q.s. ki:n kemitɪete barɯ teriltelerriger sɔrujar : ba:rtɯjata sɷq ylehit ba:hɯnaj eder ɯccatɯn kɪeŋnik tardan ɪecɪejkeler ahaʃas muɲɲaqtarɯ ɔŋɔttɔ:n. bu suruk sɷltatɯn ycygejdik æjdæryger tyher gɯna kepsɪeqte:qter. ɔccɔʃɔ ere ki:n kemitɪet ɯŋɯrɯ:ta barɯ qɔmsɔmɷllarga itɪenne ylele:n qamna:n ɔlɔrɔr nehilɪeɲɲe eder ɯccatɯgar cɷlkajdɯk æjyger qatanan, manan tuhanar bɷlɷqta:qtar.

b.s.ɯ.q.s. ki:n kemitɪetin

sekrete:re *æ. milce:kɛp.*

taba:rɯsta:r!

bihigi suda:rɯstɯbabɯt ihiger, qɔmuɲu:s ba:rtɯja salaltatɯnan, qara kælæhynynen ylele:n ɔlɔrɔr ʒɔn, sessɪeli:simeʃe ti:jer tutu:—ɔŋɔhu: ylelere sɯltan sɯl aqsɯn yrde:n, keŋe:n iher. ɔnu tas ættybytytten tulala:n ɔlɔrɔr, æstæ:q ba:j suda:rɯstɯbalar ytyryje qabɯrɯja satɯ:llarɯn, itɪenne ispitiger ba:r ba:j ajmaq bihigini annɯbɯtɯnan kæjæ:ry terimmitterin yrdynen, sessɪeli:sime ɔŋɔhu:tun ylete bihi sɔju:sput ihiger bet ulaqan kɪьjɯ:la:q—qɔtu:la:q. bihi ylebitiger iti whe: ɯjɯllɯbɯt is—tas æstæ:qtærbytyger ebi:—bartɯ:jnaj, sebɪeskej apparra:ppɯt ihiger ara:s ɪьrɯ: delejbite (ulaqamsɯjɯ: iŋin), ʒɔn ykse wreʃe sɷʃa, kɯra ylehit ba:hɯnaj ættæ suda:rɯstɯbanɯ salassar yleʃe site—qɔtɔ kɯtta ilige, sɔrɔq ylehittterbit sɯ:hanɯ — qaltɯnɯ ɔŋɔrɔn, bihi kekkebititten cɪeski sana:nɯ ulɯnan tejelleritten bytyn teriltelerr yrellen—tɔqtɔ:n qa:lallara ulaqannɯk adaʃa bɷlan mehejdi:ller.

„ba:rtɯja barɯ ylehit ba:hɯnaj nesilɪeɲɲeni beje sɯ:hatɯn—qaltɯtɯn kænnæryner yleni kɯta:naqtɯk ataʃar turɷrarga ɯŋɯrbɯt na:data, bu kiri:tikeni beje sɯ:hanɯ—alʃahɯ kɯtta mækkyherge, bihi bejebit ispitiger ba:r æstæ:qtærbytyn (ba:jɯ—kula:gɯ, itɪenne bihi ylebitin kerbe:ccileri) kɯtta kɪkteherge itɪenne ba:rtɯja ihiger ɷpsaj syrynten tɷra:n—ba:i kuturugar særæny:ny bulgu ɯ:ratarga ʒiŋne:q, kɪьjɯ:la:q ky:sgɯnarga,—bɷlar.“

„kimten da tɔllubakka, kihini sirejinen, bili:tinen ara:rbakka ɷnna yrdykky su:ttan allara:ŋɯ appara:kka dɯlɯ, allara:ttan whe:ŋŋe tije kiri:tike“—dɪen beje sɯ:hatɯn kænnæryner kicel tɯl bihi bi:r ulaqan kynne:ʃi kɯhamɲɯbɯt bɷlar“ (b.s.q.b. (b) ki:n kemitɪetin ɯŋɯrɯ:tɯttan). bu ulaqan kicel tɯlɯ ɔlɔqqɔ sɯhɪьran ɔŋɔrɔrgɔ bet elbeq mɔhɷktar ba:llar. bu kiri:tike ɷtuttan kuttana:ccɯ, saha:ccɯ bet elbeq. qɔluburun ɯllaqqa bihi suda:rɯstɯbabɯt su:ttarbɯtɯgar ba:r byrekre:tter itɪenne bihigi kekkebititten cɪeski sana:nan tɷra:n—tejen taqsa:ccɯlar. bu kiri:tike sa:maj ulaqan ɷtta:q uhuga iti whe etillibit suda:rɯstɯba, ba:rtɯja qɔmsɔmɷl su:ttarɯgar ba:r byrekre:tteri, bihi sɷlbututtan tɷra:n taqsa:ccɯlarɯ, bihi qasa:jɯstɯbabɯrtɯn aʎsata:ccɯlarɯ bihi qa:n æstæ:qtærbytyn (ba:jɪarɯ, ca:hɯnaj ergɪemsiktebarɯ ba:rtɯja, sebɪeskej bɯla:s syryn beli:tikelerin bɔqsɔrgɔ—ɯarɯ ɯ:tɯllar. ba:rtɯja ɷpsaj syryn beli:tiketin bɯhɯ:tɯnan, beje sɯ:hatɯn kæry:ny: dɪen kicel tɯlɯ qɔmsɔmɷl ihiger ɔlɔqtu:r inniger, itɪenne bu bastakɯ tymygyn aʃalan turan b.s.l.q.ɯ.s. ki:n kemitɪete barɯ bejetin silɪenneriger, bytyn ylehit ba:hɯnaj ɯccatɯgar mannɯk syryn ɯŋɯrɯ: ɔŋɔrɔr : qarɯtɯn ky:hynen ylele:n ɔlɔrɔ:ccu eder ɯccat mantan antaq ʒæksæ ɔrduk ky:skytyn—ɷqqutun tymen, æjgytyn sana:ʃɯtɯn qɔlbɔ:n qɔmsɔmɷlu kɯtta bi:rge iti barɯ bihi ylebitiger mɔhɷk-mehej bɷla:ccɯlarɯ (wreq taqsɯmɯna nɔrɷt qaraŋaʃa manan ɔlɔrɔrɔ, ulaqamsɯjɯ:, tɔjɔmsuju:, burujun saptɯna:rɯ: ilin—kelin bɷla:ccɯlar, kɯra—qara kihi na:datɯgar æʃyllen qamna:n, kini kɯhalʃatɯn tɔlɔrɔn bɪerbet eŋin) kɯtta ɔqsuhɷqta:qpɯt, barɯ ylehit ba:hɯnaj ɯccatɯn qɔmuɲu:stu: bɯhɯ:ga—majgɯga buhararga—qatararga, qɔmuɲu:stu: wreʃinen kini æjyn sana:tɯn bajɯtarga qɔmsɔmɷl kɯhanɪьqta:q.

qɔmsɔmɷllar! b.s.l.q.ɯ.s. ki:n kemitɪete ɯŋɯrar ehigini : ylehit—ba:hɯnaj ɯccatɯgar (a:n basta:n bejeʃit sɔju:skut ihiger) beje sɯ:hatɯn bulan kænnæryner yle ataʃar kɯta:naqtɯk turarɯgar a:n ahan; sɷl sɔlɔ:ccunan kæstwqte:qqit. ara:s su:ttarga, teriltelerge, barɯ tɪь ulu:s siriger ba:r eder ɯccat ulaqamsɯjɯ:nɯ, tɔjɔmsuju:nu, kedergi salaltanɯ eŋini kɯtta kyresteheriger, q ɔ m s ɔ m ɷ l ɪecɪejkete ɯjan kerden bɪere:cci bɷlɷqta:q.

eder ylehitter! bihigi su:ttarbɯt itɪenne qɔmsɔmɷl da ihiger ba:r sɯ:halarɯ—qaltɯlarɯ ɔnɔn manan kwrejer „ba:starɯ“ qassa sɷq, tɔllubukka bulan ihiŋ; beriʃimseqteri, tɔjɔmsuktarɯ ʒɔn kæry:tyger taha:ran ihiŋ; ylehit ɯccatɯn ɔl bu na:datɯgar a:ɲɲa aqtan æʃyllybybeti tɔjɔmsujan «*kɯhalʃa kɯra*»—dɪen ɔlɔ:tɔ:n ke:he:ccileri, barɯ kuhaʃanɯ bille—kæstæ tenite:ccileri ɯra:sta:n ihɪeqte:qqit.

beje sɯ:hatɯn bulunan kænnæryner yle ataʃar turdaʃɯna, bihi ɪecɪejkelerbit ylehit ɯccatɯn ɔttɔtugar ylelere kætæʃyllwqte:q,—qɔmsɔmɷl sessɪelisti:ceskej bɯramɯ:slannas (massɯ:na qamnɯ:rɯgar) erelle:q terije:ccite bɷlɷqta:q.

eder ba:hɯnajdar! bihigi ulu:sput ɔlɔʃɔ wreq ættynen sajdara, tɪь qasa:jɯstɯbatɯn qɔlbɔtɔlɔ:n kepere:ssijeʃe tardɯ: —tɷq ba:r is ɪьrɯ:larbɯtɯn ɯrɯtan ɯra:stannaqpɯtɯna kɪьttarɪьqta:qtar. tɪь qɔmsɔmɷllara kiri:tike yletin ky:hyrderge kɯhanɪьqta:qtar. kula:gɯ, kini kuturuksuttarɯn itɪenne atɯn daʃanɯ bihigi mækkwrde:q sessɪeli:sime keskelin ɔŋɔrɔr sɷlbutugar tɷraj bɷla:ccɯlarɯ meliterbitiger, qamnaccɯt, ʒadaŋɯ itɪenne ɔttɔ ɪьl bihigili: sana:la:q bastɯŋ ɯccatɯn bi:rge qɔlbɔ:n qalɯŋ sɔmɔʃɔnɔn ylele:n ihɪeqte:qpit.

eder sulu:subala:q ɷnna wreqqe sɯʎʒa:ccɯ eder ɯccat! sebɪeskej ɷnna kepereti:binej su:ttar ylelerin tupsarɯ: saŋa sebɪeskej ɔlɔʃu terijer ylehitteri ɔŋɔrɔn taha:rɯ:, beje wreʃin yrdeti: bihɪene syryn sada:ccabɯt (kɯhamɲɯbɯt) bɷlar. bejeʃit keʃitittten ycygej ylehitteri i:ten, belemne:n taha:rargɯtɯgar chigi sanɯ:r sana:ʃɯt, sebɪeskej, bartɯ:jnaj eŋin su:ttarɯn ylelerin kænnæræn ky:hyrdy:. barɯ qaraqqa kæstær, kulga:qqa ihiller qalbarɯtɯ:, kinileri ygys ʒɔn ʒy:lyger taha:rɯ: bɷlar. wreqqe sɯʒʒar eder ɯccat bu beje sɯ:hatɯn kænnæryny: dɪen kicel tɯlɯnan ɔlɔqtɔnɔn, bejetin wrener ɔskɷlata is tas ɔlɔʃɔ tupsarɯgar kɯhanɪьq keriŋne:q.

beje sɯ:hatɯn kænnæryner kiri:tike yletin bihigi kekkebitiger kɯta:naqtɯk iŋerdeqpitine, kɯʒʒɯk lɪeɲin ɯccatɯn ɯsta:l sɔju:ha kelɪen (qalɯŋ) ylehit ba:hɯnaj ɯccatɯn wrde:n, qɔmuɲu:stu: kɯta:naq ciŋ bere:degi (disipli:neni) syhwʃer turɷran ylehit bɯla:hɯn qalɯŋ qaqqata. lɪeɲin ba:rtɯjatɯn analla:q tuta:ʃa bɷlɷqta:qpɯt.

manɯ ɔlɔqqɔ sɯhɪьrarga bihigi ɔŋɔrɷqta:qpɯt :

1. barɯ b.s.ɯ.q.s. teriltetiger ɪecɪejkeleriger allara:ttan taqsar kiri:tike ky:ste:q dɔlgunun ataʃar turɷraqta:qpɯt. kiri:tike bihigi ispitiger ereje sɷq taqsan iherin sabarda:n „*bu kihi iŋnesten ɔʃutta, ulaqan ʒɔnu kittite:ri saŋarar*“ eŋin dɪen ba:r bɷllaʃɯna, ɔnu kɯtarɯ bet ky:ske ɔqsuhɷqta:qpɯt. qannɯk daʃanɯ qɔmsɔmɷl silɪene qannɯk daʃanɯ eder ylehit—ba:hɯnaj sɯ:hanɯ k[illegible]n baran, ɪecɪejke ʒy:lyger turɷrɷqta:q, ɪecɪejke sæptæ:q kɯra da kænnæræer ættynen saŋanɯ isten, ɔnu eppit kihini ɔl bu ytyryjy:tten qaqqala:n ihɪeqte:q.

2. araj ʒiŋne:q sɔju:s ihine:ʃi talsɯ: (внутрисоюзная демократия) ere ataʃar turdaʃɯna, ɪecɪejke allara:ŋŋɯ ættytten taqsar kiri:tike ky:hyrerin itɪenne iti „*allara:ŋŋɯ*“ ɪecɪejke yksesalaja:ccɯ su:ttar ylelerin isten, sɪьna bɪererin sana:n turan, meʎʒi qɔmsɔmɷl kemitɪetterin itɪenne ɪecɪejke byrwlerin talɯ: yle kɯta:naqtɯk ataʃar turarɯgar kɯhanɯllɪьqta:q, kæryllwqte:q. qaja da terilte, ɪecɪejke bejete talbɯt salaja:ccɯlarɯn, sekrete:rin qannɯk daʃanɯ kemitɪeti, byrwny sɯ:hanɯ ɔŋɔrbuttarɯn bile:t ularɯta ɔqsɔn atɯn ʒɔnu qahan baʃarar ugara kæŋyle.

3. qɔmsɔmɷl teriltetin aktɯ:bɯnaj ylehitterin, salaja:ccɯlarɯn, itɪenne allara:ŋŋɯ qɔmsɔmɷl syhwqterin ɷnna ba:rtɯjata qɔmsɔmɷla sɷq ɯccat ɔttɔtugar bet kɯta:naq. taba:rɯstɯ: sibe:s turugurɷqta:q. qɔmsɔmɷl ylehittere, salaja:ccɯlara bejelerin kynyn aŋa:rɯn keriŋin allara:ŋɯ qɔmsɔmɷl ɪecɪejkeleriger, ba:rtɯjata qɔmsɔmɷla sɷq ɯccat ɔttɔtugar b.s.l.ɯ.q.s. VIII-s sijɪehin ɯ:ra:ʃɯn bɯhɯ:tɯnan qaja:tar daʃanɯ ylelɪeqte:qter. qɔmsɔmɷl silɪettere ɷnna ylehit ɯccata bejelere kɪьjan bɯha:rbat bɔppurɷstarɯn sirde:n salajan sɯʒʒa:ccɯ taba:rɯstarɯttan sybeletɪeq keriŋne:qter, itɪenne ɔl salaja:ccɯlarɯ ulaqamsɯjan kɯra ættyger qajɯspat, ara:s sɯ:hanɯ taha:rar bɷllaqtarɯna ɔnu kænnærærgæ kɯhallan mækkyhwqte:qter. qannɯk baʃarar salaja:ccɯ (руководитель) kini salaltatɯnan sɯʒʒa:ccɯ ʒɔn kɷlastarɯn isten, kiniler kæry:lerinen ylelɪeqte:q kɯra ʒɔn eter eti:lerin, sɯ:hanɯ kænnæræer ættynen saŋarar saŋalarɯn a:ɲɲa aqtɯbat, istɪen baʃarbat, ulaqaŋŋa ɯ:rbat salaja:ccɯ bihigi kekkebitiger sɷq bɷlɷqta:q.

4. ɪecɪejke yletin salaltatɯn mannɯk bɯla:nɯnan ɯ:tɪьqta:q : qannɯk da qɔmsɔmɷl kibite, kini sana:tɯn tɔlɔrɔr ɔlɔqqɔ ki:rimtɪe yleni taha:rɪьqta:q. sɔju:s tɷq ba:r is ɔlɔʃɔ, baʃa ættynen ygys kihi sana:ta tymyllen — qɔlbɔnɔn ylele:teʃine tupsan ihɪeqte:q. qannɯk daʃanɯ yle, salaltabarɯta bet kicel kæry:nen barɪьq keriŋne:q. sɔju:s salaltata bili:ŋŋi birɪemeʃe bihigi innibitiegr turar mykeyrgenne:q kɯhamɲɯbɯrtɯn, araj ygys kihi æjyn qɔlbɔ:n beje sɯ:hatɯn bulunan kænnæryner yleni ɯ:ttaqpɯtɯna ere, tɔlɔrɷqta:qpɯt.

5. qɔmsɔmɷl, kini salaja:ccɯ (aktɯ:p) ʒɔnun ɔttɔtugar taqsɯtalɯ:r ɪьrɯ:larɯ bet ky:ske sɷq gɯnɪьqta:q, bihi ɔlɔqput bɯhɯ:ta majgɯta tupsarɯgar kɯta:tan wreter—i:ter yleni ky:hyrdyllwqte:q, ɔl ere:ri bihigitten bɯstan, kuhaʃan bɯhɯ:ga „tumnastan“ bara:ccɯlarɯ (itiri: kuturu:, ile:tti:, ara:s ʒi:beleri ɔŋɔttu: tɔj) sæptæ:q qɔmsɔmɷl ʒy:lyger turɷran burujdannɯllɪьqta:q. ɔrduk bejeni tardɯhar, „*kergemsiji:*“ itɪenne „*tægyryk mekkɪe*“ dɪenneri kɯtta, kiniler bytyn cegɪen eppit sitimnerin ara:rta:n kicejen kɯta:naqtɯk ɔqsuhullɷqta:qpɯt. *artɪьm smɷlɪen* ɷnna *sɷcu* dɪen sirderge taqsɯbɯt „iriŋeler“ qɔmsɔmɷl sɔju:ha mannɯk bɯhɯ:larɯ erdetten kæræn tɔqtɔtɔrugar ɯjallar, wreteller. qɔmsɔmɷl teriltelere barɯ sɯ:hanɯ kæræ ere sɯʒʒɯbakka, tutarɯgar qaraqqa aɲɲan serenneren ihɪeqte:qter.

6. ana:n bet ky:ske tɔllubakka turan, saŋa eder ylehit aktɯ:bɯn taha:rɪьqta:qpɯt. kinɪeqe iteʃeli tuttaran, qaja sɯtanarɯnan kini barɯ ættytten y:nen bæʃærgy:ryger kɯhanɪьqta:qpɯt.

ylehit ɯccatɯn allara:tɯttan buhaŋ qatan taqsɯbɯt saŋa aktɯ:p, bytyn qɔmsɔmɷlun sɔju:hun yletin sergeqsitɪeqte:q ɯra:s salgɯnɯ *killerɪeqte:q*.

7. suda:rɯstɯba su:ttarɯgar ba:r byrekre:tteri ɔqsuharga ki:n qɔnturɷllu:r kemi:ssije itɪenne ylehit ba:hɯnaj inspɪeksijetin (y.b.i.) su:tɯn yletiger kæmælæhynnererge eder ɯccat tebi:le:q ky:hyn, kɯhamɲɯtɯn ɯ:tɪьqta:q.

iti ylehit ba:hɯnaj inspɪeksijetin yletiger qɔmsɔmɷl kæmætyn teriji:ni, qɔmsɔmɷl 8-s sijɪehe „cepceki sɯrɯ:la:q at seri:te„ dɪen a:tta:bɯta. ɔnu bihigi ky:spyt kɪьjarɯnan salajan, kwʒyten ihɪeqte:qpit. bu „cepceki sɯrɯ:la:q at seri:te“ dɪeŋhe ɔl y.b.i. su:tun qas kynne:ʃi yletiger kæmælæhærbytytten uratɯ. bihigi dæksæ mantan saŋa sessijɪeli:simeni tutar ylehitteri i:ten taha:rabɯt. ɪecɪejke *byrekre:tteri kɯtta mækkyhere*—syryn ylete bɷlɷq keriŋne:q.

7. qɔmsɔmɷl surujar bece:te („qɔmsɔmɷl bɯra:bdata“ dɪen qahɪьttan ɯla kɯra ɪecɪejke ihiger taqsar ekkin qahɪьtɯgar dɯlɯ) beje sɯ:hatɯn bulan kænnæræer kicel tɯlɯ bar ʒɔn ɔttɔtugar billere:ccinen, æjdæryger ycygejdik tyher gɯna kepse:n bɪere:ccinen kæstwqte:q. kini ɯccat æjyn sana:tɯn, ky:hyn ɷʃun qɔlbɔ:n sɯ:hanɯ qaltɯnɯ kɯtarɯ ɔqsuharga ɯŋɯra:ccɯnan, sebɪeskej, ba:rtɯja su:ttarɯgar ba:r ɪьrɯ:larɯ kænnæry qɔstɔ:ccunan kæstw sɷqta:q. bece:t inniger turar sada:ccalar (kɯhamɲɯlar) bet ulaqan bɷlallar—sɯ:hanɯ alʃastarɯ qɔstu:run, ɯccatɯ ɔnu kɯtta ɔqsuharga ɯŋɯrɯ:ttan uratɯ, qajdaq kɯnan bu sɯ:halar, ɪьrɯ:lar tærdytten sɷq bɷlar sɷllarɯn ɯjan kerden bɪerɪeq keriŋne:q. bece:t sɯ:hanɯ qaltɯnɯ kɯtarɯ mækkyher yletin a:ʃa:ccɯ ʒɔn ɔttɔtugar taha:ran ʒy:lletɪeqte:q, kiniler qas eter tɯllarɯn, semelerin sɪьnala:n istɪeqte:q. ɔnu qannɯk baʃarar qɔmsɔmɷl qahɪьtɯ a:ʃa:ccɯ ʒɔn kemperɪensijetin, muɲɲaʃɯn ɔŋɔttɔ:n, kinileri kɯtta kɯta:naq sibe:hi tutarga kɯhanɪьqta:q. sitini ere tɔlɔrdɔqputuna, bihi bece:ppit bejetin inniger turɷrunar kɯhamɲɯtɯn sitɪeʃe.

barɯ siti:ni—qɔtu:nu belɪeti: sɯ:halarɯ—qaltɯlarɯ kɯtta seri:lehe sɯʒʒan, qɔmsɔmɷl bece:te „*kiri:tikeni kiri:tike ere kurduk sana:n, me:ne ʒɔnu ere taʃaja, ɔnɔn kiri:tike syɲɲyn lɷq eme ɔ:ɲɲu: kyly: ɔŋɔrɔ sɯʎʒartan*“ (ɯsta:lɯn) bekke kicejen tumnɷqta:q. eder ylehit ba:hɯnaj ihitten taqsɯbɯt suruja:ccɯlarɯ tymen, q ɔ m s ɔ m ɷ l barɯ is yletiger kæmælæhynnerɪeqte:qpit.

9. ylehit ɯccatɯn ɔlɔʃun tupsararga. kinini ba:bɯrɯka, sɔbɷt yletin ɯpsararga — ʒahajarga tardar na:datɯgar, qɔmsɔmɷl idele:q sɔju:hun kɯtta sibe:hin kænnæræn ky:hyrdwqte:q, eder ɯccatɯ idele:q sɔju:hu kɯtta bi:rge sɪettispitinen qɔmsɔmɷl teriltelere ygys ʒɔn ɔttɔtugar wreʃinen sajɯnnarar yleni ɔrduk cɔrbɔtɔn tupsarɪьqta:q, yrdynen annɯnan alaʃaʒɯtan, yleni a:ɲɲa aqtan tuttubatɯ, sɯ:hanɯ qaltɯnɯ sɷq gɯnan, ygys ʒɔnu bihigi ylebit tuhatɯgar tardɪьqta:qpɯt.

aʎʒatara, albɯnnɯ:ra alɯsta:n erer.

bɯjɯlgɯ sajɯnna:ʃɯ allara:ŋɯ ulu:s aktɯ:ptarɯn ikki ɯjda:q ku:rsugar ɯkurukta:ʃɯ qɔmsɔmɯl kemitɪete t. sɯpaʎʒɯ:n kiri:seni bu ku:rska wrettere ɯ:pputa.

kihilere ikki ɯj ustala:q tɯratɯgar wreʃer 10-ca qɔnukka siteri sɯʎʒɯbata. keli:te-barɯ:ta elbe:n barda. tɔʃɔ wreqqer sɯʎʒɯbakkɯn dɪeteqqe „buluŋŋa wreʃe sɯq ʒɔnu wrete:ccinen anannɯm, ɔnɔn barar tere:himmin ɔŋɔstɔbun“ dɪen sassɪьrda a:jɯ qaraʃɯn qaja tarda:t, kɯl tɯ:nɯnan aha:t ɯstanan qa:lar.

kennekinen kihibit biʎsi:te kæssy:te elbe:n barda. tɯj ɔt mas taŋasta:q ylehit ʒɔn kelen „sɯpalʒɯ:n ba:r dɯ? qamnahɯn ɯlbɯtɯn billigɪet? be:he ɯkuruk siteri:le:q kemitɪetitten 4 mæhæ:gy qamnaspɯn ɯlabɯn dɪen sassɯŋŋa bɔlʒɔ:n qaccɯ ɪes ɯlbɯta“ dɪen ky:te:cci—kæhyte:cci kyn a:jɯ elbe:n barda.

bu tuqarɯ sɪuppaʎʒɯ:nnara sɯ:ha qaltɯ qarbatan iher. qannɯk ʒɔntɔn ɯlan qa:mtarbɯtɯj dɪeteqqe: kɪьmmat ʒɔn ɔlɔrɔr ʒɪetiger i:tillen ɔlɔrɔr ʒɪetiger i:tillen ɔlɔrɔr ɔʃɔlɔrtɔn sɔʃɔtɔq sɔlkɯmajda:qtarɯn sɔrɔlɔ:but, ɯnna qara kælæhynnerinen qaccɯ qarɯjar qamnaccɯt erejde:qterten qatɯ qarbappɯt.

ataspɯt albɯnna:bɯt.

„qɔtugu ɯccat“ qàhɪьt № 12 (56) t. bɔrukɯppajap d. t. „taba:qpɯn bu kynten ɯla bɯraʃabɯm“ dɪen wppyte. ɔl qata kyn bygynyger dɯlɯ ɔrduk sɯtajan tabaʃɯn buskuta ɔlɔrɔ:qtu:r, ʒæksæ kihin kyn a:jɯ bi:rdi: qa: bæppyrwskeni ɔstɯlugar (yleli:r sɪriger) u:ran turɯrar bɯlar. kini siti kurduk albɯnnɪьn kerɪetin „taba:qpɯn bu kynten ɯla sɯtajan turan tardɪьm“ dɪebite bɯllar astɯk bɯlɯ ete. qɔmsɔmɯllar, sɪьnala:ŋ kæryŋ!

pahɯrudnɔ.

ɔl kurduk t. sɯpaʎʒɯ:n albɯnɯn u:hunan, qarma:nɯ qarala:n musput qaccɯtɯn 40° swky:r ebit. anɯ a:tɯn bilbet bɯla arɯgɯla:n barbɯt. ɔnnuk bɯ hɯ:tun, atɯrʒaq ɯjɯn 30 kyn. kɪehe, kurasɪьp ulu:statɯgar itiren bukkulla sɯtarɯn kærbyt ʒɔn ba:llar.

t. sɯpaʎʒɯ:n bejete qɔmsɔmɯl serejdeqqe itini ɔŋɔrɔrugar qɔmsɔmɯlun belɪetin ɯlugar ukta sɯʎbɯta bɯlɯ. ʒe syrde:q sɯl. qɔmsɔmɯlun sɯbahɯn 40 kɯra:dɯska atɯ:la:n. albɯn ættynen ʒɔn kælæhynyn qala:n, qɔmsɔmɯl kekketin kittiter-siʒiŋ ba:s bɯlta.

qɔmsɔmɯl yrdyky su:ta kær! qɔmsɔmɯl kekketin kittite:ccini ɯra:sta:.

tul.

kyndy-kwq sa:hɯgar ælæn kɯpput taba:rɯspɯtɯgar ændyrejepke kerɪespit.

bɯjɯl sajɯn atɯrʒaq ɯjɯn 6 k. 1928 s. byly: ɯkurugar qɔmsɔmɯl silɪene t. ændyrejep p. u:ga tyhen ællæ. kini tærwbyte 1905 s. bɯstar ʒadaŋɯ ʒɔntɔn. kɯra erdeʃine ʒɔnɔ atɯn ɪьlga i:ttere bɪettere. ɯnca sa:hɯgar ti:jen baran, qara ky:s ættynen 4 bɪerestele:q ɔskɯlaʃa satɯ: sɯʎʒan wremmite. ændyrejep tamɯjaq taŋasta:q, bɯ:kajka:n ɔʃɔ kɯhɯŋŋɯ ɯtta:q tɯmnɯ:ga ɯga tɔŋɔn baran. ɔskɯlaʃa cɔ:ku:na:n ki:ren kelere subu ba:rga dɯlɯ. ɔl yrdynen ɔrɯgun kætyppekke, sassɪьrda bi:rde da qɔjuta:bakka kɯhanan-miŋenen wrenen ispite.

ɔskɯlaʃa sɯʎʒan taba:rɯstarɯn ɔttɔtugar iteʃetteren taba:rɯsɯskaj su:t birisside:telinen talɯlla sɯʎʒɯbɯta. kini ustatɯgar yle kænæn, ɔskɯla ciŋ bere:deʒe-dissipli:ne syhw ʃer turbuta ɯnna ekkin qahɪьtɯn eppɪetti:r erede:ktere bɯla sɯʎʒɯbɯta.

ændyrejep batɯhan ispit bi:r idete—ɯrɪьnɯ-qɔhɔ:nu suruju: ete. kɯra ɔʃɔ erdeʃitten—kɯla:ska saqalɯ: tɯl wreʃer kuru:k ɯrɪь surujar ete. ɯnna nu:ccalɯ:ttan saqalɯ: tɯlba:stɯ:ra. ekkin qahɪьta kini ɯrɪьtɯnan-qɔhɔ:nunan kɪerkejere. ɯrɪьnan ere muŋurdammakka t. ændyrejep bilbet da bɯllar, bejetin baʃatɯttan, bejenen ɔ:ŋŋɔ:n kærdærær bijɪeseleri surujara.

1925-26 s. sette kuru:ppala:q ɔskɯlanɯ byteren, ʒɔku:skajga kelen ucu:tal tɪeqniki:min 1-gɯ ku:rsugar ki:rbite. ulaqan ɔskɯlaʃa ki:ren kulga:ʃa qaraʃa keŋe:n isteʃin a:jɯ, surujar idete ɔnu kɯtta teŋŋe y:nen ispite. ɯt-a:n basta:n „А Я“ ɯnna „kɯ:m“ qahɪьttarga bejetin ulu:hun ɔlɔʃun surujtala:bɯta. «cɔlbɔn» suruna:lga, «qɔtugu ɯccat» qahɪьkka kini ɯrɪьlara a:n basta:n bece:ttemmittere. ɔntɔn kenneki „cɔlbɔn“ suruna:l erede:ksijetin silɪene bɯlta.

bɯjɯl sa:s kini kepse:nnere tuspa kinige bɯlan taqsɯbɯt tara. ɯnna „saŋa ɔlɔq sajdɯ:ta“ dɪen ys sɯl ɔ:ŋŋu:la:q bijɪeseni surujan kinige bece:ttener sirge killerbite.

kini aʃɯjaq sɯl ihiger tebe tyhen a:spɯt ɔlɔʃun byterber etɪem ete, sir kɯrsɯgar kwq ɔt bɯtɯgɯra:n bɯgan iherin kurduk, saŋa wske:n erer saqa litereti:rete. bi:r erebille:q, ky:s-ɯq ugar ɯcca ta tɯra ɔhɔlŋɔ tyhehen, ælæn kɯtta. kini bi:r bijɪesetin a:n tɯlɯgar „biligin mɪeqe sɯla:s qa:nɯm ɔrgujan sɯrɯlu:r, ɯra:s cegɪen æjdæ:q ky:hym ki:re ilik, ɔnɔn tɔqtɔ:bɔkkɔ surujan ihɪem dɪen erene sanɯ:bɯn“ dɪen surujbuta. ɔl eppit tɯla tɯlbakka qa:lla.

bibigi ændyrejepke suruja:ccɯnɯ syterbetibit. kini ʒiŋ kɯra ʒɔntɔn taqsɯbɯt. erejkɯhalʃa ahɯ:tɯn ŋulu:nunbilbit, lɪeŋin qɔmsɔmɯlun iteʃelle:q silɪene ete. ɔl ca:hɯnan kærdærær kini dɔjdutugar taqsan sajɯn dakɯla:t ɔŋɔr tɔ:n ylele:n ispite.

bihigi ytw taba:rɯspɯt, iteʃelle:q qɔmsɔmɯlespit ælæn kɯtta dɪen ɯtɯ:-sɔŋu: barbakka, kini baʃarbɯt baʃatɯn, talaspɯt sɯlun tærdyger tɪerdɪeqpit.

s. m. gabɯrɯ:lajap.

abaʃa ecɪejketin ɔlɔʃuttan.

bɯjɯl abaʃa ecɪejkete ikki aŋɯ: qajdɯspɯta: ɔskɯla ɪecɪejketiger ɯnna teritɪerije *) ecɪejketiger.

araqsan baran, ɔskɯla ecɪejkete bi:r ɯj utuja sɯtta. birici:nete dɪen sekrete:rder ɯnca qɔnukka yleli:— yleli: ularɯjan ispitteritten.

kennikki bes ɯjɯttan ɯla ɔlɔqtɔ:q sekrete:r ʒe kæstæn ylele:n erer. ɔl da kihibit ɯnca qɔnukka sebɪet yletiger sɯʎʒan ki:rde. ɯnna sa:s wreq u:rajan, wrener qɔmsɔmɯllar barɯ ʒɪeleriger tarʃahan qa:llɯlar. ecɪejkeʃe alta ere kihi qa:lla. ɔl alta ɔʃɔ kynten bessibekke ɔskɯlalarɯgar yleli:ller, ɔnɔn ecɪejke yletiger qɔtɔn sɯstɯbattar ɔnnɔ:ʃɔr qɔmsɔmɯl subɯtuŋŋugar ucu:talbɯt muŋun tɯna-tɯna kyŋŋe ysty: ere kihini kæŋylle:n ɯ:tar. ɔnɔn sɔbɯtuŋŋukput ylete emɪe a:ŋŋa taqsɯbakka turar.

teritɪerije ecɪekete bet ycygejdik yleli:r. 3-4 kihini bejetin kekketiger killerde. ulu:s ɯhɪьʃar, ikki ecɪejke qɔlbɔhɔn, ɯhɪьq tere:higer ylele:n ispitttere, ɔnu u:naha: kelen ɯhɪьq ɔnnugar biri:s bɯlbuta. ɔnnɔ daʃanɯ bet ulaqqan yleni tecijdiler: ɔ:ŋŋu:r siri kɪergettiler, qamɯ ssɯjaʃa ki:renner biri:s tyŋetelleriger sɪьnalastɯlar. sɯʃarɯm kenniki ikki ecɪejke bɯlannar ɯpsastɯbaʃa 40-ca sy:s sɪьnala:q mɯstanɯ tuttular ʒɔn bekke maqtanallar.

ecɪejke muŋŋaʃar turar bɔppurɯstarɯn bekke bɯha:rar bɯltar. urut ɔnnuk sɯq bɯlara.

ekte:p æŋætyger qɔmsɔmɯltan ba:rtɯjaʃa ɯŋurɯ: bɯlbutugar sa:ha tɯlbut ylelerin kærdærbyt ɯntan taqsa qɔmsɔmɯllarɯ ba:rtɯjaʃa bɪertele:tiler ɯnna teritɪerije ecɪejkete bejetin kekketiger 2-3 kihini ɯŋɯran killerde.

ɔnɔn ecɪejkeni ara:tta:bɯt sɯl sa:maj sæptæ:ʃynen, ycygejinen kærærbyn.

teritɪerije ecɪejkete ɔlɔqsujan bardaʃɯna ɯkurukka birimɪerinej ecɪejke bɯlɯ dɪen ky:tebit.

ɔmen:ruskaj.

*) teritɪerije—qɔmsɔmɯllar ɔlɔrɔr sirderiger teriner ecɪejkelerin a:ta.

qɔmsɔmɯl ɪecɪekete siri ɔŋɔrɔr taba:rɯsɯstɯbanɯ terijbit.

(bajaʃantaj ulu:ha).

tandata:ʃɯ qɔmsɔmɯl ɪecɪejketebɯjɯl sa:s 2-s bajaʃantaj nehilɪeger siri kænnærær taba:rɯsɯstɯbanɯ (мелеоративное т-во.) terijerge yle ɯlɯmmɯt.

ɪecɪejke 2 silɪene baran bi:r-bi:r kepseten 7 kihini taba:rɯsɯstɯbaʃa silɪeninen killererge tɯllarɯn ɯlbɯttar. ɔntɔn u. s. k.-tin silɪenin t. sa:bulɯskajɯ ɯŋɯran dakɯla:t ɔŋɔrɔn taba:rɯsɯstɯbanɯ terijbitter. yleni ʒahajar terije:cciler dɪeni talbɯttar. ɔnnɔ qɔmsɔmɯltan t. bætyrwp suruksutunan talɯllɯbɯt. taba:rɯsɯstɯbaʃa barɯta 30-kihi silɪeninen ki:rbitter, ygys ættæ ʒadaŋɯ ʒɔnnɔr.

bɯjɯl sa:s taba:rɯsɯstɯbaʃa cilɪen qɔmsɔmɯllar 3-kwly qɔrɔrgɔ eppitterin sæbylwn qɔrbuttar, ɔl bɯjɯlgɯ kura:ŋŋa bet tuhanɯ aʃalla.

sajɯn, bætyrwp bɯhɯr dɪeri taba:rɯsɯstɯba $1^1/_2$ dehe:tine burduk sirin sɔlɔ:but. qɔmsɔmɯllar taba:rɯsɯstɯba cilɪetteriger tymsen yleli:r tuhatɯn, ky:ste:ʃin. barɯsta:ʃɯn kepsi:ller, ɔnu syrde:qtik sæbyly:ller.

keler birɪemeʃe ɔt yletiger kɯttɯhan yleli:ri terijɪeqqe sæptæ:q ɯnna kyhyn taba:rɯsɯstɯba silɪetterç qɔtɔnu ʒɪetten ara:rallarɯgar ɪecɪejke ylelɪeqqe sæp dɪen baʃarallar, ɔl baʃa syhwʃer turɯ dɪen etɪeqqe sæptæ:q.

tastɯŋ ʒɔŋŋɔ taba:rɯsɯstɯba birimɪer bɯlan kæstær. qɔmsɔmɯllar ɯjɯ:larɯn kerdi:lerin, taba:rɯsɯstɯba ulɯnan yleli:r. bɯjɯl sajɯn ahɯ:r burduktarɯn kɯrattan taʃa:rdɯlar.

atɯn ɪecɪejkeler bu yleni batɯhɯŋ.

kækæ:nyskej

s. u. qana:jap.

atɯrʒaq ɯjɯn 14-s kynyger, qɔmsɔmɯl saqa ɯkurukta:ʃɯ kemitɪetin pilenu:mun silɪene t. qana:jap swder ujba:nabɯs sætæl ɪьrɯ:ttan ællæ.

t. qana:jap s. 1905 s. ta:tta ulu:hun, tɪьraha nehilɪegin sadaŋɯtɯttan tærwbyte ikkile:q-yste:q ɔʃɔ erdeʃine aʃata ælæn qa:lbɯta. ɔnɔn bet ereji-buruju kæræn ɯn sa:hɯgar dɯlɯ tɪьʃa iŋetiger ɔlɔrbuta.

ɯncatɯttan taqsan ihen tɪь ɔskɯlatɯgar ki:rbite, ɔntɔn sɔtɔru kɯrakka ki:ren tɪь ɔskɯlatɯgar teŋne:q wreʃi byterbite.

1924 s. ucu:tal tɪeqiniki:mer ki:rbite, ɔnnɔ barɯta ikki sɯl wremmite. 1925 s. wrene sɯʎʒan, k… ʒɯk ylehit-qamnaccɯt ʒɔn innileriger turar, ɯccat qɔmuŋu:stu:sɔju:hugar surummuta. ɔntɔn 1926 s. wreʃin bɯraʃan turan tɪьʃa (ta:tta ulu:hugar) qɔmsɔmɯl yletiger taqsɯbɯta. ɔl taqsan ta:tta ɪecɪejketiger sekirete:rinen ylele:bite. ylele:bit ylete bihɪeqe kærdærær, qajtaq kini ylehit-qamnaccɯt inniger ette:q-qa:nɯnan sɯstan sɯʎʒɯbɯtɯn.

ɔl yletin sɪьnala:n turan ɯkuruk qɔmsɔmɯlun IV-s ɯŋurɯ:la:q kemperɪensijete t. qana:jabɯ ɯkuruk kemitɪetin pilenu:mun silɪeninen talbɯta. ɯnna 1927 s. qɔmsɔmɯl ɯkurukta:ʃɯ kemitɪete sɔʃɔru urku:skaj arappa:gar baran wrenerge ana:bɯta.

t. qana:jap, urukku kɯhalʃala:q ɔlɔʃɔ ta:jan. kɯra ɪьrɯ:la:q barbɯta, ɔntukata kæbæn ula:tan bɯjɯlgɯ a:spɪut ʒɯlɯ bɯha bet ereji kæræn urku:skaj kɯrakka kɯsta:bɯta. sa:skɯ birɪemeʃe ɪьrɯ:ta ula:tan. em kɪьjbakka ælær ættyger tappɯta, ɔnɔn sajɯn dɔjdutugar tænnæn kelen ællæ.

t. qana:jabɯnan saqa ɯkurukta:ʃɯ kemitɪete syterde bi:r ky:ste:q-ɯqta:q, ylehit—qamnaccɯt inniger ette:q-qa:nɯn atɯ:la:bɯt qɔmsɔmɯlehi.

bihigi kini ælbytyn aqtan turan ylebitin mæltæppækkæ ɔrduk sɔmɔʃɔlɔhɔn. kɪьjɯ:la:q qɔtu:la:q yleni taha:rɪьqta:qpɯt.

ʒ. bætyrwp.

---

litereti:rebit sɔʃɔtɔq suruna:la

«cɔlbɔn» ɔt-balaʃan ɯjdarɯna:ʃɯ 7-9 №-re taʃɯsta.

suruna:ccɯlarga tarʃanar.

«lɪeŋineske», erde:ksijeʃe

atɯ:lanar.

taba:ʃɯ bɯraʃɯŋ!

tab. balba:ra tarabɯ:kɯn taba:ʃɯ bɯraʃar tuhunan ɯŋɯrbɯtɯn sæbylwn, bu kynten ɯla taba:qpɯn bɯraʃabɯn.

min kurduk emɪe taba:ʃɯ bɯraʃɪьqtara dɪen erenen ɯŋurtalɯ:bɯn mannɯk taba:rɯstarɯ:

1. bahɯlajap miqe:le.
2. ɯgɯna:cajap ɔppurɯs.
3. dɯrduqap basta: (3-ys seb. ɔskɯlaʃa wremmittere).
4. niki:pperep swder nik. (ilin qaŋalas ulu:hun :sa:ksatɯn suruksuta).
5. ɔndurɯhap a:na (ilin qaŋalaska ɔʃɔ bulɯsatɯn sa:laja:ccɯ).

ili:se bahɯlajab.

eppɪetti:r erede:kter
s. kula:cɯkap.

1928
altшɲɲa
16
baskшhɲɲa
№ 17 (61)

barш dɔjdu ylehittere, qɔlbɔhuŋ!

qɔtugu шccat

qɔmsɔmɔl saqa sirine:ʃi kemitɪetin qahɪta.

erede:ksije a:drьha: зɔku:skaj k., qɔmsɔmɔl ɔbalasta:ʃш kemitɪete.

taqsara 5-s sшla
bi:r №-n sьnata 10 q.
surujan шlar
sьnata шjga 20 q.
surullar sire— bшsta.
шjga ikkite taqsar.

sebɪet bш:barшn yletiger qɔmsɔmɔl kæmæ læhy:te.

bшjшlgш keler sebɪet ɔcaratta:q bш:barшgar qɔmsɔmɔl teriltelere, ɪecɪejkelere bet kшta:naqtшk u:runan turan yleli:rge sananьqta:qtar.

bш:bar yletiger belemneni.

qɔmsɔmɔl—syryn kшhamɲшta bɔlɔqta:q ɪecɪejkelerge qaja satanarшnan „sebɪetter bш:bardarшgar qɔmsɔmɔl tugu gшnьqta:ʃшj" dɪen dakшla:ttar turɔqta:qtar dakala:ccшtш ɔlɔqtɔ:q bш:barш terijer kemi:ssijetten kærdæny:llwq te:q ɔttɔn matшrшja:lш—„А. Я.", „kш:m" qahьttartan шlшllьqta:q itɪenne ɔlɔqtɔ:q bш:barш terijer kemi:ssije daʃanш matшrшja: luttan kærdærwqte:q. bш:barш terijer kemi:ssijeʃe (избирком) qɔmsɔmɔl biristebi:tele qaja:tar daʃanш ba:r bɔlɔqta:q. qɔmsɔmɔl ɪecɪejkelere bejelerin biristebi:tellerin шjan - kerden ш:tьqta:qtar itɪenne bш:bar a:spшtшn kenne yletin istɪeqte:qter. nehiliekke, ulu:ska bш:barш terijer upɔlnɔmɔcunajdarga, agш ta:tardarga qɔmsɔmɔllar qɔtɔ sшʎʎьqta:qtar.

sebɪetterge ylele:bit qɔmsɔmɔl зɔkuta:ttara bш:bar innine tɔq ba:r ylele:bit ylelerin ɪecɪejkeʃe dakшla:tta:n ihitinnerɪeqte:qter, ɔntɔn kætæn sьnala:n, tɔq sшha qaltш ba:rшn kænnæræn anшgш yleʃe ekke:ji ɔqsɔn ihɪeqte:qpit. qɔmsɔmɔl ɪecɪejkelere bejelere tuspa nebiliek, seliɲɲe ɔlɔʃɔ qajtaq tupsan kænæn iheriger ana:n шllarшn (предложения) surujan bш:bar muɲɲaʃar ьillerɪeqte:qter bш:bar innine:ʃi itɪenne bш:bar saʃana qɔmsɔmɔl siliette:e bi:r daʃanш ɔppɔkkɔ kelɪeq te:ter, liɲin шccatшn шsta:l sɔmɔʃɔtшn kærdæræn aʃшta:ssшja ylete keɲɪeqte:q qɔmsɔmɔllar, a:ʃar balaʃattarga, kшhшl munnuktarga nehiliɲɲe sadaŋш, ɔttɔ æ:ttyn muɲɲan bш:bar ylete qajtaq bararшn kepsɪeqte:qter.

зadaŋшlar muɲɲaqtara itɪenne ba:jш tшratш:.

bet erdetten зadaŋшlar qamnaska sшʎʎar зɔn sybe muɲɲaqtarшn шɲшrarga qɔmsɔmɔl ɪecɪejkelere a:n aha:ccш bɔlɔq kerinne:qter. itini siterge mannuktarш ɔŋɔrɔqta:qpшt:

1) qamnaska sшʎʎar itɪenne sadaŋш зɔŋŋɔ bшjшlgш sebɪet bш:barшn ylete qajtaq bшla:nшnan bararшn. qɔmsɔmɔl ere kepse:n bшha:ran bɪerere turшru ebe:hinehe bɔlɔqta:q. manьqa ana:n kшra bælæq—bælæq sybeleri ɔŋɔhullɔqta:q itɪenne bi:rdi: bi:rdi: daʃanш bшha:ran ihillɪeqte:q. kшra kihi, qamnaska sшʎʎar зɔn tɔɔ bɔppurɔska muna:qsшjallarшn qɔmsɔmɔl silɪene barшtшn bшha:ran, æjdæryger tyheren ihɪeqte:q.

2) ɔpsaj nehiliek зada ŋшlarшn itɪenne qamnaska sшʎʎar зɔn sybe muɲɲaqtarшn шɲшrarga qɔmsɔmɔl ɪecɪejkelere sebɪeti tɪetetɪeqte:qter, ɔttɔn akka:stanar sebɪeti, ɔlɔqtɔ:q sebɪeti terijer kemi:ssijeʃe billeren ihɪeq keriɲne:qter. bu muɲɲaqtarga qɔmsɔmɔllar sшʎʎ зuhan, sybe-ama bɔlɔqta:qtar—dakшla:t ɔŋɔrɔqta:qtar (bш:bar ɪsturu:ksujatшn tɔjun a:ʃan ihitinneri: eŋln).

3) bu muɲɲaqtarga bet kɪeŋnik sebɪet ylele:bit yletin istillɪeqte:q. tɔq ba:r sitile:ʃin, belɪete:n sш:hatшn-qaltшtшn qassa sɔq qɔstɔ:n inniki yletiger шjш:nш bɪerillɪeqte:q iti шjш:lar barш ta—qamnaska sшʎʎar itɪenne sadaŋш зɔn interɪehe kærylleriger - qarallarшgar sigenen ihɪeqte:qter subu muɲɲaqa kimi talarш bшha:rullьqta:q, sadaŋшlar шllara barшta шlшllan kepseti:ge turɔqta:q.

4) ba:j æ:ttyn bu muɲɲaqtarga ɔlɔq cugahatшllь sɔqta:q. ɔl ere:ri ba:jdar ara:hшnan зi:beleneller. qɔlɔburun шllaqqa: sebɪet siliɛniger ba:r bi:ter atшn daʃanш „sɔlɔ:q" зɔnnɔrш nan sшrajdanan bejelerin bassшlarшgar зɔrʃɔjɔ satшllar. qɔmsɔmɔl ɪecɪejkelere bekke ky:hyrden turan ba:j kuturuksuttarшn nɔrɔt qaraʃar—kulgaʃar kærdæræn iherge ky:s kæmæ bɔlɔqta:qtar. kim da bɔltшn ihin (ba:rшjala:q, qɔmsɔmɔl enin) ba:j kuturugar ɔqsullan, kшla:hшn, sшrajшn su:jan qappaccшlammшtш sɔtɔn ihɪeqte:qpit battalla:ʃш kɔlahшttan qatbшhan ihillɪeqte:q, qanan eme sш:ha ba:r bɔllaʃшna qɔmsɔmɔllar bet sɔtɔru bш:barш terijer ɔlɔqtɔ:q kemi:ssijeʃe billerqte:qter.

шccat qɔm. internessijene:lin 5-s kengirɪehin yletitten.

(ш.q.i. yletin ca:hшnan t. qiterɪep dakшla:ta).

atшrзaq шjшn 29 kynyger, шccat qɔmuɲu:stu: internessijene:lin 5 kengirɪehe syryn yletiger ki:rde. t. qiterɪep ш.q.i. yletin ca:hшnan ɔcɔtun ihitte.

t. qiterɪep dakшla:tшn bastшkш aŋa:rшgar qɔmsɔmɔlu utarш yleli:r, ba:jdar terijer шccattarшn sɔju:starшn ca:hшnan tɔqtɔ:n kepse:te. ba:j шccatш tutar ilime—ba:j шccatшn sɔju:stara keme sɔq elbeqter. ɔl teriltelerara:s sɔlunan yleli:ller. „kempɪetinen", ɔnna „kшmnш:nan" bihigi sɔju:starbшt ba:j dɪeki sana:la:q шccat teriltetin ky:hyn ɔlus i:nnerer. ɔnɔn kiniler aqsa:nnarшn kшhanan kærwqte:qpit. шccat bytyn a:n dɔjdu yrdynen qɔlbɔhɔr teriltete 25 ɔmuk siriger ba:r. itinten uratш зaba:ŋgaluja sɔju:stara 25 ɔmuk siriger ba:llar, aqsa:nnara mæljywnten taqsalar. зaba:ngaluja teriltete aqsa:nшnan ɔnna ybe aha elbeʃinen sa:maj ky:ste:q sɔju:s. 42 ɔmuk siriger „bɔj-ska-ut" teriltete ba:r. bet ygys ɔmuk siriger pasu:s sɔju:ha telgenne, aqsa:nnara 1.200,000 kihi. iti aqsa:ŋŋa ki:rbet, bytyn a:n dɔjdu yrdynen qɔlbɔspɔkkɔ ere, tus tuspa ɔmuk sirderiger ba:r mæljywnynen aqsa:nna:q шccat teriltelere.

iti a:ʃullubut ba:j dɪeki sana:la:q шccat sɔju:starшgar sшʎʎar шccattarш ba:jdarшn, зadaŋшlarшn шlan kærdæqqæ 60-70 bшrшhьna ylele:n i:tillen ɔlɔrɔr шccattar. itini barшtшn tymykte:n kærdæqqæ,—qɔmsɔmɔl inniger, ba:j dɪeki sana:la:q шccat sɔju:starшn utarш ɔqsuharga, kinilerge sшʎʎar ylehit шccatшn beje dɪeki ɔqtɔrɔrgɔ keme зa:ma billibet ulaqan yle turar.

bihigi ɔmukta:ʃш qɔmsɔmɔllarbшt iti teriltelerii utarш ɔqsuhar ɔt kшhampшtшn sitɛqɔtɔ æjdy: ilikter. bet aʃшjaq ere ɔmukka qɔmsɔmɔl kшraшk kinileri utarш, imiri qɔmuru tyhen, ylele:n erer.

t. qiterɪep iti etillibit æstæ:qtæryn teriltetin ɔrɔtan byteriger шccat sessijeli:skej internessiɲne:liger tɔqtɔ:n baran eter, ш.s.i. kenneki biremeʃe, ba:jga atu:lammшt, sesiɲe:l dæmekire:t ba:rшjatшn uŋa kшnata bшlan, aiɲne:q sirejin kærdærdæ dɪen. sessijeli:skej internessijene:l sшltan sшlшn aqsшn i:nen syten iher.

ɔntɔn dakшla:cɔшt tɔqtu:r, ɔmuk siriger ylehit шccat, ɔlɔʃun tuhunan. ylehit шccat ɔlɔʃɔ qɔbdɔʃuran iher. yleli:r kynnere uha:ta, шlar qamnastara acca:ta зy:lge зyhyɲɲe, beli:tike ɔlɔʃɔr sшstar bшra:ptara melijde — di:r.

kulgas sɔʃustuk sшppanan baran, kengiries dakшla:t ikkis aŋa:rшn—*шccat qɔmuɲu:stu: internessijene:lin bшhш:tшn ɔnna kini inniligiger turar kшhamɲшtшn ihitte.*

bu a:spшt зшllarga шccat qɔmuɲu:stu: internessijene:le bet elbeq siti:le:q qɔtu:la:q: kшtajga, estɔɲujaʃa, pɔlsaʃa, kiriessijeʃe qɔmsɔmɔl ili:tiger sa: tutan ba:jш utarш ɔqsusta. æ:rɛbæly:ssyje er sana:la:q salla:ta bшlla. sir aqsшn seri:ni utarш ɔqsuharga bet ygys yleni telgettiler. ba:rшja barш ɔt kшhampшla:q qampa:ɲɲшja larшgar qɔmsɔmɔl bi:r ulaqan ky:s bшlan kæmælæst.e, sɔrɔq sirderge basta:n kæstæ:n ш:tala:ta. ba:rшjata sɔq ɔnna ba:j dɪeki sana:la:q шccat sɔju:starшn ɔttɔlɔrugar massabaj yle ky:hyrde. urut kiniler ɔttɔlɔrugar qajtaq sшstan yleli:r sшlu tala. kærdy: satш:r etibit, biligin ɔnu bullubut. taban ylele:bit sirderbitiger qas daʃanш ba:j шccatшn sɔju:stara ehinniler.

itini kшtta teŋŋe bihɪeqe bet elbeq iteʃester ba:llar. qɔmsɔmɔl beliti:ceskej siti:lerin bigergeter æ:ttyn satш: ilik. qɔmsɔmɔl sɔju:hugar ki:re taqsa turu: 60-70 bшrшhьŋŋa ti:jer. ɔl ihin ш.q.i. ɔmukta:ʃш salalara ɯmtele:n y:nen bɪerbetter. ɔmukta:ʃш qɔmsɔmɔl ylete yrde:n baran, aqsa:na urukkututtan ebillibeteʃin qalbarшtш:,—bet ulaqan kшhampшbшt bɔlɔqta:q.

ш.q.i. iteʃestere is-tas birici:netten taqsar. is birici:nenen dakшla:ccшt a:ʃar bihigi ylebit sш:halarшn. altшs „bajшnnaj qɔmuɲu:suma" dɪeki ɔqtɔbut—dir.

bш:barga qamnaccшtш. зadaŋшш, ɔttɔ ɪlш turɔrullɔqta:q.

barш iti yle belemnenen byppytyn kenne bш:bar bɔlar.

bшjшlgш talшllar sebɪetter *ylehit, ba:hшnaj bшla:hшn* (зшktatu:ratшn) *siɲne:q tuta:qtara ɔlɔqta:q tar.* ba:j battalla:q æ:tt.e, kiniler kuturuksuttara sebɪet sirejitten sɔtullɔqta:qtar. bшjшlgш sebɪekke ɔlɔcu ylehit, qamnaccшt, зadaŋш itɪenne ɔttɔ ɪl ki:rɪeqte:qter. ylehit nehiliɲɲeʃe sana:tшn astшnnarɔшt qɔmsɔmɔl siliɛnneritten itɪenne ba:rшjata daʃanш sɔq шccat ycygej erelle:q æ:ttytten sebɪekke ugarga kшhanшllьqta:q зadaŋшlar itɪenne qamnaska sшʎʎar (batra:k) зɔn turɔrbut зɔkuta:ttara bararшgar qɔmsɔmɔllar suluhan turan etɪeqte:qter.

bihigi sɔju:spшt kшra kihi innin kærærɪn kæmysky:rɪn qaja:tar daʃanш bшjшlgш bш:barga зiɲin kærdæræn aharьqta:q.

qɔmsɔmɔl teriltelere mannш шmnumaŋ!!!

u. ɔnduruhap.

qɔmsɔmɔl ɪecɪejketin bi:r sшlla:ʃш ylete.

(tanda ɪecɪejkete)

1927 зшlla:ʃш kyhynten шla ylele:te kyhyŋŋy ættyger ba:nda wske:n yleni berke mehejde:bite ɔluɲɲu шjtan betteq yletiger ki:ren ylele:te.

y:ŋy: ættynen: kyhyn 1927 з. ba:ra barшta 6 silɪen 1 qanзшda:t, ɔntɔn bшjшl 15 silɪen bɔlla itɪenne 1 qanзшda:t, silɪeninen ki:reller sadaŋш, qamnaccшt (батрак) ɔʃɔlɔrɔ.

saqa keperet:p tanda ɔrɔjɔnugar teriltetiger nehiliɲɲeʃe taqsan agшta:ssшja ɔŋɔrbupput silɪeŋŋe killerte:bippit. bihigitten kepereti:p bшrabшlьɲɲatшgar berestebi:tel sшʎʎar, ɪecɪejke siliɛtterinen aŋa:ra kepereti:pke silɪen.

mɔpr: (мопр) ɪecɪejketin aspшppшt. sy:rbetten taqsa silɪenne:q, itɪenne nehiliɛɲɲeʃe taqsan sertibe qamшjbuppшt kшtaj æræbæly:ssyjetiger sшʎʎar taba:rшstarga 5 sy:s keriŋne:ʃi, ɔntɔn sɔrɔʃɔ ki:re ilik.

„turujala:q" dɪen siri kænnærær taba:rшsшstшba 2 bajaʃantaj nehilɪeger terilli:tiger, u. s. k-te tærytte:bitin salʃa:n nehiliɛɲɲeʃe ki:ren kepse:n, tɔq tuhala:ʃun ɛjdætæn siliɛŋŋe шɲшrbuppшt. ɔnɔqa ki:rbite 30 kihi ɔntɔn ys kihi bihi ɪecɪejkebit silɪettere.

siri kænnærær taba:rшsшstшba maŋnaj teriller yletin шlшnan ɔŋɔrɔn bɪerbippit. terillen baran, taba:rшstшba siliɛttere $1^1/_2$ d. tьnш sɔlɔ:n sir ɔŋɔrdɔ itɪenne ys kшra kwly qɔrdɔ.

terillen teberdi: bɔlan, salʃabшltan - 2 000 s. зɔk. sɪeʎʎɔju:stan—1,000 s. brɔdu:ktanan ɪes шlan bejelerin ikki ardшlarшgar tarʃatшnnшlar.

taba:rшsшstшba bшrabшlьɲɲatшgar birisside:te:len ɔlɔrɔr s. b. bætyrwp urut kɔlahшttan шlшllɔbшt kihi ɔl bet iteʃelle:q ylehit bɔlɔ sɔʃa, ɔnɔn birisside:tele ularшjdaʃuna sæp bɔlɔ ete.

1928 з. sa:s шhш: qampa:ɲɲшjatшgar bihi ɪecɪejketten tanda ɔrɔjɔnugar twt kihi sшʎʎan ylele:bite, ɔl sшʎʎan ca:hшnaj зɔntɔn 30 bu:t шhш: sɪemetin bulbuta.

ba:rшjata sɔq eder шccat ɔttɔtugar yle dɪen bi:rde muɲɲaq bɔlbuta, itɪenne eder шccatшn qɔlbɔhɔn ɪecɪejke ɔ:ɲu: terijbite.

ul. sekerete:re.

bɯjɯlgɯ ɜɯlla:ʃɯ tɪɒ qɔmsumɯlun wreʃe.

beli:tike wreʃe qɔmsɔmɯlga, ajaʃar aha:n, sannɯgar tagnan tɯ:nna:q bɯlar na:datɯttan, kɯra da iteʃehe dɪen sɯq. qɔmsɔmɯl beli:tike wreʃin bilbekke, ba:rtɯja ɯnna sebɪeskej bɯla:s tɯq syryn ɜy:llerin taha:rallarɯn wrepper bɯllaʃɯna, ɔl ɜiŋ kɪɒjɯ:la:q—qɔtu:la:q ylehit bɯlbat. ɔnɔn beli:tike wreʃer qa:rɯllɯbɯt, bihigi i:ter ylebitin etiger-qa:nɯgar iŋerbit ere qɔmsɔmɯl kɯrɜɯk ɯpsastɯba tuhala:q ylehite bɯlan taqsɪɒqta:q.

a:spɯt kɯhɯn beli:tike wreʃe bekke mæltwbyte ɔnɯqa birici:nete bet elbeq ete: tɪɒ qɔmsɔmɯllarɯn ygystere seri:timsiji: bɯhɯ:nan ɔlɔrbuttara, wrete:cci ɜɔn sɯq etiler; kinige sɯʃa ɯnna atɯn birici:neler.

bɯjɯl qaja:n daʃanɯ urukku qa:lbɯppɯtɯn siter gɯna, beli:tike wreʃin ky:hyrden, syhwʃer turɯrɯqta:qpɯt.

biligin bɯjɯlgɯ ɜɯlla:ʃɯ wreqpin ca:hɯnan kærwʃyn.

bɯjɯlgɯ ɜɯlla:ʃɯ wreqpit.

(bɔppurɯska turar)

beliti:ceskej ɜɯrdatɯ:la:q wreqpit' urukku kɯrmata bɯjɯl ularɯjbat urukkutɯn kurduk qa:lar. bɯjɯl ba:r bɯlɯqtara: kæhæ sɯʎɜan wreter ɔskɯlalar, beleti:ceskej ɔskɯlalar, beli:tcitke a:ha:n iher beli:tikeni wreter bælæq ɯnna ba:rtɯja bælæqtæræ. bu whe etillibiteren ɪecɪejkeʃe qaja:n da bi:r bælæq ba:r bɯlɯqta:q kini ylete ky:hyrwqte:q baragɯra:matɯn qaja:n da diriŋnik ylele:n tɔlɔrɯqta:q bɯjɯlgɯ ɜɯlla:ʃɯ beliti:ceskej bælæqtæræ wrenɪeqte:qter a:ʃar surujar ɜɔn wreʃe sɯq ɜɔn beliti:ceskej bælæqqæ wrenelleriger satammat, kiniler bælæq yletin mehejdi:llerin bɯhɯ:tɯnan ɔl ɔnnugar kiniler wrenɪeqte:qter likpu:ŋŋa.

beli:tike ɔskɯlata.

beli:tike ɔskɯlalara bɯjɯl ylelɪeqte:qter aŋa:rdas bi:r baragɯra:manan. (dubrɔbi:nskaj-ba:rtɯja beredbi:sketiger wrener kinigetinen) ɔnnɔ bihigi ɪecɪejkelerbit ky:ste:q sɔʃus qɔmsɔmɯlu bulan, wrete:ccinen anɪɒqta:qtar ɯnna sæptæ:q sɔʃus ɔʃɔlɔru tardan, beliti:ceskej ɔskɯla bi:r sirge ɔlɔrɔn yleli:riger kɯhanɪɒqta:qtar.

wreq barɯ:tɯn ca:hɯnan.

(bɔppurɯska turar)

bɯjɯl kɯhɯn wreqpit nedɪeleʃe ikkite barɪɒqta:q maŋnajgɯ ɔrɯk barɪɒqta:q wrener ɜɔnu belemni:r bɯhɯ:nan. ikkis ɔrɯk barɪɒq ta:q ɯjɯtɯ:la:q eppɪette:q wrete:cci ɯjɯ:tɯnan, kepseti:ler, sehe:tter wreq qasta bɯlarɯn tuhunan kepseti:ge turɯqta:q. ɪecɪejkeler ɔlɔqtɔrugar satanar bɯllaqtarɯna nedɪeleʃe wreq ikkite bɯlara sæptæq. ecɪejkeler bejelere ɔlɔqtɔrugar sæp bɯlarɯnan, wrete:ccini kɯtta sæbylehen baran. ɔrɯgu nedɪeleʃe qasta ɯ:tallarɯn bɯha:rɪɒqta:qtar. satanar bɯllaʃɯna bɯjɯlgɯ ɜɯl ɯpsaj wreʃi barɪɒqta:qpɯt aqsa:n wreʃin, nu:cca tɯlɯn ɯnna da atɯttarɯ. wrete:cci sɯq bɯllaʃɯna ɔnnugu terijer satammat.

beli:tci:tke.

bihigi dɔjdubut kurduk ubaʃas nehilɪeŋŋele:q dɔjdularga beli:tci:tke ba:ra na:dala:q. beli:tci:tke ɯntan ɔrduk kihini tardɪɒn ɔlɔq satammat. alɯs elbeq kihi bɯllaʃɯn ɜahanan, kɪɒnan wrenen bɪerbet. ɔl kerɪete alɯs ygys kihi bɯllaʃɯna ikki aŋa:r qajɯtɪɒqta:qtar, wrete:cci tijer bɯllaʃɯna. beli:tci:tke wreʃe nedɪeleʃe ikkitten ɔrdɯ sɯq tusta:q. satanar bɯllaʃɯna nedɪeleʃe bi:rde ɯpsaj wreq ba:r bɯlɯqta:q.

beli:tci:tke wreʃe ikki yrytte:q bɯlɯqta:q; maŋnajgɯtugar wrenɪeqte:qter ycygej bili:le:q, su:qqajdɯk a:ʃar surujar ɔʃɔlɔr, ɔlɔr beli:t. ɔskɯla baragɯra:matɯnan barɪɒqta:qtar. ikkihiger wrenɪeqte:qter, kɯra wreqte:q ɜɔn, kiniler barɪɒqta:qtar ɔrɯbun kɔsulɯp kinigetinen. ɔl sa:maj sæptæ:q kæmæ kinige bɯlar. biligin kynne:ʃi beli:tike wreʃin kærwqte:qpit.

kynne:ʃi beli:tike bælæʃæ.

aspɯt ɜɯllarga beliti:ceskej ɔskɯlaʃa wremmit ɔʃɔlɔr wrenɪeqte:qter kynne:ʃi beli:tikeni wreter bælæqqæ, kynne:ʃi beli:tike bælæʃær qannɯk da baragɯra:ma dɪen sɯq, kini yleli:r qahɪɒt suruna:l ɯnna bihigi dɔjdubut matɯrɯja:llarɯnan. beli:tike ættynen ycygejdik i:tillibit kihi ɜɔnɔ wrete:ccinen ananɪɒqta:q.

sɔju:s tahɯna:ʃɯ eder ɯcca-tɯ bejebitiger tardɪɒqta:q-pɯt.

sɔju:s tahɯna:ʃɯ eder ɯccatɯ bejebititten kɪer aŋŋɪɒqpɯtɯn ɔlɔq satammat. ɪecɪejkele:r kɯhanɪɒq tusta:qtar kɯra ɜaɜaŋɯ sɔju:s tahɯna:ʃɯ eder ɯccatɯ beje bælæʃær tardarga. ɔccɔʃɔ ere bihi qɔmsɔmɯlbut ɪecɪejkeleriger sɔju:s tahɯna:ʃɯ ɯccat sɯstɯhan ihɪeqtere, bihigi ba:hɯnajdar, tɪɒ ɜɔnun ɔttɔtugar ky:spyt-ɯqput ula:tan ihɪeqte:q.

wrete:ccileri belemnɪeqte:q-pit.

a:n maŋnaj bihigi kɯhanɪɒqta:qpɯt wrete:ccini qan tan bularbɯt ca:hɯnan. wrete:cci ɜɔnu bulbakka ere ɔskɯlanɯ terijerge ɔlɔq tykteri. ɔnɔn ɪecɪejkeler ba:rtɯja · ɪecɪejkelerin kɯtta erdetten kepsetɪeq tusta:qtar beli:tike wreʃin salaja:ccɯlar ca:starɯnan ku:rsu byterbit ɜɔn ba:r bɯllaqtarɯna ɔlɔru kɯtta erdetten qaja bɯhɯ:la:qtɯk ahallarɯn tuhunan kepsetɪe:qteqter.

ku:rsu byterbit ɜɔn taqsɯbataq ɪecɪejkeleriger beli:tike ættynen ycygej i:ti:le:q bartɯjɯlaq ebeter qɔmsɔmɯl ɜɔnɔ bɯlɯqta:qtar alɯs kɯhalɯnnaqpɯtɯna ba:rtɯja aktɯ:bɯn salaja:ccɯnan ɯlarga erdetten kɯhanɪɒqta:qpɯt.

ɯjɯ:-kerdi:, wreqɯnna ɪecɪej-ke.

byrw cilettere, aktɯ:p byttɯ:n kɯta:naqtɯk bilsihɪeqte:qter bejelerin bælæqtæryn kɯtta. wreq biremetiger baran. qajdaq baralarɯn istɪeqte:qter. ɯnna ky:stere kɪɒjarɯnan ky:s—kæmæ bɪerɪeqte:qter. ɔrɯgu kætyter ɜɔn ba:r bɯllaqta tɯna, ɔlɔrgɔ bata:ska bɪerkekke ere sɯʎɜar ɔjɔrɯqka:qtar. beli:tike wreʃer kætyppekke sɯʎɜar ca:hɯnan ulaqannɯk kɯhanɪɒqta:qtar.

ecɪejkeler wreq ycygejdik bararɯn tuhugar, wrete:cci ɜɔnu atɯn yleʃe tardɪɒ sɯqta:qtar atɯn yleni ɯlan wrete:cci mɔ:ŋŋɯgar ketetteqqe ycygej na:dala:q wreq taqsɪɒn tykteri.

æjgæ tyher-kɯna bɯha:rɪɒq-ta:qtar.

wreʃi ahɪɒq innine, bihi æjdæty:le:q yleni ɯtɪɒqtɔ:qpɯt. erdetten ɔʃɔlɔr qaja wreqqe baʃarallarɯn bileqte:qpit, agɯta:ssɯja tardatɪɒqta:qpɯt-qaja wreq, qannɯk ecɪejkeʃe ɔrduk na:dalaʃɯn. ɔnɯqaʃa nannɯk tɪemelerinen dakɯla:t ɔŋɔrɯqta:qtar. wreq tuhatɯn tuhunan ɯnna wreq qaja bɯhɯ:nan bararɯn ca:hɯ nan. ɔnnɔ bihi sɔju:s tahɯna:ʃɯ eder ɯccatɯ tardɪɒqta:qpɯt. kini baʃatɯn satanar bɯllaʃɯna istɪeqte:qpit.

qajdaq wrenen barɪɒqta:q-pɯtmj?

wreqpitin a:n bastа:n baragɯra:matɯnan barɪɒqqa ɔlɔq satammat. maŋnaj bihi salaja:ccɯktarbɯt kepsetɪeq bilsɪeq tusta:qtar bejelerin ɔʃɔlɔrun kɯtta. ɯsta:rɯstanɯ talɪɒqta:qtar. ɯnna bas ta:n tɪɒ qasa:jɯstɯbatɯttan barar bet sæptæ:q. ɔnu barɯtɯn ba:rtɯja beli:tiketin kɯtta sibestɪeq tusta:qtar.

wreqpit barɪɒqta:q altɯŋŋɯ 1 gɯ kynytten mu:s—ustar 15 kynyger dɯlɯ.

ɜ. bɛtyrɯp.

sɯ:spɯtɯn ɯra:stɯ:-bɯt.

t. kwgelep q. m. qɔmsɔmɯlga 1925 s. ki:rbite. qɔmsɔmɯlga sɯʎɜan „ky:ste:q ylehitinen“ a:tɯra sɯʎɜabɯta. qɔmsɔ:nɯl sekirite:re, byrw silɪene. ulu:s siteri:le:q kemitɪetin pilenu:mun silɪene, kepperetɪ:pke silɪen birike:cik bɯla sɯʎɜɯtala:bɯta.

kihibit ylele:n, billen-kæstæn isteʃin a:jɯ, ɔnu kɯtta tebis-teŋŋe kuhaʃanɯn, qɔmsɔmɯlga sæbæ sɯq bɯhɯ:tɯn kɯtta y:nneren barbɯt.

bɯjɯl a:spɯt ɯhɪɒqqa, kɯrakka wrene sɯʎɜan, kepperetɪ:pke da yleli:rin saʃana *sɔju:s bɪerbit yletin syŋŋynen batɯspakka, tɔlɔrbɔkkɔ, akka:stanar.* qɔmsɔmɯl is kisteleŋin ba:rtɯjata sɯq ɜɔŋŋɔ telgeppit. qɔmsɔmɯllar tustarɯnan sɯmɯja kepse:ni telgeten, ɜɔŋŋɔ ky ly:ge ɯ:ppɯt. ba:j ɜɔn. tɯllarɯgar ɔlɔrbut, kinilerge aila ra: sɯŋa:q bɯlbut, birimɪere: qahɪɒkka suruja:ccɯ qɔmsɔmɯl kisteleŋ a:tɯn ba:j ɜɔŋŋɔ aspat, atɯn da ɜɔŋŋɔ kepse:bit; 2-s æspæk mɯjŋaʃar sɯʎɜan. ba:jdar intɪeresterin qarɯsta:bɯt. silɪen tæly:r qaccɯtɯn (silɪeniskej sumɯhun) tælæ:bæt.ɪeq.

itɪerdik qɔmsɔmɯl a:tɯn kittite sɯʎɜarɯn bɯhɯ:tɯnan ɪecɪejke qɔmsɔmɯltan taha:rarga ɯ:ra:q ɯ:rda.

Г. О-й.

saqa ɯrɪɒtɯn, kepse:nin dɔrʃɔ:nun, kɯrmatɯn sajdɯ:ta.

ylehit altɯŋŋɯta:ʃɯ syŋken æræbæly:ssyjete, sabarda:n ɔlɔrbut ba:j, ɯra:qta:ʃɯ bɯla:hɯn kɪer eliten, saqa sirin, urukku ɯra:qta:ʃɯ qa:jɯ:la:qtara ɯta:bɯt qa:tɯrgatɯgar kæŋyly kætæqtæræn, saqa ylehitiger ba:hɯnajɯgar aptanɪɒmɯnaj æræspy:bylykeni tuttaran. bar ɜɔn sana:ta sajdan, wreʃe ula:tan, æjæ sɯrda:n: ybe-aha qasa:jɯstɯbata y:nen kɯta:tan isteʃin a:jɯ, kini tæryt tæræ:byt tɯlɯnan wreʃe emɪe sajdan, u:s tɯlɯnan surullar ajɯ:ta—qudɯsastɯbannaj litɪereti:rete emɪe, sɯltan-sɯlga, tɔqtɔlɔ sɯq. sajdan saqa suruja:ccɯlar (писатели), ɯrɪɒhɯttar (поэты) metirɪetterin bejetin a:ʃa:ccɯlarɯgar kærdættæn, sergeqsiten erer.

itinnik tɔqtɔlɔ sɯq sajdan y:nen iher litɪereti:re bɯlan baran, qajtaq da bejetin taptappat, bejetin dɪeki qajɯhɯnnaran saqa wreqte:qterin sergeqsite sɯʃar satammat ete. ɔnɔn bu bi:r ikki sɯltan betteq, saqa siriger taqsar nu:ccalɯ:, saqalɯ: qahɪɒttar, suruna:llar sɯrajdarɯgar y:nen sajdan erer saqa qudɯsastɯbannaj litɪereti:retin ɯrɯŋala:n sɪɒnala:n (критика), mækkwr kætæʃær bɯllular. bu man nɯk sɪɒnalar-ɯrɯŋalar, kinini sata:n sep-sebirgel gɯnan tuttar ebit bɯllaqqa, litɪereti:reʃe sɯ:hatɯn-qaltɯtɯm. ɔrdugun ycygejin ɯrɯtan, qɔjukku ættyger erke: sɯlun ɯjan bɪerer bet ulaqan, syŋken tuhala:q bɯlɯqta:q.

biligin min bu sɪɒnamsuktar—ɯrɯta:ccɯlar tugu sɯ:spɯttarɯn, saqa qudɯsastɯbannaj litɪereti:retin dɔrʃɔ:nun (ритма) kɯrmatɯn (форма) sajdɯ:tɯn kɯtta bi:rge, kuratɯk kæp-kæbyn sana: ɯlarɯnan, ky:s kɪɒjarɯnan ɯrɯŋala:n aha rɪɒm.

qaja da ɔmuk ɯrɪɒtɯn, kepse:nin qɔhɔ:nɔ, tæryt yrynne:n a:ʃɯllɯbɯt dɔrʃɔ:nɔ, kɯrmata yjetten yjeʃe ularɯjan, atɯn-atɯnnɯk kutullan iher, ɔnɔn kini bejete bi:r tuspa bet uhun ɔlɔqtɔ:q, sajdan ispit ɔstɯ rujala:q bɯlar.

biligin bihigi, bɯlɯrgɯ saqa nɔrɯtun tɯq da suruga sɯq, ajaʃɯnan ajbɯt qɔhɔ:nnɔrun qajɯhan kærwʃyŋ ere. kinini ɯrɯtan kærdækpytyne, kini dɔrʃɔ:nɔ, kiniler ɔlɔqtɔrɔ, ylelere qajtaq baran ispitin, ɔnu ba rɯtɯn qaraq-qaraqqa kylykte:n kærdærær.

bihi bekke bilebit,. sɔrɔqput sannɯgar sykpeteʃin ihin, urut ɯn sɯl anara:ŋɯtɯgar bihi aʃalarbɯt, ehelerbit, kiniler tæryttere daʃanɯ, bɯlɯrgɯ ɯra:qta.ʃɯ, ba:j bɯla:hɯn qa:tɯrgatɯgar,—saqa siriger, tæryt saqa ylehite. ba:hɯnaja qajtaq ælwq betere: aʃaj ættynen nehi:le swdejen sɯ:la:n-sɯkkɯra:n, kɯlaŋnɯ:r ɔlɔq sɯ:cca:na tɯq dɔlgunna:q-dɔrʃɔ:nnɔ:q bɯlsunɯj? ɔttɔn a:t aʃaj qarata sɯ:lanqajda:n ihe:qte:teʃe di:: ɔnɔn saqa nɔrɯtun ɯrɪɒtɯn, kepse:nin-qɔhɔ:nun dɔrʃɔ:nɔ emɪe bi:r tuspa, a:lɯŋna:n, altaqta:n a:han iher ɔlɔq muŋun sɔrɯn majgɯtɯnan sɯkkɯra:n sɯ:lbɯt. bi:r kem sanɜɯqqaj sana: ɜaja una:rar kɯrmalammɯt.

saqa nɔrɯtun bu mannɯk sɯ:lan sɯkkɯrɯ:r, saŋŋɯja namɯjar, muŋ sɔr bu:la:bɯt kepse:nin, ɯrɪɒtɯn qɔhɔ:nun dɔrʃɔ:nun kɯrmatɯn æksækyle:q ælæksæj saqa litɪereti:retin maŋnajgɯ sajdɯ: kynneriger, „ɯrɪɒ-qɔhɔ:n“ kinigeleriger killeren. saqa litɪereti:retiger syppet belɪe qa:llarda.

iti erge, qa:nna:q qabala battal yjete qalbarɯjan, bu biligin turuguran turar sebɪet yjetin a:na ahɯllɯ:tɯgar—æræbæly:ssyje bu:rʃatɯgar, kɯrana:t. tergen tibi:tin dɔrʃɔ:nugar tæræ:byt ɯrɪɒhɯttar, suruja:ccɯlar ɯrɪɒlarɯn, kepse:nnerin qɔhɔ:nnɔrɔ ɔl seri: tergenin dɔrʃɔ:nun batɯhan, emɪe bi:r tuspa, tælyte bɪerer dɔrʃɔ:n ba:llammɯta.

(byty:te anɯgɯ №-ge bɪecɪetteɪɪe.)

literetire:

ət ylete.

aramaːnnшn,
appanaːstшːn,
kirgeleјdiːn,
kirileliːn
artыllahan-qəlbəhən,
atastahan-dəʃərdəhən
bastшŋ qətuːr yletiger—
ballшm—majdaːn зaːrbaŋar,
qohəːn шrы ejeːre,
qəruja əqsə elite
qəssun qətuːr kшnattaːq,
qənuk æjw tutuːrdaːq
зæreŋkejdeːn teptibit
зergeʎзihe tejdibit...

*

kyryles kyrgwm sшзaːrga,
kylyk bytej kujaːska
sшlajbakka,
sшŋŋammakka
iːre talaq annшgar—
ilge simeq ardшgar
kwr geʎзije nusqajar,
kwnneːq səlkə nalшjar
alaːs sшhшː əhшrun,—
arшː cæl kwq biligin
qohəːn шrы tenite,
qəruja əqsə telgete
utuː-subuː,
uːluː dajbшː
sшssшstшbшt,
sшrbattшbшt...

*

əqsən,—
əqsən
sшrbattшbшt,
sшssшstшbшt,
kylym kyny
kærdæstybyt—

„kæmælæhyːj,—
kæræ tyhyːj,
əqsəːqtəːbut əpputun,
əhшr bicik suhшʃun
silbik siːgin—
simehinin
saraʃшrdшːj,
saraʃшrdшːj!!!

*

kylym kymmyt miciŋni:
kærdæhyːny isttbitti:.
kyːbej qallaːn ursugar,
зuluruha,
зuluruha
sшralшja kujaːrda.—
əqsəːqtəːbut əpputun
əhшr bicik suhшʃun
silbik siːgin kætytte,
simehinin siksijde...

*

saraʃшjbшt əpputun
saqsшjaːqtшː sшʎзammшt,
sшtшː mwttej sшmartan
sшlaːs ilge salgшntan
astшnaːqtaːn
abшranan
syreqijbit swdyjen,
syːre teben bitijen,
sergeqsijen,
sergestehen
uluː dəjdunu шllaːtшbшt
ujgu puːrun qəhujdubut.
kyn kæməːtyger maqtannшbшt
kyndyl kylymyn tшjdubut.

abaʃшːnшskaj.

10/VIII—28 г. Абага.

шmшːlaːq шrыm.

dəʃərшm—kækætwm,
dərʃəːnnəːq qəhəːnum
dəlguta tшjuːta
dəlgunu uːratы...
segerшm—cegerшm,
sehergiːr qəhəːnum
seʃete tшjuːta
seriːni taqtətшə...

atahыm—dəʃərшm,
ajqallaːq qəhəːnum
alaːra təjuːta
ajdaːnшː aʎзatы..
erelleːq—segerшm,
eʃerde qəhəːnum
ejeːrde tшjuːta
ejeni ergitшe...

kyyynny:rep.

bygyn.

bygyn...
bygyn
yller dəlgun dalaj—
ylehit, baːhшnaj,
yːner eder seriː—
ygys шccat bihi
kær зшrum sardaŋa
kwq araːj—qəmuːna
egelge tenijbit
ejeleːq yjebit
шtшːhшn—
шllшgшn
taːhшnan
taptajan
beʃeli: ajabшt.
beʃeli: alʃшːbшt..

**

bygyn...
bygyn
arʃaːŋŋш, qətugu
aзшrʃa dəjduga,
sшn qaha əːʃujdar,—
sшr əbət təjəttər
æhæq qaːn tшːnшgar
ælær æly: зajar
ylehit, baːhшnaj.

yːner eder шccat
sərdəŋər,
səlbənər
məhullar,
muŋnanar,
sulanar шrdujar,
sulanar ərgujar...

**

bygyn...
bygyn
sassшŋŋш sardaŋa
sajaʃas зшrumŋa,
uluː dəjdu yrder
unaːr tшjgun rener
ylehit kyreʃe,
ykrej зəl tireʃe—
keteq шt seriːge.
keskilleːq keriːge
beʃeli:
beleuni:
terine
tetere
kylymny: wrdybyt.
kæryly: kættybyt...

abaʃшːnшskaj.

kepseːnin dərʃəːnun kшrmatшn sajdшːta.

зe iti kennitten, saqa ylehitin, baːhшnajшn subu biliːŋŋi əlэʃun шlan kærwʃyŋ, iti urukku шraːqtaːʃш saʃanaːʃш ələq ularшjda duː, sшq duː? kшrзшga atшm, atшn dшn bihi æstæːqtærbyt, uluːs cærbe tuːstara, baːjdar da eteller. biliːŋŋi kini ələʃə tы, uluːs da siriger bшllar əlgujdaːq uːnu ərguppшt kurduk, dəlgujan dərʃəːnnəːq baːl bшlla. qajtaq ere ær utuja sшtan ba ran, uhuktшbuttu: barшː—keli: elbeːn, saŋa-iŋe, sybemuŋŋaq ykseːn, зəlləːq araːsaraːs qartшːnalaːq, kyryskyrys dшrшlas dərʃəːnnəːq, ələq majgшtшn majgшlanna. sajшŋŋш, saːskш ylefe bшllaʃшna, kшralaːn da bшllar eŋin-eŋin massшːnalarш, buluːktarш tuttan. tæræːbyt alaːstarшgar timir kylyppe bшhularш sшːjan sшlшbшratan. satarqaj salgшŋŋa qatan шstaːl tыha lшŋkшnaːta. ənən bu anшgш, aːna ahшllan turar, sybe yjetin ələʃun dəlgunun-dərʃəːnun taptaːn, astшnan wskeːbit шrыhшttar, surujaːccшlar шrыlarшn-qəhəːnnərun dərʃəːnta, ələq dəlgunun-dərʃəːnun batшhan зшrшlaːn, sergejen kшrmata ularшjan erer.

itinten tahшnan sərəq шrыhшt, surujaːccшk atastarbшt, bihigini kшtta bukkuha keriete ələrər, ulaqan wreqteːq, litereti:rete bшlшr шraːqtaːʃш tærytterin saʃattan sajdшbшt, nuːcca əmuk litereti:retin wreten, kini dərʃəːnun, kшrmatшn dəlʃəjdərugar təqtətən bihireːn, bejetin tæræːbyt tшlшgar sшhыran surujan bərшbalaːn kæræːllær. ələru шlan cincijen kærdæqqæ, tabшlшnnaʃшna sin da satanыqqa dшlшː.

зe, itinten kærdæqpytyne yje tymygyn. sшl qənugun aːjшː шrы, kepseːn tæryt зiŋ anabшllaːq sanaːtшttan (идеологии) uratшː dərʃəːnə kшrmata ularшjan iher; ulamulam tupsan sajdan iher.

зe, iti sajdшːnшː dərʃəːn kшrma ularшjшːtшn bihi sыnamsшktarbшt — шrшtaːccшlarbшt wreten tæbæ læryn tægyryten kæræːllær duː, sшq duː? dæteller min etшm ete: sərəq sərəqtərə bu caːhшnan bukatшn tugu da bilbetter bшlaːnnaːq. ənən bu kшrma, dərʃəːn inniger qaraqtarшn saba baːnan turan bihшqe sybeliːller „bu ælwqsyt æksækyleːq ælækːsæj шrыtшn kшrmata bet bu manшː ytyktyŋ, kini kшrmatшnan ylehit-baːhшnaj wryːtyn-kætyːtyn kærdæryŋ“—dшn. min wbe: eten abarbшtшm — æksækyleːq ælæksæj kшrmata saqa nərшta muŋ sər qaːnшn tшmmut kшrmata—dшn; ənən əl sшːlan, sшkkшraːn шəʃajar, saŋŋшjar dərʃəːnunan, kшrmatшnan qajtaq æræ kylymny-tælæmny: ərgujan burguja sшrшзшgшnшːr wryːny qəhujшqqa sæbyj? itinten kærdæqqæ bihi wskyːr шccat шrыhшttarbшtшn, surujaːccшlarbшtшn qaja sa tшːr, telen muŋnanar шllшktarшttan munnattaːrш kшnallar.

kim daʃanшː eppet eː: æksækyleːq ælæksæj saqa literetiːretiger tuhata sшq, literetiːretten tejitшqqe“ dшn. kini aːta literetiːreʃe sшʎзaы qəjut daʃanшː, aːn maŋnaj sшl ahan saqa шrыhшta bшlbutun inniger, kini urukku ələʃun, erge yjeni wreten, kini шrыtшn dərʃəːnun kшrmatшn belшe qaːllarbшtшn tuhugar. itijenne kini ulaqan tuhata bшlar. saqa tшlшn wreten bajшppшta. anшgш wskyːr шccat kini kinigeleritten cællæːn bejetiger шlara dшn bшlar aŋaːrdas bilbet, bшlшrgш tшllarшn, belшe (справка) kinigetin kurduk.

æksækyleːq ælæksæj kшrmatшn, dərʃəːnun yteјeːciler eteller „anшgш suruk шrыtшn uluːs əʃəŋŋəttərə, emeqsittere æjdæːbættær“ dшn. зe iti зən iti etellere emшe ulaqan alʃas bшlar, mannшgшnan: anшgш шrыhшt, surujaːccшk surujar шrыtшnan, kepseːninen uluːs twhejbit əʃəŋŋərun, emeːqsitterin wreteːri, saːtataːrш surujbat, əl зən etteritten qaːnnarшgar dшri urukku sana: iŋmit qaja da wreq qalbaŋŋappat, wreʃi шlшmmat зən saŋa kшrmanan surujaːccшlar ənən ajar ajшːlarшn anшgш wskyːr, wskeːn erer шccakka anaːn surujallar, kinileri wreteller.

surujan bytererber tymyk tшl etшm ete: biːrinen. — biligin saqa шrыhшttarшn, surujaːccшktarшn inniger turar biːr ulaqan ebeːhinestere—saqa literetiːrete sajdan, æræ yllerin tuhugar bar зə nu bihireten, kekketiger ke cigireterin baʃatшgar—saŋa зiŋneːq analləːq kшrmanшː bulattuːr; ikkihinen—literetiːreʃe. saŋa yːnen ererin, niːrejin bшhшːtшnan qəlus sыnamsшktarш literetiːreʃe serenen cugahatшː.

saŋa kшrma, sшl шllшk bullaqqa, qəlus sыnamsшktarш tejitteqqe literetiːrebit зæksæ kænæn, шnunan ərduk sajdan saqa ylehitin, baːhшnajшn ələʃun зiŋneːq metirшetin kylygyrdeten kærdærw ete.

abaʃшːnшskaj.

ələq labaːta.

(bijæseler, 53 sшrajdaːq, 1928 s. saqa kinige tahaːrar suːta tahaːrbшt, taqsar aqsaːna 2000. sыnata 75 qaccш. bestiːnep surujbuta).

sшltan sшl aːjшː surujaːccш ykseːn ihere ulaqan maqtallaːq sшl.

əl ereːri kihi kulgaːʃar-qaraʃar bappat eː diː: sanaːbшtшː шjan bшren kænnæræр sæptæːq.

bestiːnep-saŋa literetiːre sшrduk зirbiːtiger kæstæn erer surujaːccш. ənən alʃastaːq da bшllaʃшna, ənu siren, sirge silleːn biher tykteri. qata buːrduk alʃastaːqqшn, mantшkkшn kænnæryŋ dшn sybeleːteqqe, əl, saŋa surujan erer kihшqe, kyːs-kæməː bшlшqtaːq.

t. bestiːnep bejetin bijæsetiger saqa зənun, tы əccшtшn—maccшtшn, зiŋ kшrзшk ələqqə baːrш surujar baʃalaːq ebit.

„tættæry bшhшː“ dшn bijæsetiger kærdærær bwtyr əʃəŋŋərш. aːqpшt kihi bwtyr əʃəŋŋərш urшt ələqqə biler bшlan sergeʃeliːr. bwtyr kærdyk əʃəŋnəttər. tыʃa, qaraŋa munnuktarga biligin da baːllar. ənu kim da meʎзespet.

əl ereːri kini tæhæ da ələq зiŋneːq sшrajшn batшhan surujbutun ihin. kшra alʃastaːq, tшraːbшt sшllardaːq.

„bшlaːs шlшllшːta“—dшn əːŋŋutugar baːj (qappшtalшːs) dшn baːr. qappшtalшːs dшn naha: elbeq baːjdaːq, səbшttaːq, ylehit зənu albшnnaːn шcci bшlar. ənnuk baːjdarш bihigi saqa dəjdutugar aqsaːnnaːqtшk istebit. tы зənə æjdwqteːʃer munan qaːlыqtara. en surujbut yleʃin wreʃe sшq tы зənə aːʃallar. surujargar qaja da kyn ənu æjdæ.

bu bijæsetiger t. bestiːnep æræbælyːssyje yletin bytynnyː, biːrde kærdærwn baʃarbшt. surujaːccш əшu kшrзшk ylehit, tы зənun qaraʃar kærdærwn, astшnnarыn, æjdætwn baʃarar bшllaʃшna manna, saqa siriger əl əluŋŋu æræbælyːssyjete, qajtaq bшhшːlaːqtшk aːspшtшnan ələqtənən surujшq ete. əccəʃə kem kihi æjdw ete.

„baːj battala“ dшniger maŋnaj baːj battala kæstær. (bшlшr, æræbælyːssyje inniger battaːn ələrəllərun saʃanaːŋŋш). ənən aːʃan isteqqe, bu bшhшː sebшeskej bшlaːs saqa siriger turugurbutun kenne bшlan taʃшsta.

qamnaccшt ujbaːn eter „baːj ajmaq, baːjgшt da akaːrшgшt syr ebeː. qaraŋa uluːs ulaʃatшgar ələrəbut dшn, biliŋŋe dшri kшra зənu əlus battшːgшt. sebшeskej bшlaːs ələʃu kænnæræw sшʃa dшn erdeqqit da, qajaːn da kшra зən, bihigi innibitiger bu bшlaːs turugurbuta bшlш. ənu æjdyːrgyt ebite bшllar, saːtar arшːj tardшhыqqшt ete“—diːr.

iti baːr ylehit, tæhæ da kшrhammшtшm yrdynen baːjшː utarш mækkyhere. bajbal kuttammat. tæhæ da qaraŋa munnuk bшltun ihin, biliŋŋi bireːmeʃe suːt—səkшn ələqtəmmətəq sire dшn sшq. ənu baːj sin isterebilere bшlш. əl yrdynen təʃə tardшmmattшj? шnna baːjшː akaːrш dæqqe tykteri, kepsetiːte—ipsetiːte qəp kurduk. qamnaccшt emшe akaːrш bшlbataq. sitiːccə baːj battшːrшn, sirej-qaraq aŋŋшhan, biler bшlan baran, təʃə mannшk baːj battalшgar sшʎзarшj?

iti ættynen kærdæqqæ, surujaːccш tabaːrшs, ələʃu sataːn kærbætæq, taban surujbataq dæqqe sæptæːq.

k.

ɔl da ere:ri...

kyhyŋŋy qɔtuttan siriles tɯl kihi syreʃin bɯrɯn epeŋnete yrere emɯ sɔnuŋŋa dɯlɯ. ɔl dɯn tɯq sɔnuna bɯlɯj? sɔnunu bilbeteq kihi dɯn elekte:bitti:, ki:re:ri arʃa:ŋŋɯ mɯra:n mahɯn yrdyger ɔlɔrbut kyn kɯtara kylymne:n turara.

min argɯhɯm „naj“ dɯn syr nes atɯn, qahɯ:ran bihen baran, mɯha tæbætynen sannɯga sɯrbappɯtɯgar, ata senɯte sɯʃunan „seksek—seksek“ ajanna:n barda. kihim tele:ʃi sɯrʃa qacɯgɯrɯ:r tɯhɯn bɯ:hɯnan ihitteqpine, kæqsyn ihiger ɯlla:n kiŋkini: ispite. ɔl qɔhɔ:nɔ mannɯk:

„artɯmɯjap dɔʃɔrbut
argɯstarɯn bula:qta:n
arɯgɯnɯ amsajan
alɯs. alɯs barbɯt du:?!.“

—qaja artɯmɯjabɯj? dɯn baran argɯspɯn sannɯttan ergilinneri tappɯppɯn bejem bilimne qa:lɯm.

appɯt kɯlutunan qa:man yŋwqte:n barda. argɯhɯm semen,—ʒe, be: kepsi:m daʃanɯ dɯbitti: mɯhatɯn qala:cɯktɯ: u:rbut ataʃɯn sɔtɔtunan battata ɯnna qastan qastan ɯlan tabaq u:runan tatta. ɔl kenne nɯmasta:q kihi bɯhɯ:tɯnan „hæm“ dɯn kæqsyn etiten kebiste

—e:, qaja artɯmɯjap bɯlɯj? ɔttɔn bili: arʃa:-qaŋalas ulu:hun ba:rtɯjatɯn ecɯjsekerete:re bɯllaʃa di: — dɯte bɯrunan tɯlan kehɯʃirbit kɯlahɯnan.

ɔʃɔ erdeqpine ʒægwsse bɔkɯɲɲuk mɯeqe etere: qɔmuɲu:s dɯn ʒiŋ ylehit inniger sɯʌʒar, lɯɲin eppit tɯlɯn batar, arɯgɯhɯta sɯq, qa:ttɯga qaɟɯspat ʒɔn di:rin æjdy: bɯren ɯjɯttɯm:

—kini qɔmuɲu:s bɯlan baran, qajtaq arɯgɯlɯ:rɯj? ɔl sæp bɯlɯ dɯ?—dɯn. ɔnɯqɔ argɯhɯm ili:tinen sapsɯjan bihen baran.

—iɲɲe dɯme dɔʃɔ:r, qɔmuɲu:s da ajaʃa sɯq dɯteʃiŋ du:? aŋardas arɯgɯ ere ihere bɯlbat e:, æksæ su:mu tardar yhy. arɯgɯ ihere ba:ta sɯq. elbeqtik yleli:r kihi ɔrduk sɯlajar, ɔnɯqa ebi: nɔrɯt silɯedebetele bɯlan suruksutunan mæʌt.eq eŋin mi:ssijeler tæryttebit ʒɯlalarɯn silɯes tijeli:r bɯlan, kiŋe qɔllubut kihi, sana:tɯn arɯgɯ ahɯ: kɯra:dɯhɯnan kɯjdɯ:r baʃaʒɯta—dɯn ygehin kurduk bælyhwkte:n barda.

—semen emɯ bælyhwkte:n bardɯŋ di:, beji bælyhwkte:bekke ere, qata qara tærdytten tugu ʒa:bɯlamɯtɯn keqse: ere—dɯtim, sa:s ɯhɯqqa taqsɯbɯt ekkin qahɯtɯgar „ulu:s kɯrmahɯta“ dɯbitter ete, ɔnɔn kɯra da sɔʃuhu, dɯhunasta:q ere kihi dɯn ky:ppyttere bɯlɯ di: sana:n.

—atɯrʒaq ɯjɯn 31 kynyger, betiŋse kɯehe kɯrattan itirik, ɔspɯccugunan baʃaraq kihitin, kerege:jep manɯ:hɯt ʒɯetiger ɔjutan kelbit. ʒɯeʃe kætæn tyspyt araj aŋa:r ataqta:q aba:hɯ ɯlun kurduk anasta:tap dɯn qɔmsɔmɯlu ɯlu kærbyt. ɯl lɯɲinni: sɔju:s ɯecɯejketiger ba:rɯn bɯhɯ:tɯnan tɯra bɯhɯ:nɯ kæræn „ba:rtɯjala:q kihi arɯgɯla:n baran ɯlɯ kerijeriŋ. sæp dɯ?“ dɯbitiger turan - „min ejigin „arustujdu:bun“ dɯn baran ɯl erejde:ʃi ili:titten sɔhɔn barbɯtɯgar, ɯl „en kihini arustujdu:r bɯra:bɯn sɯq. ili:ginen ki:rime“ dɯbitiger, kihi ɯlu ɔqsɔ:ru suturugun sygen turbataq yhy dɯ? qata ʒɔn ba:r bɯlan ɔlɔr bɯ:ha:bɯttar. ɔlɔru kɯtarɯ dajba:tta:rɯ sanammɯta qata ky:he ti:jbeteq bɯlan abɯrà:bɯt ɯnna wqsy:te, qahɯ:ta eŋine elbeq yhy.

—ɔl qajtaq baʃaʒɯnɯj? ʒe satammat bɯhɯ:.

—satammata dɯn itinne tɯq da sɯq. en tugu da bilbet, ɯhaqta:ʃar uʌʒaʃaj u:ta:ʃar ubaʃas kihigin, ɔnɔn tugu da bilbekkin. ɔl sɔrujan itirer e: artɯmɯjap ɔʃɔ bɯlbataq, kini ɔnnɔ manna sɯʌʒɯbɯt busput—qaqpɯt kihi. ɲɯmes seri:tiger eŋiŋŋe sɯʌʒɯbɯt kihi bɯlan ki:tirejdi:ri satɯ:r.

—ɔl arɯgɯ ispitin a:jɯ ki:tireje dɯn tɯq ba:rɯj? dɯn ɯjɯttɯm..

—baʃaraqtar ygystere samasa:lkɯ ɔŋɔrɔ:ccularɯnan a:tɯrar ʒɔn bɯlallar, ɔnu itiren taqsan samasa:lkɯta atɯ:la:ŋ dɯ ɔccɔʃɔ sa:tar ere dɯn „kylykke imnenen baran“ samasa:lka aʃalɯqtara ɔccɔʃɔ bɯccaccɯ tutan ɯlbat dɯ? dɯn baran elbeʃi biler kihi bɯhɯ:tɯnan kylen kebiste.

—ɔttɔn kæssybyt ere kihitin aristujdu:bun di: sɯʌʒara qaja sɔkɯɲɲa sæbyj?.

—tæhæ eme sɯlga mili:ssijenen sulusu: kɯmmɯta, ɔnnɔ aristujdu:bun. dɯn tɯlga wrenen qa:lan „kepsɯ“ dɯbite „aristujdu:bun“ dɯn taʃɯstaʃa di:, kihi aiʃaha bu bɯlbataq, swhy twt ataqta:q da, ɔl da bydyryjer dɯn ɲu:cca æhyn qɔhɔ:nɔ ba:r e:.—dɯn baran mycyjen kebiste.

ɔl da ere:ri.. qaraŋa ʒɔn qaraʃar. bytyn sɔju:s yrdyne:ʃi lɯɲin ɯtɯk ba:rtɯja tɯn a:tɯn qara:rdarɯn araj istɯes lɯqtɯ:r ba:ra bɯllar ɔnnɔ emtetere bɯllar. tupsɯ ebite. ɔttɔn sɔkɯɔr. ylehite bɯlan baran, sɔkɯnu tahɯnan majgɯlanarɯn „alʃas“ qɔlɯbunaj sɔkɯɔn ɯstatɯjatɯnan kærællæræ sæp di: sana:tɯm.

e. tɔlbɔnnɔ:qɔp.

k. i. bɯlatɯ:nap.

balaʃan ɯjɯn 6 kynyger tærwbytteriger sellik bɯlan ɯnna ili:tin—ataʃɯn sɯeten, ta:tta qɔmsɔmɯlun silɯene, saŋa wske:n erer ɯccat ɔʃɔttɔn bi:r ycygej dɔʃɔrbut —kɯna:caj ispiridɯenebis bɯlatɯ:nap dɯn taba:rɯspɯt ællæ.

kini 1910 sɯlla:qqa ʒɔku:skaj ɯkurukka, ta:tta ulu:hugar, 4-s ʒɔqsɔʃɔn nehilɯeger qamnaccɯt kihitten tærwbyte. ɔnɔn kɯna:caj qara ɔʃɔ erdeʃitten bet erejinen, kɯhalʃanan, ba:jdarga kulut bɯlan i:tillibite. aʃata ɔʃɔɲɲɔr, ʒadaŋɯ bɯlan, as-taŋas tutaq bɯlan, bekke erejdenen wske:bite-wremmite.

1920 s ta:tta ki:n ɔskɯlatɯgar ki:ren wremmite—ycygejdik wrenen 1-j kuru:ppattan II-ga taqsɯbɯta. næŋw sɯllɯgar III-j kuru:ppattan bi:r ɯj bɯla:t bastɯŋ wrene:cci bɯlan IV-s kuru:p paʃa taqsan wremmite. 1924-25 s. s. ʒɔnnɔrɔ kɯllɯbat tara bet bɯlan wretterbeteqtere. tab. bɯlatɯ:nap qahan daʃanɯ typte:n-tapta:n ycygejdik. kæŋyl bɔsqɔ wske:beteʃe—kɯhɯnɯgar wreqqe qam qatar—sajɯnɯgar aʃatɯgar ili:-ataq bɯlara.

1925 sɯlla:qqa sa:s ta:tta qɔmsɔmɯlugar silɯeninen ki:rbite. kire:t syrde:q ky:ste:qtik ylele:n ispite. 1926 sɯlla:qqa ta:tta ki:n ɔskɯlatɯn altɯs kuru:ppatɯgar bastɯŋ wrene:ccinen wrenen ispite.

1927 sɯlla:qqa sa:s qɔmsɔmɯlga sekirite:r bɯlan ylele:bite, ɔl tas ættynen ara:s ɯpsastɯbannaj yleler ge ylele:n ispite. b. ʒ. sajɯnɯgar ti:jen qɔmsɔmɯlga emɯ sekrete:rinen bet ær ylele:bite.

1927-28 s. s. bet aʃɯjaq qɔnukka, emɯ ta:tta ɔskɯlatɯn VII-s kuru:ppatɯgar ki:ren wrenen ihen dɔrɯbujata kuhaʃan bɯlan u:rajan qa:lta sa:s mu:s ustar ɯjga kɯrat bahɯnɯ:satɯgar ki: ren emtenen baran tænnæn sajɯn dɔjdutɯgar taqsɯbɯta.

ataʃɯn sɯeten ɯʌʒɯbɯta behis sɯla bɯjɯl barda sellikte:n ɯʌʒɯbɯta bɯlɯ:rɯŋɯttan ɯla biller bɯlta.

t. bɯlatɯ:nap k. i. ɔʃɔ sa:hɯgar bihigitten ælæn kɯpputun inniger—kini ɔnnugar sy:hynen aqsa:nna:q ylehit wsky:r ɯccata sɔlbujan taqsan, en baʃaʃɯn siterɯeqtere

taba:rɯspɯt uhuktubat ɯ:ɟun utuj, bɯrastɯ:!

Ксенофонтов.

bihigi n-sebɯeppit birisside:telin ɔstɯrujata.

meŋe ulu:hun, ʒaŋqa:ccɯ nehilɯegin qɔmsɔmɯlun silɯene tab. mælæky:rep ujb. ɲuk. 1926 s. n/sebɯet birisside:tele bɯlbuta.

kihibit maŋnajgɯ sɯlɯgar (maŋnajgɯ sɔnunugar) ky:he kɯjarɯnan bet ycygejdik ylele:n ispite. ɔntɔn-mantan keler ɯja:q tarɯ, yŋsy:le:q da ʒɯlatɯn tɔqtɔppɔkkɔ kæræn ahattɯ:r ete.

qɔmsɔmɯlun ɯecɯejketiger sæp bɯla bɯla ɔccɯt bɯeren. ɯjɯ: kerdi: ɯlan ispite. ɯnna kini silɯettere yletten kæræn turbakka ky:stere ti:jerinen yleli:r etiler. ulu:s kemitɯete yleli:rin ɔttɔnɔn a:qpɯta.

ɔntɔn ikkis ʒɯlɯgar sebɯeppit ylete mæltwn, „sɔnunnara a:han“ barda. ɔnu ɔlɔqtɔ:q nesilɯeɲɲe, n/sebɯet yletin a:ɲɲa aqtɯbat, kɯhammat bɯlla, bu qɔmsɔmɯllar kihigitin tɔʃɔ kɯmɲɯ:la:bakkɯt dɯn ɯjɯtar bɯlullar.

kihibit anɯ kɯrakka ki:ren ɯncalɯ: qɔnuga sɯq ergijbet bɯlla dɯn eteller.

ɯecɯejke muɲɲaʃar tugu yleli:rbitin ca:hɯnan ɔccɯt ɔŋɔttɔrɔ:ru qasta da ɯŋɯr sata:bɯtɯn kihilere istibekke, suraʃa kɯrakka sɯʌʒar bɯlan iste.

ɔntɔn aʃɯjaq birɯeme bɯlan baran. ɯecɯejke t. mælæky:rebi qɔmsɔmɯluttan uhulan ke:ste, ɔl birici:nete dɯn mannɯktar : 1) silɯen tæly:r qaccɯtɯn (silɯeniskej sunɯhu) alta ɯjga tælwbeteq. 2) qɔmsɔmɯlun muɲɲaʃar 5 ɯj tuqarɯ yktemmeteq 3) n/sebɯet yletin ca:hɯnan ɔccɯtun kærdy:llerin bɯerbeteq, 4) bɯjɯlgɯ ʒɯlla:q n-sebɯet ylete mæltæʃynen a:ʃɯllɯbɯt.

bu twt sɯl birici:neni mælæky:rep ky:he kɯjar ere:ri, sɔrujan najɯ:lanan ylele:beteʃinen ɯecɯejke a:qta. ɯecɯejke sekiretere bejete sɯraj kæssæn ɯŋɯrdaʃɯna. „ehigi kærgytyger barɯm dɯ? ɔttɔn illeŋ ʒɔn kæryle:teqqit di:“. dɯn biher ebit.

mannɯk tɯqqa da kɯhamɲɯta sɯq kihi, anɯ ulu:s, nehilɯek yletitten tɯra:tar daʃanɯ sæp bɯlɯq ete.

qɔlɔj.

arɯgɯga aʌʒammɯt, qa:ttɯga qa:mpɯt.

eurapcɯ qɔmsɔmɯlun ɯecɯejketin silɯene t. maka:rap m. ʒ. bɯjɯl sajɯn 1926 s. ʒɔku:skaj kɯrakka yleli: ki:rbite. ɔl ki:ren swhy mana:n. ɔt ɔqsɔn qaccɯ bulan baran, qa:ttɯga qarma:nnappɯt — tɯq bulbut ybyn. sɔnnɔ tuta qa:ttɯ ɔ:ɲɲɔ:n ɯnna arɯgɯ ihen biher ebit.

ɔl sɯʌʒan qɔmsɔmɯlun bilɯetin ɯnna kɯhɯl a:rmɯjaʃa sɯʌʒɯbɯt suruktarɯn syterte:n keɵispit. mannɯk kihini eder ɯccat lɯɲinni: sɔju:huttan taha:ran kebister sæp bɯlɯq ete.

bællægæ:jep.

16 qɔmsɔmɯl silɯene.

masta:q ulu:hun qɔmsɔmɯlun ɯecɯejkete 16 silɯenne:q æn basta:n terilleriger 3 ɔʃɔ ɔntɔn kynyn kynnete ebille turbut.

yletin ca:ha kɯhɯŋŋɯ, sa:skɯ ættyger ɔttɔtuk barbɯta sajɯn ulaqan yle taqsɯbat, ɔl bɯlar mannɯktan : ɔskɯla sabɯlɯnnaʃɯna wrener ɔʃɔlɔr barɯ tɯra:q kurduk, dɔjbularɯgar tɯtaŋalahan qa:lallar.

saŋa bi:r qabɯrɯ:lap dɯn ylehit wrenen sebɯeskej bartɯjnaj ɔskɯlaʃa taqsɯbɯt. ylehe dɯn erenebit.

terijbitter.

taba:ʃɯ tardɯmaŋ.

(*ɯŋɯrɯ:*)

eder ɯccat sæhwqqe taba:ʃɯ tardar bet kuha:ɟan ʒa:tta:q bɯlar ɔnɔn wreqte:q ʒannɔr bɯraʃɯqtara dɯemmin erenen turan, taba:ʃɯ bɯraʃarga ɯŋɯrtalɯ:bɯn mannɯk taba:rɯs tarɯ:

1. ælækswjep meqe:le bætyrwbys.

2. bɯeleberysep ælæksæj bili:kebihi.

3. bɯlkap ɲukulaj meqe:lejebihi.

4. ɯhukap apana:haj bɔrukɯpujabɯhɯ.

5. ba:bɯlap mi:t. mi:terejebihi.

bu tab. buka barɯ qɔmsɔmɯl silɯettere. ɔnɔn kuhaʃaɲɲa taba:q ʒa:tɯgar ɔqtɯqtara sɯʃa dɯemmin erenen ɯŋɯrta:tɯm. mantan ɯla taba:q tardarbɯn bɯraʃabɯn.

qɔmsɔmɯl. silɯene *miki:pperep.*

ep. rede:kter **d. t. bɔrɔkɯpajap.**

barɯ dɔjdu ylehittere, qɔlbɔhuŋ!

1928
altɯɲɲɯ
31
sirɪede
№ 18 (62)

qɔtugu ɯccat

qɔmsɔmɯl saqa sirine:ʃi kemitɪetin qahɯta.

eredeːksije a:drɯha : ɔɔkuːskaj k., qɔmsɔmɯl ɯbalastaːʃɯ kemitɪete.

taqsara 5-s sɯla
bi:r №-n sɪbnata 10 q.
surujan ɯlar
sɪbnata ɯjga 20 q.
surullar sire—bɯsta.
ɯjga ikkite taqsar.

qəmsəmɯl wreq keskilin keŋeterge ki:rde.

(bytyn saqa sirin yrdynen bɯlar qəmsəmɯl wrefin bəqɯtugar[1])

qəmsəmɯl ki:n kemitɪete bɯjɯl balaʃan ɯjɯgar bɯlan a:spɯt eder ɯccat 14 ʒynyt-ten ɯla æktæ:p æræbæ:ly:ssyj-etin 11 sɯla tɯlu:tugar dɯlɯ, ikki ɯjda:q bytyn sɪbæskej sɔju:s yrdynen *wreq keskilin keŋeterge kultu:runaj æræbæ:ly:s-syje bəqɯtun* əŋərərgə u:ru: u:r-buta.

hu bəqɯt syryn na:data—**wreq** keskilin (**культурная революция**) kɪeli:tin ky:hyrdy:, a:n bastaːn wreq sɯʃun kuttta, itɪenne beje ɯpsastɯba is ələʃə bɯhɯ:ta (быт) sajdan tupsan taqsarɯgar, mækkæhy: bɯlar.

bu teriller bəqɯt — bihigi (qəmsəmɯllar) itɪenne atɯn nehilɪeŋŋe daʃanɯ is bɯhɯ:tɯgar, ələʃər tɯəq „iriŋeler", sɯ:star ba:llarɯn ɔən qaraʃar kærdæræn anɯgɯ ættyger „*qəmsəmɯl sihene ələq suhaq teriltɯnɯ: yletiger tɯqtar ba:llarɯn kæræn, urɯtan baran. bytyn qəmsəmɯl teriltetin ky:hyn—ɯəʃun na:r bi:r sɯlunan ɯ:targa*" (b.s.l.q.ɯ.s. ki:n kemitɪetin aʃɯta:ssujanan barapaganda-nan salajar (Аflo) sala:tɯn suruguttan) sa:na:nɯ u:rullɯqta:q.

saqa siriger bəqɯt atɯnnɯk barar.

saqa sire barɯ is ələʃə ki:n sirten eike atɯnnɯn bɯhɯ:tɯnan həqɯt atɯnnɯk teriller. qələbura: ki:n sirge bu teriller wreq bəqɯtun ki:n na:data ylehit ərəjɯnnarɯn, ələqtərun tupsarar tuhunan bɯlar, əttən bihɪeqe iti ɔnnugar *barɯ ky:hy tɯʃa — ulu:ska bɯraʃullɯqta:q.* b.s.l.q.ɯ.s. saqa ɯbalahɯna:ʃɯ kemitɪetin byrwte, bytyn saqa sirin yrdynen bɯlar, qəmsəmɯl itɪenne eder ɯccat wreʃin bəqɯtun æktæ:p æræbæly:ssyjetin 11 sɯla tɯlar bɯra:hɯŋ-ŋɯgɯttan ɯla qəmsəmɯl V-s ɯblasta:ʃɯ muŋŋaʃar dɯlɯ əŋərərgə u:ran turar.

əl ere:ri siti kem ihiger bəqɯt syryn bəpppurɯəstara sərəqtərə ələq kɪllɯbattar, ənən iti brɪemenen bɯstan qa:lar satammat, bytyn sɯlunan teri:r bɯlɯqta:q.

bəqɯt syryn yleleге.

1. *wrefi sɯʃu meliti:* sa:maj syryn—ki:n ylenen kæstær. bihigi saqabɯt tɯta:ʃɯ (ulu:s ta:ʃɯ) nehilɪeŋŋete, orduk eder ɯccat 90% keriŋe wreq surduguttan amsajumna, qaraŋa sabɯdɯlɯgar qa:ttaran ələrəllər. mannɯk kihi qaraʃɯn qal tarɯtar aqsa:n, qaja:tar daʃanɯ saŋa sessijeli:sme ələʃun tutar kuhanɯ:la:q qəmsəmɯl sɔju:hun ky:hyn — ɯəʃun ty men qassa sɯq saba tyhen iti „qaraŋa bɯlɯtɯ" ylehit ba:hunaj arʃahɯttan su:llararga ɯŋɯrar.

qəmsəmɯl teriltelere. ɪeɪejkelere ərduk cərbətən bu yle ataʃar turarɯgar, bar ɔən qaraʃar kæstær yleni əŋərərgə sana:nɯ u:rɯqta:qtar.

bɯhatɯn ɯllaqqa mannɯk yleleri terijillɪeqte:qter.

a) saqa nehilɪeŋŋetin wrefinen sɯrdatar su:ttarɯ (w.e.a. n.q. allara:ŋŋɯ beli:tikenen sɯrdatar su:t sala:lara eŋinner) ylelerin kæbytteren, qajatar daʃanɯ wreʃe sɯʃu meliter yleni a:n basta:n turuttarɯllɯqta:q. qətə ulaqan əskɯlalarɯ ahɯtala:n, bɯspakka yleleten, ycygej ucu:tallarɯ (ликвидаторы) u:tala:n ihɪeqte:qpit. əskɯla sɯq sirderiger a:tahɯ: ɯjunan kæhə: sɯ:ʃaar əskɯlalarɯ ələqtu:rga kuhanɯŋunu u:rullɯqta:q.

б) *wreqte:q qəmsəmɯl bi:r wreʃe sɯʃu wreqte:*" dɪen kɪeel tɯllɯ bɯraʃallar. manɪbqa qəmsəmɯl barɯ teriltelere, ɪeɪejkelere sullaːʃɯ yleleriger qaba:tɯnnaran. qaja:tar daʃanɯ 1928—29 wreq sɯlun bɯty:tyger, qəmsəmɯlga berillibit 400 wreʃe sɯʃu wreqti:r sitilleriger sæksæ a:ha tyheriger kuhanɪbqta:qtar. tus tuspa kuru:p-panan bi:ter bi:rdi: daʃanɯ qəmsəmɯles bejetin ytw kæŋylynen ələqtə:q bæ:leq ɯlan qaja satanarɯnan wretere kæŋyle bɯlɯqta:q.

в) qəmsəmɯlk ekketiger wresɯq dɪen ələq sɯbɯlɯqta:q. itini kutta teŋŋe qəmsəmɯlester barɯ saqalɯ: surujar, aʃar bɯlallarɯgar ɪeɪejkeler sana:larɯn urɯqta:qtar. ənuqa saqalɯ: ycygejdik bi:er qəmsəmɯllartan tuspa ucu:tallarɯ əŋətə:n, ana:n yleleqte:qter. mantan akkastana:cɯlarɯ kutta bet ky:ske mækkyhyllɯqte:q.

ɯqsastɯba itɪenne beje bɯhɯ:tun cebdigirdi:.

eder ɯccat itɪenne tɪb nehilɪeŋŋetin ələʃun tuttunar bɯhɯ:ta (быт) yksyger kihi bekkihɪen kurduk bɯlar.

manɯ sɯq gɯnan saŋa ələq sigili:tin majgɯtɯn iŋeri: qəmsəmɯl syryn kuhanɯŋuta bɯlɯqta:q.

ylebit mannɯktar.

a) arɯgɯ, taba:q eder ɯccat dərwbujatugar tæhæ:læ:q aʎsaqajɯ əŋərəllərun əŋŋə:p cygejdik aqsa:nɯnan aʃan, ɔɯjaguɪra:manan[2]) kærdæræn turan kepsenillɪeqte:q. arɯgɯnɯ barɯ la:ppalartan, əŋŋu:r (kulu:p) ɪeleritten, ɔən sɯʎsan ebɪetti:r sirderitten ələccu sɯq gɯnarga kuhanɪbqta:qpɯt, suda:rɯstɯba su:ttarɯgar bu tuhunan kærdæhy: killerillɪeqte:q. «*su:tta:q u:nu*» (arɯgɯnɯ) kutta mækkyher ɯpsastɯbanɯ terijer yletin bar ɔən əttətugar keŋɪeteq keriŋne:qpit, qəmsəmɯllar bejelere qətə ki:ren. sirde:cci bɯlan ihɪeqte:qter. arɯgɯ ca:hunan ələq sabar ættynen qətə kepsenillɪeqte:q, yleʃe daʃanɯ sɯhɯrullɯqta:q.

б) saqa kihitin ələʃun ketehe:cci *qa:ttɯ* bɯlar. qa:ttɯnɯ ələq sabarga, suda:rɯstɯba su:ttarɯgar bəppurɯs turullɯqta:q. itɪneqe cbi: tɪb saqatɯgar qa:ttɯ aʎsaqqan æjyger tyheren kepse:n ihillɪeqte:q.

в) saŋa taqsan erer sessijeli:skej wrefi kittite:cci *kælæhyn, cancaruk tultunu:* bɯlar. qəmsəmɯl wreʃin bəqɯta ərduk bu «æstæ:qtæry» sytererge teriŋnen kɪbjɯ:la:qtɯk baran, beje rin (əskɯla ɪeleri, balanɯ:salarɯ, su:nar ba:ŋŋɯktarɯ. nehilɪek muŋŋaqtɯ:r ɪelerin) barɯ siɪŋ tuttu:tan, kælæhynten ɯra:stɯ: ulu:stalarɯ, əlburdarɯ cebdigirdi:; su:t ɪeleriger bɯ:lɯ kæbyppekke ɯra:stɯk tuttu:, silli:r—qa:qtu:r ihitteri bulu: itinten da atɯn yle aqsa:na billibet elbeq. ənu barɯtɯn ɯjdaqqa bu qahɪbppɯtugar bappat. itɪenne itɪnnɪk ylelerge qaba:tɯnnaran qəmsəmɯl ɪeɪejkelere ylelerin bejelere ələqtə:q bɯhɯ:nan kæræn ɯtallara kæŋyl.

г) əskɯla əʃələrə ələrər ɪelerin, kura əʃələr i:tiller sirderin ələʃun ɯra:sta:n, cebdigirdi: eme yle bɯla:nɯgar ki:rɪeqte:q.

д) qətən ɪeetten araqsar ylete bet mæltəqtyk turar. bəqɯt birɪemetiger qəmsəmɯl teriltelere, ɪeɪejkelere iti ɪeɪlanɯ kæræn su:ttarɯ, teriltelri uhugunnaran, qaja:tar daʃanɯ yleni biller gɯna innin dɪeki sɯʃarɯtullɪbqta:q. manɯqa : «ɯra:s ələq» dɪen ɯpsastɯbaʃa qəmsəmɯllar qətə ki:ren atɯttarɯ kæʃytwqte:qter: „ɯra:s ələq" ɪeɪejkelerin terijeqte:qter; ulu:s bi:ter nehilɪek ki:niger bi:rdi: birimerde:q saŋa qətənu tutan, ənən ɔən qaraʃar kærdæræ gɯna swhy tutan i:terge—kæræŋgæ terinɪeqte:qter (itɪneqe sæptæ:q su:ttarɯttan yp kærdæŋyllwqte:q); nehilɪeŋŋe qətənu ara:ra satɯ:rɯn, qəmsəmɯllar kæmælæhæn keŋeten ihɪeqte:qter, itɪenne qətənu ara:rbɯt əŋŋə ananar kæmæltæ—yp qajtaq tuttullarɯn itɪenne bɯrabu:talɯstɯba saŋa qətənu, ɪeni kutta bi:rge tutɯmaŋ dɪen taha:rbɯt ɯja:ʃa tæhæ tɯlarɯn kerijen kæryllwqte:q.

qəmsəmɯl is kekkete ɯra:stujɪbqta:q:

barɯ iti whe aqtɯllan aharullɯbɯt yleleri tələrərgə qəmsəmɯl teri:ʎtetin ky:he babarɪbqta:q. manɪbqa qəmsəmɯl sihene barɯ yle barɯtugar bejetin ələʃunan, sigili:tinen atɯttarga birimer bɯlan ihɪeqte:q. qəmuŋu:stu: eder ɯccat ɯra:s kænæ sigili:tin, barɯ yleʃe qəməʃəjun ylehit ba:hunaj eder ɯccatugar kærdæərwqte:q.

əl gɯnan baran qəmsəmɯl bejetin ihiger «*ara:slar*» ba:r bɯlallar (qa:ttɯhɯttar, arɯgɯhɯttar) itinten du atɯtar ənu ələq kiste:beppit, qata orduk ɪeŋkerden bu bəqɯt saʃana kærdærwqte:qpit. qəmsəmɯl is ələʃun, sigili:tin aʎsata:cɯlarɯ, kehe:ccileri eder ɯccat, qəmsəmɯl sihetterin ɪy:lyger taha:ran ihillɪeqte:q.

„wreq—ələq sigili:tin kehe:cci qəmsəmɯl ekkketiger sɯq bɯlɯqta:q" dɪen bige tɯlɯ ɯlɯllɯqta:q.

bytyn saqa sirin yrdynen a:har lɪepin ɯccatɯn səməʃə ky:hyn kærdæræer, wreq keskilin saqa æræspy:bylyketiger keŋeter wreq bəqɯta, barɯ su:ttar, teriltelerer kæmælæryhnen kɪbjɯ:la:qtɯk baran, beje

saqa qəlu:bugar.

saqa ɔɔnə
sajdar sɯlu
saqa qəlu:p
sa:nan turda...
egil—tegil
eder ɯccat
siten turan
silɪen bɯlɯ...
kessɪe—bile
kerɪen ɯccat
eher tɯlɯ
ele turɯ...
ɔttə tegil
əʃə tujgun
ərduk kæry
əŋŋu: turɯ...
ɯtuk sirge
ɯccat bile
ɯrɪb təjuk
ɯllɯ. turɯ...
uruj, uruj
uruj tutun,
ajqal, ajqal
aqtan bɪerin.

saqa qəlu:p
sanda:r ɯla,
saqa sirin
saja tɯqɪb...
kylym kɪetær
kynde:r ɯla
kylyk ty:ny
kæŋy kɪetɯ...
kulgas, kɪbmmat
kɯra saqa
bilbet sitɪe,
bilen kehe...
kere tɯlɯ
kele:n isten
wreq ɯlɪb,
wre barɪb...
kærdæ:q, kæqtæ:q
kæry kæræn
wren kɪetæn
yrde:n barɪb...
uruj, uruj
uruj tutun,
ajqal, ajqal
aqtan bɪerin.

sata.

qəmsəmɯllar ky:skytyn — kydeqqitin tymeŋŋit, saqa nərɯtun qaraŋatɯn qalbarɯtar, wreʃin sɯq gɯnar wreq—sɯrduk *kultu:runaj bəqɯtugar* bi:r səməʃə bɯlan *ylele:n.*

qəmuŋu:s sillɪete ɔəburɯpa yrdynen ky:hyrde[1])

sabastɯpka dəlguna qəjdən iher.

ba:jdar yletten qəʎəʃən, qa:nɯ təʃən ylehit kɯla:hɯŋ ataqtarɯgar yŋterɪeqtere sɯʃa.

ɔəburɯpa ihiger ylehit qa:na qamsa:n, batta:n ələrər ba:jdarɯn utarɯ qarɯtɯn si:letinen qapsau erer. əmɯk a:jɯ ylehitter ɯlar qamnastara, ajaqtarɯgar taŋastarɯgar ti:jbet bɯlan, qamnastarɯn ky:s ættynen epterer:i sabastɯpka —bu:n əŋəttə:n ylelerin təʃə tebɪen ələrtə:n erellər.

biligin ba:j ajmaq ylehit ere ky:hyn uhatan, ɯlar, qamnahun tyheren barɯstarɯn ənən ky:hyrteqterine bajarga ti:jeler. əl ihin ba:jdar ylehit kɯla:hɯ tɯ:n taha:rbakka. qam yktwn, kiniler qarɯlarɯn sili:tin emerge qaraŋaran, sutu:qqajan ələrəllər. ənən ba:j qapɯta:l ɯnna ylehit utarɯ tussan ki:sser tiheq kynnere cugaha:ta : ylehit æræbæly:ssyjete əmɯk sirderiger əŋəhullar sɯla tɯbulunna.

sabastɯpka dəlguna.

ɪnemes əmukka. gambu:r, ki:lskej, bireme:n ɯnna stætti:n dɪen ulaqan kɯrattarga u: sebin tutar ɯnna bɯttutujbutun abɯraqtɯ:r ylehitter, bahu:luk ba:jdarɯn kutta kepseten kæræn baran, sabastɯpka əŋərdular.

bɪerilin. erɪejin ɯbalaska tataŋas əŋərər ba:burɯka ylehittere sabastɯpka əŋərbuttarɯgar, ba:burɯkala:q ba:jdar 150.000 ylehiti yletten qəʎəʃən, ba:burɯkalarɯn ɲaca:skuga saptɯlar, ɯnna əl taŋas əŋərər ba:rɯrɯkala:qtar sɔju:stara mæljwn ikki sy:s tuhu:nca kihini qamnastarɯgar 15 burɯhɯnɯ epterer:ge kæræhy:lerin təqtəppətəqtərə una emɪe yletten batɪbqpɯt dɪen kuttu:llar.

erɪejin ɯbalas massu:nanɯ, tæmiri əŋərər ɪbraqqan baramɯ:slannahɯ salajar sɔju:s, 250.000 ylehiti yleleritten y:rde.

bɯra:nsɯjaʃa.

barɯ:s. taŋahɯ əŋərər 33 ba:burɯka ylehittere sabastɯpkala:bɯttar. ylehitter twt sɯl ulaqqan mi:tin əŋərtə:n, ənə qahan kɪbjɪbqpɯtugar dɯlɯ əqsuhɯqpɯt dɪen tɯl eppitter. sabastɯpkahɯttarɯ utarɯ ba:jdar sa: ky:hynen kæssybytter. bɯra:nsɯja sudaːrɯstɯbatɯn bala:tatugar qəmuŋu:s ɔəkuta:ta pikeme:l sabastɯpkahɯttarga bi:r mælyjwn bura:nka qaccɯnɯ (bura:n=37½, qaccɯla:q bihieninen) ənu bala:ta ulɯnmataq.

sabastɯpkanɯ salajar idele:q sɔju:hyn ɯja:ʃɯnan sabastɯp ka turkuje:n dɪen ki:n kɯrak-

tin inniger turɯrunar kuhamŋu:tun tələrɯ dɪen ereeller.

u. ɔndurɯhap.

[1]) bəqɯt (поход)—keme:q brɪemeʃe qəlujan ajan əŋəru: a:ta. wreq bəqɯta — qaraŋanɯ, ələq ɪahaq sisijin, kire:hin sɯq gɯnarga, kinini seri:li:rge teriller ajan bɯlar.

[2]) ɔɯjagura:ma (диаграмма) dɪen ku:ma:ʃɯga aqsa:nɯnan qəlujan suruhun, kartu:na egin əŋərən kærdæry: a:ta.

[1]) qəmuŋu:s sillɪete əŋər ki:rer bɯlan sihene teriltelerge qəlu sɔju:s, qahan taja...

becə:t kɯhamɲɯta.

(bytyn sɔju:s eredə:kterderin sybe mɯɲɲa:far t. mɯlatap dakɯla:tɯn tuhunan taqsɯbɯt ɑ:ra:q.

bytyn sɔju:s qahıttɯn eredə:kterdere t. mɯlatap dakɯla:tɯn sæptæ:ʃynen a:far.

kıɲjɯ:la:q sessijeli:sime ələʃun turugurdar, baj, kula:k ky:hyn aqsatar, ba:rtɯja syryn sııluɯ bigergeter (ba:rtɯja sebıeskej sɔju:ska ba:bɯrɯka, sɔbɯt, massɯ:na ɔlɔʃun ajar syryn sııluɯ, ba:hɯnaj qasa:jɯstɯbatɯn kætæʃær, tııɯu, derıebineni kepperəti:pke ky:ske killeren kɯra qasa:jɯstɯbalarɯ qɔlbɔttɔ:n c e-mæqty: (коллективизация) wreʃi, sɯrdɯgɯ telgeti:—kultu:runaj æræbæly:ssyjeni ɔɲɔrɯ: ɯnna ba:j sana:, ara:s ɔlɔqqɔ sɯhııɯa sɯq tɯtunu: æj sana: ylehit, sadaɲɯ nɔlɯɔk i:rderin utarɯ ɔqsuhu:, ylehit kɯla:s kɯ ra-ɔadaɲɯ, ɔttɔ ba:hɯnaɲɯn kɯtta sɔju:staharɯn bigergeti:) kııtarııɲ tusta:q ylehiti, qarɯttɯn si:letinen i:tillen ɔlɔrɔr ba:hɯnaɲɯ, ɔrduk sadaɲɯtɯn barɯ ylebit, ɔlɔqput tutunu:tun ɔy:lyger-ɔyhynyger kɯtaran istegpitine. æssæ ɔrduk kɯhanan-miɲenen turan ylehit, bastɯɲ ɯcarat ba:rtɯja ɔttɔtugar bige kiriepespitin—allara:ttan wheɲɲe dɯlɯ bɯ:barɯ tala:n kıeɲnik bigergetıeqte:qpit. siti whe aqtɯlɯbɯt ba:rtɯja kɯhamɲɯlara ɔrduk bili:ɲɲi birıemefe, ula:ppɯtɯn bɯhɯ:tɯnan. sɔnu kɯtta tebis tɔɲɲe, ketit-kıeɲ ylehit--ba:hɯnaj ma:ssatɯn terijerge, kiniler sana:larɯn bi:rge sɔmɔʃɔlu:rga, becə:t sɯltata emıe tæhæ eme tægylynen ula:tar.

iti ca:hɯnan bɯjɯlgɯ kɯhɯnna:ʃɯ sebıet bɯ:ba:rɯn qampa:ɲɲatɯgar, ylehit-qamnaccɯt nɔrɯtu, kıeɲnik, diriɲnik, sebıet bɯ:barɯgar ti:rdar, sebıeskej bartɯjnaj becə:t ki:n ylete bɯlɯɔqta:q. ɔnɔn becə:t, bɯ:bar qampa:ɲɲatɯgar, nɔrɯt—ma:ssa æjyn sana:tɯn sessijeli:skej ɔlɔq sııɯlugar ymyryccy tardan, sebıeti sergeqsiterge ɔrduk ɔuluhɯɔq tusta:q.

ma:ssanɯ saɲa ɔlɔq tutunu:tugar ɔqtɔru: suda:rɯstɯba su:ttarɯn tæryt silsitten tæryt silsitten tupsarɯ:, byrekere:tteri kɯtta ɔqsuhu:, ma:ssanɯ ylefe tardan aktɯ:bɯn kætæʃæn ɔiɲne:q ylehit kɯla:s æjynen i:ti:, kini ɔrɔʃunan sy:rdy: ɯt kɯhamɲɯlar. araj beje iteʃehin—bıucaʃahɯn kiri:tikeleni:ni urukkututtan ɯnunan ɯʃuttaqqa ɯnna ɔnnɔ ɯt-a:n basta:n, ylehit ma:ssanɯ bejetin ky:ske tattaqqa, ɔccɔʃɔ ere kɯrɔɯk kænæ syɲɲynen barııɔqta:q. iti ca:hɯnan becə:t sebıeskej su:ttarɯ kirtiter-qara:rdar byrekere.tteri kɯtta ɔqsuhuɔqta:q. bejeni kiritikeleni:ni mehejde:ri ataqtɯ:r ba:r bɯllaʃɯna, ɔnu becə:t kɯtɯrbɯt timirinen bɯha qa:rɯjan, sɯq gumııɔqta:q.

bejeni kiritikeli:r yleni anardas sɔbıeskej qasa:jɯstɯbanaj, kepperəti:binej ere su:ttarga sııraʃtatɯn sɯɲa:ʃɯn eɲinneren kebispekke aharan, idele:q sɔju:star. ba:rtɯja su:ttarɯn sɯ:halarɯn—qaltɯlarɯn æssæ ky:ske ta:rɯjan ihıeqte:qpit.

ylehit-ba:hɯnaj kııjɯla:q sessijeli:skej ɔlɔʃu ɔrduk tyrgennik y:nneren iher sııɯlugar, s. sɔju:s ykse ba:hɯnaj nesilıeɲɲele:ʃin bɯhɯ:tɯnan, is tɯrajdar—mehejder keme sɯq, bɯly:llerit-ten, a:han iher ɔlɔqput (переходную эпоху) y:ny:tɔ ɔrduk ııra:n, kɯta:tan iher, ɔl ihin ba:rtɯja, barɯ ba:rtɯja terillelleritten, qɔmuɲu:s a:jɯttan. ba:rtɯja utar sııɯlun, ɯjbɯt ɯja:ʃun tɔlɔrɔn iherge kɯhanııqtara dıen ky:ter. ɔnu kɯtta ba:rtɯja sɯluttan tɯra:n leɲin wreʃer sæp tybespet æjy sana:nɯ ɯlu:nar ba:r bɯllaʃɯna, ɔnu kɯtta ulaqannɯk ɔqsuhuɔqta:qput.

tɔrıɔskaj wreʃin batɯha:ccɯk kwreʃejin utarɯ ısıejnej. beliti:ceskej ɔqsuhu:nu kyhyrdwqte:qpit. ɔntɔn da uratɯ, ba:rtɯja ɔt ɯjɯna:ʃɯ piltenumar belıete:bit, ba:rtɯja sɯluttan tɯra:ccɯlarɯ kɯtta æj-sana:, beje ættynen tura:lahɯ:nɯ ky:byrden ɯjııqta:qpɯt.

biligin becə:t, qaja da birıemetten ɔrduk kɯhanan bytyn qɔmuɲu:s ma:ssatɯn ɯnna ketit kıeɲ ylehit kɯla:hɯ bytynny:tyn bassa-bɯ:k, qɔmuɲu:s bejetin etteriger—qa:nnarɯgar iɲeren itıeqte:qter.

eredə:kterder sybe mɯɲɲaqtara belıeti:r. becet sɯltata ɔrduk ula:ppɯtɯn bɯhɯ:tɯnan. ba:rtɯja becə:t yletin salajııɲ, ɯjan-kerden bıerıeq tusta:q. ɯnna ba:rtɯja yrdyk bili:le:q kæry:le:q, ɔiɲ kɯrɔɯk bassabɯ:k kɯhatɯgar buspɯt-qapput ylehitteri, becə:t yletiger kiceɲen bıerıeqte:q, ɔnu becə:t yletin kyhyrdwqte:q.. kini tɯmɯrdarɯgar iti: qa:nɯ kɯtɯɔqta:q.

qɔtugu ɯccakka surunuɲ.

kenniki bire:mefe „q. ɯ." surujar ɔɔn aqsa:nnara ulam acca:n. qahɯppɯt taqsar aqsa:na 300-ke tyste. aʃɯjaq bire:menen ɔl aqsa:nɯ æræ tarda ɔqsɔr kıttarbat. ɔnɔn barɯ qɔmsɔmɯollar, ba:rtɯjata sɯq eder ɯccatar qɔlbɔhɔn. bet tyrgennik suruna ɔqsuɲ

barɯ qɔmsɔmɯol eceɟkelere, ɔskɯɔlalar kɯhanan suruja:ccɯ ɔɔnu tardııqta:qlar. „qɔtugu ɯccatɯ" surummat qɔmsɔmɯol eceɟkete sɯq bıohoqta:q. eceɟke a:jɯ, qahıtɯ surujar bɔlumɯɔcunaj taıultııqta:q, kini qaccɯnɯ tymen baran, bɯɔstanan surujan ɯlııqla:q kɯrattan tas sirge ɔlɔqtɔ:q ɔɔn, barɯ qahıtɯ bɯɔstanan surujallar.

qahıtɯ tireppet bɯllaqtarɯna ereɑe:ksije a:tɯgar sajabɯlııɲɲa ɯ:tııqta:qtar.

ɔnɔn, qɔmsɔmɯol eceɟkelere kɯhana ɔqsɯ „q. ɯ." surunuɲ, tas ɔɔnu tarduɲ.

erede:ksije.

qa:ttɯhɯt qɔmsɔmɯol.

ta:tta ki:n qɔmsɔmɯɔlun eceɟketin silıene ɔa:kɯp bajbalabɯs m ɔ r d u s k ɯ j 1925 s. sa:s tıraʃa nehileɡin bɯlɯrgɯ ulaqan ba:jɯn, bah. mi:t. bɔppıɔgu kɯtta qa:ttɯ ɔ:ɲɲɔ:n ɯsta:n taɲahɯn sy:tterbit ɯnna qaccɯnan, taɲahɯnan ɔ:ɲɔ:buta elbeq.

mɔrduskɯj bejete qɔmsɔmɯol aktɯ:ba ɯnna eceɟke byrwtyn silıene. ɔnɔn qɔmsɔmɯol eceɟkete bu kihini kærdær sæp bɯlluɔq ete.

b.ɯ:.

ti:jimmet sɯllarbɯt.

bɔturu:skaj ulu:hun, euraрeɯ derıebinetiger eder bıeɲıer 1924 s. terilliıbite. bu sɯltan biliɡiɲɲe dɯlɯ bıeɲıer y:ny:te. ula:tan iher. kɯra ɔskɯɔlaʃa wrener eder ɯccat bıeɲıer ycygejin bilenner, kiren i:till-i:tille qɔmsɔmɯɔlga taqsallar. ylebitiger mannɯk mehejder ba:llar.

yp ættynen bet mæltæq pyt. qa:ltsukta:q bıeɲıer dıen bet aqsa:nna:q, ɔttɔn atɯn bıeɲıer taɲnar taɲaha. tuttar sebe keke dɯ.

bi:r tɯlɯnan etteqqe. cyraреɯ bıeɲıerin etere:tin ɔlɔʃɔr, ti:jimmeppit bet elbeq.

bıeɲıer ylete sajɯn a:jɯ utajan qa:iar. kɯhɯn aʃɯj aq qɔnukka, ɔʃɔlɔr wrenelerin saʃana ıɯhuktar. ɔl birici:mete bi:r ulaqan ylehit sɯʃuttan bɯlar. beje ibiger. bi:r eme, ylehit ba:rɯn kɯhɯn tutan ylete:tiler. sajɯn ɔl kihi qajtaq da: kııjan ɔlɔrbɔt. itinnik ti:jimmetter ba:llarɯttan bihi bıeɲıerbit ylete qa:mara bɯta:n.

ɔnɔn bıeɲıer ɯkurukta:ʃɯ byrwte anɯgɯ ættyger, bu etere:t ylete ataʃar turarɯgar kɯhannar sæp bɯlɯɔq ete. bɯjɯlguttan ɯla bi:r ycygej ylehiti anɯ:rga qaja:n da na:da.

Комсомуол Вася.

ka u:rajbɯt. tas kɯrakka ylehitter berine iiikter.

belə:k ɔmukka.

barsa:ba. lɯdsa kɯrakka sabastɯpka ula:tan iher 850.000 kihi bɯlla. sabastɯpka atɯn kɯrattarga tarʃanna.

kenneki suraʃɯnan altɯɲɲɯ 16 kyn. lɯdsaʃa sabastɯpka ula:tan, elektiri:cestibe ere ylei:r yhy. timir sɯl, kɯrat upra:batɯn kensele:rijete, erestere:n, ɔɔnu tyherer ɔieler, ɔɲɲu: ɔɲɔttu:r sirder—barɯ sabɯllɯbɯttar. ba:jdarga ɔɔleriger najmɯnan ylei:r kergen ɔaqtallar emıe sabastɯpkala:bɯttar. tas ki:n, qas da kɯrat, ylehittere emıe bɯ:nna:bɯttar. lɯdsa kɯrat idele:q sɔju:stara barsa:baʃa, idele:q sɔju:s ki:n kemitıetiger. ba:jdar ylehit qamnahɯn eppeteqterine, bytyn belə:k ɔmuk yrdynen. tɯq ba:r ylehit ɯpsaj sabastɯpkatɯn ɔɲɔrɔrgɔ ɯja:qa taha:rɯɲ dıen kærɔæspyt. lɯdsa kɯrat ki:n ulu:ssalarɯgar ylehitter tɯlan ke:ster, ulu:ssalarɯ beli:ssije qarabɯllu:r.

ceq—sɯlaba:kka. qaja (ara:s kæmyhy, ta:hɯ, timiri qaha:ccɯ) ylehittere qamnastarɯn epterergε kærɔæhæn kærɔn battaran baran 90.000 kihi sabastɯpkala:bɯttar, keɲneki suraʃɯnan sabastɯpka ɔrduk kɯta:ppɯt. sa:qta aʃɔanarɯn qarabɯllu:r ylehitteri ygysterin ustubuttar, ba:jdar ikki bɯrɯhııɯ qamnastarɯn eppitterin ylehitter bɯlummataqtar.

itıenne daʃanɯ ɔmuk aqsɯn sabastɯpkalar, ylehitter bu:nu:llara, qahııkka mıeste ti:bet bɯlan ki:rbet. sabastɯpka dɔlguna ba:j ky:hyn dɔlgutan erer.

ba:jdar æræbæly:ssyjeʃe ylehitterin mɔmaqtɯ: satɯllar.

ylehitter ba:jɯ utarɯ ɔqsuhallarɯn, ɔmuk qɔmuɲu:starɯn ba:rtɯjalara salajallar. ɔl ihin ba:jdar ɯt—a:n basta:n qɔmuɲu:s teriltelerin yrdyger tyheller.

ɔmuk sirin aqsɯn qɔmuɲu:starɯ kynneri ty:nneri qa:ja turallar. bu ɯj aɲa:rɯgar qa:jdɯlar : balga:rɯja ɔmuk balu:ssɯjata, bıene kɯrakka, qɔmuɲu:s kistelɔɲ kompiriensije tin ɑstɯbɯt dıen, 40 kihini qa:jdɯlar, ɔl ɔɔnu suda:rɯstɯba bere:degin utarɯ turbutunan a:tta:n, su:kka bierdiler ɯnna da bɯ:stala sɯq qa:jan ihıeqtere di:ller.

a:bstrɯja ɔmukka. a:bstrɯja qɔmuɲu:s ba:rtɯjatɯn ki:n kemitıetin silıetterin qa:jdɯlar. qɔmuɲu:s teriltete bɯsaʃastɯsahan ylele:n erer. altɯɲɲɯ 13 k. a:bstrɯja qɔmsɔmɯɔlun ki:n kemitıetin sekirite:rin qa:jdɯlar, itıenne ceq sɯlaba:q qɔmuɲu:s delege:tin ɯnna qɔmuɲu:s ba:rtɯja qahıtɯn eredə:kterin a:bstrɯja kɯranɯ:ssatɯttan tɯrappɯttar.

ɔɔppɔɯgɑ. tɔkuja kɯrakka altɯɲɲɯ 2 k. balu:ssɯja qɔmuɲu:s ba:rtɯjatɯn 6 ulaqqan ylehittere ɔlɔrɔllɔrun isteneni kelen sııpta:bɯt. ɔiɛtten berimmekke ɯtɯspɯttar. bi:r balu:ssɯja ba:hɯrbɯt, 5 qɔmuɲu:hu ɯnna ɔele:q qɯtunnarɯ kɯtta qa:jbɯttar.

kutajga qansu: dıen sirge musulma:n ɔmuktar 80 delege:tterin kɯtaj bɯla:stara ɑlæ:rtæ:n ke:spiteritten bɯ:n turɯɔrbuttar. ɔl ælbyt delege:tteri musulma:nnar tæly:r nɔluktarɯn cepceterge kærɔærhynnere ɯ:ppuɯtarɯn ɑlærbytter. barɯta seri:ge 100.000 kihi ælbyt.

qɔmuɲu:s ba:rtɯjata y:ner.

ɔmuk sirderine:ʃi qɔmuɲu:s ba:rtɯjata, ylehit kɯla:s innin kæmysky:ryn, ylenen kærdæræn, kini sɯltata ylehit qara:ʃɯn, atɯn ba:jʒa bastarɯn ɔʃustarbɯt ba:rtɯjalarda:ʃar, kynyn—ty:nyn yrde:n iher.

ɲıemes ɔmuk qɔmuɲu:hun ba:rtɯjatɯgar ylehitter, sessije:l ɔıemekire:t ba:rtɯjattan taqsan, keme sɯq kutulunnular. kenneki berıemeʃe sirıedinej erıejin ɯbalaska 10 saɲa qɔmuɲu:s teriltete ɔɲɔhulunna. bıerlin—brandıenbu:rg ɯkurugar ɔlɔɲɲu ɯjtan ɯla 3849 kihi qɔmuɲu:s ba:rtɯjatɯgar ki:rde.

ɔmuk ylehite sebıeskej sɔju:ska bɯra:ttɯ: ili:tin u:nar.

ɔmuk ylehittere, sebıeskej ere sɔju:s kuraɯk a:n dɔjdu ylehite,ba:j battɯgahɯttan taqsar, kæɲyl ɔlɔʃun uhanarɯn ihin kærænnær, ɔmuk ylehite bihigi sebıeskej sɔju:sputun. bejetin qaraʃɯn iceitin kærdyk qarɯstɯ:r.

saɲardɯ: a:ŋɡɯlɯja ɔmuk ylehittere bejelerin suda:rɯstɯbalarɯn. sebıeskej sɔju:hu kɯtta tɔqput ɯlsɯ:gɯn—bessi:gin, sibe:skin kænnær dıen tu:l killerbittere.

ɔmuk ylehittere ba:jɯ utarɯ ɔqsuharga sɔmɔjɔlɔhollor.

bɯra:nsɯjaʃa ergıen boruku:ttarɯgar 16.000 kihi ylehit ba:r ɯnna bıerekke ylei:r ere ɔcɔɔ kihi..ɔntɔn ara:s idele:q sɔju:starga - ba:ra—sɯʃa 12.000 ere kihi ki:rbit. ɔl kærdyk bɯtana suɔaar u: ylehitterin idele:q sɔju:hun ky:hyn mæltætær. ɔl ihin „mɯrahɯttar, lɯkahɯttar sɔju:stara qaja ideʃe ylel:lerin a:qsu:bakka ere. barɯ ylehitteri qɔlbɔ:n killerergε ɔɲɔstubuttar. ɔl sɔju:ska bet elbeq qɔmuɲu:s ba:r. ylehitter keme sɯq ki:rtele:n ereller.

ba:jdar beje bejelerin tɯɲɯraqtahallar.

a:ŋɡɯlɯja ɯnna emıerike ikki æstære ulam kɯta:tan iher. saɲardɯ: a:ŋɡɯlɯja bɯra:nsɯjalɯ:n sæbylespit suraqtarɯn isten, emıerike kujaqata ky:rbyt. ɔl ca:hɯnan qɔmuɲu:s qahııta surujar : „ikki yrdyk ɔmuk a:n dɔjdunu bahɯlɯuktarɯ buɔɔahar mækkwrdere ula:tan, seri: qaja:n da qalbarujbakka eugaha:n kelle dıen, bekke belemneneller. ɔl ihin bi:rderitten bi:rde kɯta:rɯ, u: sebin qassa sɯq tereneller.

emıerike a:ŋɡɯlɯjaʃa ɯ:pput nɯtatɯn keɲnitten, seri: sebin belemni:te ɔrduk ula:tta, ɔnɔn a:n dɔjdu ɯtunan salahar sɯla qaja da birıemetten ɔrduk kıeɲnik ahɯlɯnna dıeqqe sæptæ:q. seri: kɯttala kynne:ʃi bɔppurɯɔhunan turar—dıen surujar.

ɔnɔn ba:j ɔmuktar, bajar baʃatɯgar, ɯtta:q seri:ni, beje—bejelerin utarɯ belemneneller. ɔl seri: bejelerin kæmw, ylehit æræbæly:ssyjete kııjıı.

ɲ. sab.

[1]) bu altɯɲɲɯ ɯj aɲa:rɯna:ʃɯ ɑara:q.

literetiːre

dɔʃɔrbɔr.

(В память Г. И. Тихонова).

ederkeːn saːstardaːq,
elekkej̊ qaːnnardaːq,
dɔʃɔrum turaŋŋun,
dɔlguŋŋa qɔlbɔhɔn,

erejdeːq nɔrwtun
etinen bɔrɯostaːn,
kærdæspyt—ʒulusput
kæŋylyn tutaːqtuːr,

baːjdaru baqtatar
battalu samnarar,
urusqal seriːtin
ɯtugar kiːrbitiŋ!

* * *

kurʒaʃas ɔlɔqput
kujdanna. kuranna.—
kuhullar kɲjunnar
kurʒukput kulbajda:

sibekki ɔtunan.
sebirdèq kwʃynen,
sajmaːra dɔlgujbut
sajuna tupsubut,

kylymnyːr surdukta:q
kæŋyle kæccyjbyt,
saŋaluːr ɔlɔqput
sarguta sandaːrda.

* * *

seriːbit silhereŋ
sipsijen — sippiːrdeːn,
siʒiŋner biːsterin
siŋneri tajbaːqtaːn,

baːjdaru baqtatan
battalu samnaran,
kuhullar kɲjannar
kurʒukput kulbajda.

aːttaruŋ syppekke
aːttanar aqtullar,
urujdaːq kemnere
ujguːran kelliler.

* * *

ederkeːn saːstardaːq
elekkej qaːnnardaːq
kihitten ɔrdɔrbut,
kereliːr dɔʃɔrɯom!

kæryleːn ɯskeːbit,
kæccyje ulaːppɯt,
tælkætyn kærdæːbyt
tæræːbyt dɔjdugar,

erejbit ehinne,
egelge ergijde,—
kæŋylym ɯttara
kæryly: ubajda...

b. uːrastuːrap.

1928 sul.
urkuːskaj kɯrat.

qaja iccite (yge).

I

araj biːrde qaja iccite,
almaːs tastuː kilbejen kæstybyt
adaːrʃaj qajatun taːlar ɔrɔjugar.
accaruhan-accaruhan ʒɪe tuttubut.

II

saŋa ʒɪetin kugu-kugu
sajgu kwʃynen ihin kɪergeppit,
ys-twt yryŋ qɔstɔːbut,
wmen taqsar yrdyk kiriliesteːbit.

III

tupsɯn ɯrugar, tɔjɔmmut ɔburgu,
ʒɔhunnaːq suruksut bɯlan taqsɯbut.
ʒɔŋŋɔ iːrbekke tuhunan ɔlɔr.
kynyhyn tyːnyn bilbekke surujbut.

IV

kim keleqtɪej kinɪeqe teŋneːq,
kiɲige ɔŋɔttɔːn ʒaruːstaːn taʃaːrbut
uskaːp aːju uguta simmit.
urnɓta—qɔhɔːnɔ elbeːn ispit.

V

uccata kɪɓraʃas ɪɓtarbat kihite
uraːs qɔskɔ ɪɓdajan keːspit
ajbut araːhugar tuːhuran barda
arʃaha tiːjen qallaːŋa aːsta.

VI

bædæŋ iccibit, ulu: saːlu,
bæːcæjbyt yletin mylyjwn ɔŋɔttɔrɔːru
yrdyk suːkka ytwqteːn tiːjbit
yrgelge tiːje æræhæly: kustaːbut.

VII

maŋɪɓ yletin majɪɓr bejeleːʃin.
bahuluk suːttar „paʃaj" dɪebitter
„kyden kwtten, kæppæʃy ɔŋɔrbut" dɪen
kælæ tardarunan tænnæræn bɪetter.

VIII

qajʃallaːq ajaːccuk—qaja iccite
qappuːsta kurduk ɲurbus gummut
yjeleːq saːhugar yleleːn muŋnammuta
yryŋ ɲektel bɯlan taqsubut

IX

qaja iccite qallaːŋŋa yllybyte
qanna baraːqtɪɓj, testibit caraːstuː:
kuːs gunan, kulbujan qaːlla
kuruŋun ihiger, dwtetiger timirde.

X

kereqsiːr ɲaːʒuta, kirgil betɪeqqe,
kiːren taqsan, wnny: suʎʒan
„alus ajaccuk. ulu: ʒaːlu" dɪen
qabarʃatunan kyler, qaːʒu gunar.

ʒ. mækyrdeːnep.

ikki ɔlɔq ʒɔnɔ.

(eder ɯccat ɔlɔʃuttan).

miɲɲiges surttaːq, kærdæːqnardaːq, kæŋyl bejeleːq kyndy sajunum kelen kyndeːre-sandaːra ɔːɲɲɔːn aʃaj erer...

qɔnuːlar sɔlkɔ unaːr ɔtunan yːnen, ʒikti ycygej surttardaːq ʒyhynneːq sibekkilerinen simenen, tɪɓlar bɯllaʃuna tulbaːra kæʃæræn, æræ kyːren lægllæjæn turallar. araːs wnnerkæjyːrder, tuːnardar, tuːmmattar sajuna kelbitin ytwtyger wren kætæn, emɪe sin bejelerin kuhalʃalarun kuccatar, naːdalarun sitiner, kærdæryn kæccyter buhuːlaːqtar...

mannuk ycygej kyŋŋe bihi kiriːskebit tɔʃɔ qammaːccu ɔlɔrɔr bɯlɯj?.. qap-sabar cɔqɔrɔːnun tupputunan taptaːn taːlaluːr qaʎʒaːjututun dɪeki, tugu ere kɯttaran tutaːru gummut kihi kurduk, kiːren syːren qarbɪɓlaha turda. kini ɔnnɔ baran urukkuttan ɯkka ɔttɔr qɔnuk mahun mastuːr. kennitten ebete emeːqsin „anu ɔʃɔm sygeʃe deŋnenɪe"—dɪen sanaːrgu: qaːlla.

kiriːske qap-qara qaraʃunan tægyryccy kærbyt, kuruːk miceːrdi: suʎʒar, syrdeːq sutu: —ɯl ɔʃɔ. kini ɔʃɔ erdeʃitten ebetiger iːtillibite, buluruːn aʃatun saːnan kihi deŋneːn ælærbyte. bujul ɔskɯlaʃa kiːrbite. kuhamɲulaːq bɯlan wreʃer ycygej ete.

kiriːske tugu ere kiɲir-kiɲir ulluː-ulluː mastuː suʎʒar. arguːj aʃaj mahun mastaːn baran, ulaqan tiːt tærdyger ɔlɔrɔn sygetinen ɔːɲɲuː ɔlɔrdɔʃuna, tigeːcci saŋata kuŋkunuː tyherin kutta ɪedehe innenen tehe asput kurduk, ahuj guna tyste. ɪedehe lɔppɔccu ihen baran, utamɲuja-utamnuja ʒɪetiger temteŋniː turda.

keːlte ijete sɯq, araj dɔʃɔrɔ ujbaːn kelen ɔlɔrɔr ebit. ɔnu manu kepseten laqsuhan ɔːɲɲɔːn baran ujbaːn ette:

— kiriːseː, iti emeːqsin ejigin alus mæʃær, yleleter, en bihɪeqe kel bihi ɔnnɔ araːhunaju baru ɔːɲɲuːbut; min kinigelerbin. ɔːɲɲuːrdarbun kærwqpyt. elbeq qartuːna baːr, ɔlɔru emɪe kærwqpyt—dɪen sibiginejen ette. kiriːse tugu ere sanaːn, sir dɪeki qap-qaranan tɔbulu kæræn turda. barɪɓn bekke baʃarda. kurʒuk sɔrɔq ikkerdiger ebete syrdeːqtik mæʃær, suɲɲar daʃanu.

— „qaja, kiriːskeː! qajuːgun, baraʃun cɯ?"—dɪen ujbaːn dɔʃɔrun dɪeki kulap guna kæræn bihen baran ujutta.

tɔqtuː tyhen baran, — sɯq, ebem mæʃwʃe—dɪen baran kiriːske bahun buha ilgihinne. emɪe ɔnu-manu kepseten erdeqterine kiriːske ebete kelen:

— „bar, unaqtargun qaʎʒɪɓjuttan qamuja ɔqsɔn kel, twttyːr unaq bɯlbut diː...—dɪete.

kiriːske saŋata sɯq turan, unaq qamuja barda. ujbaːn sis tuttan baran ʒɪetiger kiːren dɔːdɔjɔ turda.

* * *

kiriːske ɯn bɪes saːstaːq, balajda bætæŋkæs ɯlcaːn bɯlbut. bujul tɪɓ ɔskɯlatun byterer, ehiːl kɯrakka kiːrere bɯlɯ. anu ebetitten alus kuttammat, ebete daʃanu mækpæt bɯlan barda. qɔmsɔmɯlga kiːtte ikki sul bɯlan barda. mætægær twhyger „КИМ" kilebeccije qatammut ɔskɯla ihineːʃi ɯnna qɔmsɔmɯl yletin yleliːr bɯlan kuruːk illeŋe sɯq. ɔnnɔmanna, yleʃe turuta tuːtulla suʎʒar bɯlan, wreʃer kɪɓjan tiːjimmet.

ɪecɪejketiger suruksuttuːr... biːr baːj kihi kuːhun kutta kutukunahar, ɔnu aduːluː kærællær. ɔl da bɯllar bihi kiriːskebit eppit tulun syhwʃer turɯrumtɯ. biːr sanaːlaːq biːr tullaːq.

* * *

ujbaːn aruːj senɪe ʒɔn ɔʃɔlɔrɔ. ɔl gunan baran kura da sɔʃus bɯllar, ulaqan sanaːlaːq bulurgulu: buhuːlaːq. naːr kæry-naru batuspuːt, ɔːɲɲuːnu tɔju ɔrɔjuttan qarbaːbut ɯn tɔʃustaːq ɯl ɔʃɔ, kyn tura tura tæræppyttere erejdeːqter kæʃæccær ʒyhynneːq bestilɪenej attarun kælynen „tɔmtɔrgɔ" kyːlejdiːr. kiristɪep saʃana anaːn ʒaqtallaru uːruː barar, kɯlakal ɔqsɔn dɯʃajar. sɔrɔq ikkerdiger qaːtturlaːn qalattarar. wreʃer da mæky. bujul kɯrakka suʎʒar. ucuːtal ɔskɯlatugar magnajgu belemnener kuruːppatugar kiːrbit. „saqa ɔmuk" kuluːbar saltur-maltur yktenen, bu ʒɪeʃe min ere iteʃespin dɪeqqe ajulaːq, telɪes-bulaːs tebinen kini kuruːk baːr bɯlar.

ɔnnɔ biːr qapput-kuːrbut, yryŋ ɲalaqa bɯlbut ʒaqtaru kutta tahurʒa-ihirʒe kiːrer, taqsar bɯlbut. „kuhul aːrmuja" uːlustatugar kuhuŋŋu tumŋuː saʃana sirejdere kutara ylyjen baran, iliː-iliːleritten iːlsen ilbiɲɲiktehen iher bɯlallar, „bɪekser ɔskɯlatun" utaruta tiːjen melis gunan qaːlallar.

ɔl kurduk kuhalʃalaːq-kuːdaːnnaːq kuhun ɔburgunu buha tepseŋneːn. kelen baran baraːta. saːs baraqsan kyndeːre kæræn kelen. tumnuː baha tɔstɔn, itiː bɯlan erdeʃine, ujbaːncuk kɯrakka ɔjɔq ulbut yhy—dɪen uluːska ihilinne.

ʒe, ɔʃɔrduk kynner-tyːnner suːllular. ujbaːncuk ɔjɔq ulbuta umnullan tæmnyllen barda...

* *

ucuːtal ɔskɯlatun ʒɪetiger tæhæ eme kihi muɲɲustubut. ygystere ɔʃɔlɔr... kimi ere burujduːr majgunnaːqtar... kulgaːʃu æræ cærbætæn ihitteqqe —wlenneːq dɔʃɔrbutun ujbaːncuk tuhunan muɲɲustubuttar. burujdaːccu bybeːkin ebit... kini eter: „qɔmsɔmɯl silɪene bɯlan baran tab. „s—j" sɔjuːs aːtun tyheren ɔjɔʃun taŋara ʒɪetiger bergeheleːbit, dæssæ qaluːm tælwbyt—dɪen kepsiːller, ɔnu qɔlɯbunaj ʒɪɓlatun buhuːtunan bɔrukurɯrga bɪerge, bejetin bɯllaʃuna qɔmsɔmɯluttan uhulan, ɔskɯlatuttan uːratan kebiherge"—dɪen ette.

* * *

kiriːse kɯrakka wremmite. kyhyn saːha iteʃes bɯlan sebɪeskej-bartuːjnaj ɔskɯlaʃa nehiːcce kiːrbite. ɔnnɔ ycygejdik wrenen taqsan uluːhugar ɔlɔrɔr. bujul kyhyŋŋy uluːs sijɪehe, uluːs siteriːleːq kemitɪetiger talbuta, ɔnɔn biligin silɪen-suruksut dɯhunahun sygen ɔlɔrɔr. dɔʃɔttɔrɔ ɔːɲɲɔːn „uluːs kulubata"—dɪen aːttuːllar. kuhalʃalaːqtaru kutta ycygejdik kepseten sybeliːr, ɔnɔn kihi ere kinɪeqe cɔbɯtuk kelen kuhalʃalarun, kynneːʃi naːdalarun ujuttallar.

Г. О—й.

ulu:star uokuruktar ɔlɔqtɔruttan

ælwqyme pijeɲerin olosuttan.

(ælwq. ɯkr. byrwtyn ocɯututtan).

ælwqyme ɯkurugar ba:r barɯta pijeɲer etere:te.

bu etere:tter ylelere kɯhɯn ere barar, sajɯn kɯrat ere etere:titten uratɯ, yle toqtu:r. ikkihinen yle kɯjan taqsɯbat ylehit sɯsuttan.

pijeɲer ylehittere bet mæltæq bili:le:qter.

bɯjɯl kɯhɯn bi:rde pijeɲer siззitterin sybe muɲɲaʃɯn uɲura sɯʌɯmbuttara, ɔl muɲɲaqqa etillibit u:ru:lar. etere:t yksyger, tɯlbakka turallar.

yp—as ca:ha.

yp—as ca:ha tæryt sɯq, uokuruktaʃɯ byrwʃe aʃɯjaq qaccɯnɯ idele:q sɔju:s bıerer, ɔnɔn ere ɔlɔrɔllɔr.

ɯbalas byrwte emıe tugu da bıerbet. ɔnɔn yp ca:hɯnan bekke kɯhanallar.

wrenellere.

wreqtere etere:t yksyger saɲa salalta bɯhɯ:tɯnan barar. (звеневая система) ɔntuktarɯn ɔʃɔlɔr tæhæ sæbyle:n astɯnallarɯn ɯnna qajtaq yleli:llerin bile ilikter.

ɯpsastɯbaʃa ylelere.

kiniler ɯpsastɯba ihiger ylelillere mannɯktar: etere:t muннugar, munnɯk ahan baran ɔnnɔ kiriɲe a:ʃallar, ɔnu daʃa ɯm ycygejdik a:ʃar bɯllaʃɯna. ɔnnɔ ɔskɯla ɔʃɔlɔrɔ sɯʌʒan isteller. ɔnɔn bi:r munnugu mana:n qa:lallar ebit. ɔskɯla ihiger sadaɲɯ ba:hɯnaj ɔʃɔtun ɔttɔtugar qannɯk da yle sɯq ebit.

dɔrɯbujanɯ tupsarɯ:,

sɔrɔq etere:tterge etterin-qa:narɯn sajɯmnarar kimne:stike ɔɲɔrɔllɔr. etere:t ykse ɔnu da ɔɲɔrbɔttɔr ebit. ɯkuruk stu:ru:ktar dıen yrdynen sɯq ebit. ɔnɔn yle qaja:n da æræ taqsɯbat.

pijeɲer litereti:rete.

kinigelere barɯta ɲu:ccalɯ:tɯlɯnan bɯlan, etere:t ykse tuhammat. bɯjɯl sajɯn ɯkuruk byrwte bi:r mæhæ:kt:e:q kinigeni surujan turar. ky:s kɯjarɯnan pijeɲer tuhunan, saqalɯ: kinigeni deleterge sæp.

sibe:s ca:ha.

sibe:stehi: bet mæltæq. etere:tter su:ttarɯ kɯtta sibe:stespet ebit. ɯkuruk byrwny kɯtta sibe:stehi: emıe mæltæq. ɯ:tar ɯja:qtara me:ne qɔjuta:n tijer bɯlan, sɯlɯn kɯttaran kebiher ebit.

la:ʃɯr ylete.

bɯjɯl basta:n ikki sirge terije:ri kummɯttara, qaccɯlara sɯq bɯlan kɯjan aspatɯlar, ba:ra ere kɯrat etere:tiger asputtara, ylelere qajtaq bɯlta billibet.

ba:rtɯja, qɔmsɔmɯl kæmæitætæ.

urukku ættyger ba:rtɯja, qɔmsɔmɯl kæmæltæny ɔɲɔrbɔtɔq ebitter, ɔnɔn sibe:s mæltæq bɯla sɯʌʒɯbɯt. kenneki bireemeʃe sɔrɔq etere:tterge si be:s arɯcca ycygej bɯlan erer. biligin daʃanɯ ba:rtɯja qɔmsɔmɯl kæmælæspæt etere:ttere.

С. Пионерский.

æktæ:p wry:tyger qɔmsɔmɯl beleʃe.

(bajaʃantaj uluha).

æktæ:p æræbæly:ssyjete 10 sɯla tɯlu:tugar, bajaʃantaj ulu:hunna:ʃɯ qɔmsɔmɯl kemitıete 5 qɔmsɔmɯl silıenin ba:rtɯjaʃa bıerde. ba:rtɯjaʃa ki:reqterin sæptæ:qtæryn bɯhu:tɯnan. 5 зadaɲɯlar.

kinileri ba:rtɯja ıecıejkete bejetin ɯpsaj muɲɲaʃɯnan, ba:rtɯjaʃa silıeninen ki:rerge 1 sɯlla:q qanɯuda:tɯnan ulutala:ta. ɔnɔn bajaʃantaj qɔmsɔmɯlun terilteте—«æktæ:p æræbæly:ssyjete 10 sɯla tɯlu:tugar ubajdargɯtɯn sɔlbujuɲ"—dıen kicel tɯlu tɔlɔrdɔ.

kæ:kæ:nskej.

kɯ:s kekketiger yleni ky:hyrdwqqe.

bihigi, kurgɯttar uccat qɔmuɲu:stu: sɔju:hugar ki:ren. qɔmuɲu:stu: i:ti:tten mappakka teɲɲe ylele:n, wrenen ihıeq tusta:qpɯt. iti qɔmsɔmɯl bi:r ulaqan kɯhamɲɯta bɯlɯqta:q.

urukku bireemeʃe kɯ:s ættæ salallɯbataq, wrememeteq bɯlanɯar biligin qɔmsɔmɯlga bɯtanan, bi:rde:nikkile:n ere ki:reller. kɯ:s ykse wreʃe sɯq, ɔnɔn qɔmsɔmɯl mantan iɲɲe kynne:ʃi yletiger sɯhɯran, kurgɯttarɯ bejetin dıeki tardar yleni ulɯnɯqta:q. wreʃe sɯq kurgɯttarɯ tymen wreten ihıeqteq.

qɔmsɔmɯl kɯ:s.

bɔkurɯbuskaj sanatɯrujа ɔlɔʃuttan.

bɔkurɯbuskaj sanatɯrujaʃa ɯpsaja 50 kihi emtene sɯtabɯt, ykse saqalar, ɲu:cca aʃɯjaq. sɯtar зɔntɔn ykse sastraqɯbanajdar, sɔrɔqtɔrɔ wreq ɔʃɔlɔrɔ, aʃɯjaq tɯ зɔnɔ ba:llar. ɯraqannɯk ɯʌзar bi:r kihi ba:r, urut ba:llara bar bɯttar. ɯʌзar зɔn barɯ ikki зıeʃe sɯtabɯt tɔʃus bala:taʃa bala:ta a:jɯ зɔn tɔbus tɔlɔru. ɔnɔn kɯraʃas salgɯna aʃɯjaq, kynyhyn yksyn tahɯrзa sɯʌзabɯt.

asputt ca:hɯnan etteqqe —ycygej, kyɲɲe altata ahɯ:bɯt. sassɯrda caj ikkite sa:ptarak, ɔl kennitten tæhæny baʃarar kummɯs ihiller, ysyhe ebıet, tærdyhe sɯɲɲalaɲ kennitten caj bɯlar, besihe kıehe: ahɯlɯk, altɯba y:t. manan kynne:ʃi ahɯlɯk byter.

emtener tuhunan: lɯqtu:r kyn a:jɯ bala:tanɯ kerije sɯʌзan kærær, em bıettelí:r.

tymykte:n etteqqe emti:r зɔn, bıekser, lɯqtu:r sæsterelær зahallara kɯhamɲɯlara ycygej, sellik bɯlbut зɔɲɔ bet ulaqan tuhala:q sir.

ti:tte:q ɯla.

qardarɯ ta:rɯ kæmæ-læhær qa:ssa.

sebıeskej bartɯ:jnaj ɔskɯɔlaʃa, bɯlurɯ:n kursa:n bejetin ihiger qardarɯ ta:rɯ kæmælæhær qa:ssanɯ terijbɯt (касса взаимопомощи) ɔnnɔ barɯ kursa:nnar ɯjga 50 qac. silıeniskej sunɯbu ugan 358 sɔl. 10 qac. yby musputtar. ɔntɔn 106 s. 50 qac. tænnybet kæmæny ɔɲɔrbuttar. 127 sɔl. 50 qac. tænnær ıeske barbuta, ɔl kɯjan tælænæ ilik. qa:ssaʃa qaccɯnan 124 sɔl. 10 q. ba:r.

bɯjɯl altɯɲɲɯ 13 kyn. kursa:n muɲɲaʃar u:ru: taha:rda:

1) qardarɯ ta:rɯ kæmælæhær qa:ssanɯ qahan da sypper qɯna tæryttyrge;

2) kursa:nnartan ɯjga 25 qac. silıeniskej sunɯbu tælætærgæ;

3) kæmælæhær qa:ssa tuhatɯgar qaccɯga ɔɲɲu: ɔɲɔrɔrgɔ.

qa:ssa bejetin inniger u:runar sɯla sɔruga bɯlar: 1) kɯmmat ɔʃɔlɔr ɔskɯlattan taɲas ulɯqtarɯgar ti:jimmekke taɲastarɯnan bɯstardaqtarɯna kæmælæhær; 2) kursa:ttar surunar qaranda:stara, kuma:ʃulara sɯq bɯllaʃɯna kæmælæhær; 3) kursa:nnar kynne:ʃi na:dalarɯn ıes ɯlan tɔlunallarɯgar kæmælæhær; 4) kursa:n зɔnɔ tɯʃa ɔlɔrɔn bɯstaq ɔnɔlgɔ tybehen ɔrɔskɯkka teptərdeqterine kɯlgastarɯn salgɯ:r.

mannɯk bejeʃe kæmælæhær qa:ssa saqa sirin ihine:ʃi ɔskɯlalarɯgar terillibite ihille ilige. ɔnu sebıeskej bartɯ:jnaj ɔskɯla kursa:nnara, kɯlgas — kɯra зɔn ɔʃɔlɔrɔ bɯlan kɯhalʃalarɯttan taqsallarɯn ɔɲɔstɔllɔr. bu sɯlunan atɯn ɔskɯlalar batɯhɯɲ!

saqaca:n.

arʃa: qaɲalas qɔmsɔmɯlun ɔguruta.

bɯjɯl sa:s tɯt qɔmsɔmɯl, bi:r ba:rtɯjala:q ɯnna ys ba:rtɯjata sɯq eder uccattar bɯlammɯt, barɯta aʃɯs kihi kɯttɯhammɯt ɔgurɯt ɔlɔppuppɯt. ɔntukabɯt ɔlɔq y:mmete, araj qɔrtɯpuj ere ɔrtɔ sɔʃustuk taʃɯsta. ɔgurɯtu ɯharbɯtɯgar, barɯ kæmælæ:n, saɲa sir qɔruttaran. kyrw tuttaran ɯspɯppɯt, ɯnna sajɯn suptu u: kuta turbupput. ɔnɔn bekke kɯhana sata:bɯppɯt yrdynen y:mmete. ɔl birici:nete mannɯktan: sir wreqte:ʃe—ɔgurunɯmmut kelen sæp sæbyger ɯja kerde turɯq bɯlta, ɔl gɯnan baran, kylygyn da kærdærbætæ, ɔnɔn qappɯ:stabɯtɯn bilbekkebit wɲɲe sıeten ke-

bispippit. ɯspɯt sirbit, tɯq da sa:q bɯla:qsɯta sɯq, aɲardas kumaq bɯ:sta:q yryɲ bɯr ete. ɔnu ɔɲɔrbɔtɔqput, bi:rin yksyn ɔnɔn y:mmete. anɯ ɔgurunɯm ɔlɔrtɔrbut ahɯn, a:ɲɲa aqtan, sybele:n, ycygejdik y:nnerterder ycygej bɯlɯq ete.

uĥзa:na.

bihigi ylebit.

wreq u:rajarɯn kɯtta, barɯ kursa:ttar tɯʃa dɔjdularɯgar taqsɯbɯttara. ɔnɔn sajɯɲɲɯ bireemeʃe, sebıeskej bartɯ:jnaj ɔskɯla qɔmsɔmɯlun ıecıejkete esten qa:lta. da:caʃa 3 silıen qa:lbɯta, ɔlɔr ıecıejke yletin kɯjan ɯ:ppataqtara.

kyhyn tɯttan ɔʃɔlɔr ki:tterin genne, atɯrзaq ɯjɯn 10 k. ɯla qɔmsɔmɯl terillen yletiger ki:ren ylele:n barbɯta.

1. terilli:, i:tilli: ylɔ: barɯta biligin 85 silıen ba:r; ɔntɔn ɯla 66, kɯ:ha 19. ba:jdarɯn-dɯllarɯn ca:hɯnan зadaɲɯta 54, ɔttɔ ɯl —2, ylehite 29, ba:rtɯja silıene—4, qaɲзɯta:ta—23. ɔmuktara: saqata—66, nu:ccata—11, tɔɲuha—5, atɯn ɔmuk—3.

2. ciɲ bere:dek: qɔmsɔmɯl silıettere tɯttan saɲa ki:bitterin, qɔmsɔmɯl kɯhatɯgar site buha ilikterin bɯhu:tɯnan, ciɲ bere:dek sɔccɔ ycygejdik turar dıeqqe satammat. kehe:cciler, tɔʃɔ:cular ba:llar. silıeniskej sunɯstarɯn kemer tælæ:bættær. ɔnu kɯtta byrw bereemete ti:jimmet bɯlan kɯjan ɔqsuha ilik.

3. surdatɯ: ættæ: bi:r dakɯla:t turbut. „qɔmuɲu:s kɯhata" dıen istıene qahɯbɯtɯn bi:r №-re taqsɯbɯt, itıenne s.b. ɔskɯla ahɯllar kıehetin yletiger kæmælæspytter. byrw tæhæ da bireemete kɯlgahɯn ihin yleni kɯjan-qɔtɔn taha:rbataq.

saqaca:n.

ulu:s siteri:le:q kemitıete tɔʃɔ kɯhammat?

(1-j amma ulu:ha).

sulʃaccɯttan abaʃaʃa barar sɯl зe bet зydeq kuhaʃan bɯlan turar. bɯlurgu yjeʃe ɔɲɔhullubut mɯstala:q ebit bɯlan baran, ɔntukata delbi kyl bɯla. emeqsijen qa:lbut, ɔnɔn sɯlta:n badara:n bæʃæ taqsɯbut. iti ergin ɔrɔjɯn зɔɲɔ atɯn da: ættytten sɯʌзar зɔn bekke erejdeneller. ɔnɔn bu sɯlu u. s. k. saɲa mɯstalatara bɯllar bet bɯlɔq ete.

Сергеев.

etteqqe tyrgen ɔɲɔrdɔqqɔ kɯta:naq.

bihigi, зe biligin, etebit kɯrat etere:ttere saɲa ylenen barɯqta:qpɯt dıen (по новой системе) ɔl saɲa bɯhɯ:nan tɯ etere:te emıe ylelıeqte:qter. bu ca:hɯnan bihi tugu ɔɲɔrdubut. bɯjɯl ikki ulu:s ɔʃɔtun muɲɲan, зɔk. ɯkuruk qɔmsɔmɯlun kemitıete la:ʃɯr ahan, bu saɲa yleni qajtaq yleli:r ca:hɯnan kærdæræn—yleleten turar (ta:tta, bajaʃantaj etere:tteriger). bihigi bu etere:ttertenkæhytwqte:qpit bɯjɯl kɯhɯn qajtaq ylelerin ɯ:tallarɯn manna anammɯt siззitter ɔlɔrbut ɔʃɔlɔrtɔn ɯjɯtan, kepseten istıeqte:qter. saɲa bɯhɯ:nan yleli:r, bili:te mæltæq urut ylele:beteq зɔnnɔrgɔ bet kɯta:naq.

ɔnɔn qaltɯ taʃɯstaʃɯna, ɔnu kiste:n—batta:n kebispekke, tɔʃɔ-qɔrɔ kepsete, sybelete sɯruttaqputɯna, ɔl ylele:bitiger bi:r ulaqan ky:s kæmæ bɯlɯqta:q. ɔnɔn „q. ɯ." qahɯkka surujan bilse sɯʌзɯqta:q pɯt.

С. Пионерский.

mannɯk albɯn nehilıeɲɲeni sɯrdatɯ dɯ?

meɲe ulu:hun, bi:r saɲa turan erer uccata sɯppa:ʌзɯn dıen kihi bɯjɯl sajɯn sebıeskej bartɯ:jnaj ɔskɯlaʃa ku:rska wrenen baran dɔjdutugar taqsarɯgar alta kihini albɯnna:bɯt.

sɔrɔqtaruttan qaccɯ ıes ulbɯt, sɔrɔqtɔruttan taɲnar taɲastarɯn ulassan ulbɯt, bi:r tɔɲus ɯlun sɔnun bejetitten ɯjɯtu:ta sɯq keten baran bıerbekke barbɯt. sɔrɔqtɔrɔ kyre:bitin bilen, nehile bıerekten siten ul bɯttar.

albɯnnappɯt зɔnnɔr зɔku:skaj ɯkuruk kɯratta:ʃɯ mili:ssijetiger tɯlla:n turallar, зe ɔl qajtaq qaban зahallara bille ilik.

min sana:bar mannɯk uccat nehilıeɲɲeni sɯrdatar, ycygej qɔmuɲu:stu: ku:rska wremmit bi:r sana:la:q kihi dıeqqe qanan da satammat. dæksæ зɔntɔn ihitteqqe, arɯgɯhɯt deheller.

bu kihini suraʃa зɔku:skaj ɯkuruk beli:tiketin sala:ta qanna ere li:kibide:terinen ana:bɯt dıen ihiller, ɔl kurзɯk bɯllaʃɯna. kihilerin bɯhɯ:tɯn erdetten bilellere bɯllar sæp bɯlɯete.

min sana:bar mannɯk kihi nehilıeɲɲeni sɯrdatɯ dıen erenıeqqe satammat.

Планета

1928
setiɲɲi
6
optɯruɲɲuk
№ 19 (63)

barɯ dɔjdu ylehittere. qɔlbɔhuŋ!

qɔtugu ɯccat

qɔmsɔmɯl saqa sirine:ʃi kemitɪetin qahɪbta.

erede:ksije a:lruha: sɔkuɪskaj k., qɔmsɔmɯl ɯbalasta:ʃɯ kemitɪete.

taqsara 5-s sɯla

bi:r №-n sɪbnata 10 q.
surujan ɯlaŕ sɪbnata ɯjga 20 q.
surullar sire—bɯsta.

ɯjga ikkite taqsar.

bygyn, ɔektɔe:p ɔerɔebɔely:ssyjetin 11 sɯla tɯlar

wry:le:q kynyger saqa qɔmsɔmɯla wreʃe sɯʃu ɯnna ɔlɔq qaraŋatɯn utarɯ ɔqsuharga—kultu:runaj bɔqɯt ahar.

barɯ qɔmsɔmɯllar, ba:rtɯjata sɯq eder ɯccat, æræbæly:ssyje dɪeki sana:la:q ulu:s. tɪb wreʃin ky:stere—bɔqɯt ky:ste:q seri:hittere bɯlan kæmælæhyŋ.

swreqte:q qɔmsɔmɯles, bi:r wreʃe sɯʃun wret!

æktæ:p æræbæly:ssyjete 11-s sɯla tɯlu:tugar.

æktæ.p æræbæly:ssyjete, ba:j ajmaq qa:nna:q qaraŋa battalɯn qalbarɯtan, ylehikke—ba:hɯnajga bɯra:bɯn bɪeren, bɯla:hɯ ili:tiger tuttaran ɔlɔʃun ɔŋɔrɔn, wreʃin yrdeten, sessijeli:sme ɔlɔʃun terijbite ɯn bi:r sɯla bygyn tɯlla.

æktæ:p æræbæly:ssyjete sebɪeskej sɔju:hu turugurdan. bytyn a:n dɔjdu yrdyne:ʃi ylehit kɯla:ska, barɯ battammɯt—yktemmit kɯra ɔmuk targa battɯgastan taqsar ekke:ji sɯllarɯn ɯjda.

ɔnɔn. æktæ:p æræbæly:ssyjete ɯn bi:r sɯla tɯlu:tta bytyn a:n dɔʃdu yrdyne:ʃi ylehit kɯla:s. ba:j ajmaʃɯn kɯtta qa:nna:q ɔqsuhu:tun ɔstɯrujatɯgar bet ulaqannɯk behetener kyne bɯlar.

qɔmuɲɲu:s ba:rtɯjatɯn salajɯ:tɯnan 11 sɯl tuqqarɯ sebɪeskej sɔju:s ylehite, mælyjwnynen aqsa:nna:q ba:hɯnajɯ kɯtta sɔju:hun bæʃærgætæn. seri:tten bɯstɯbɯt nɔrɯt qasajɯstɯbatɯn ataʃar turɯrda, biligin seri: innineʃi ɔlɔʃu ɯraʃɯnan kɪotan. sessijeli:sme ɔlɔʃɔr kyn-ty:n cugaha:n ihebit.

ɔlɔq ɔŋɔhu:ta æssæ tyrgennik baran ihɪeʃin nɔrɯt qaraŋata, зɔn wreʃe sɯʃa bet ulaqan mehej bɯlan ataqtɯ:r.

barɯ kɯra зaзaŋɯ зɔn surugu bilen. wreq eti:tinen ɔlɔʃun ɔŋɔhu:tun tupsarɯnar bɯllaʃɯna, kɯra-kɪbmmatɪbl qasa:jɯstɯbalarɯn qɔlbɔtɔlɔ:n-bi:r ky:ste:q-ɯqta:q, ulaqan qasa:jɯstɯba ɔŋɔrɔn massɯ:nannan yleli:rge wren neqterine sessijeli:sme ɔlɔqput tutu:ta ɔrduk cepcɪeq te:q.

:æktæ:p æræbæly:ssyjete 11 sɯla tɯlu:tugar barbɯt sɯlbutun ergillen kærdæqpytyne qɔmsɔmɯl 10 sɯl tuqqarɯ, ba:rtɯja salajɯ:tɯnan-æstæ:ʃy æhærærgæ, sebɪeti ataʃar turɯrarga, nɔrɯt qasa:jɯstɯbatɯn kætæʃærgæ, ylehit nɔrɯtu qaraŋat:tan ara:ran. sɯrdɯkka tahararga bert ulaqan kæmæny ɔŋɔrbut. ɔl kæmætyn sɪbnala:n turan, ylehit-bahɯnaj bɯrabɯtalɯstɯbata, bytyn sebɪeskej sɔju:s ihine:ʃi nɔrɯt a:tuɪttan. sɪbnala:q beleʃi—kɯhɯl ɯrзanɯ bytyn sebɪeskej sɔju:s ihine:ʃi qɔmsɔmɯl a:tɯgar naʃara:da bɪerbite.

biligin qɔmsɔmɯl kɯhɯl ɯrзan ɯlan baran, tɯq ba:r ky:hyn tymen, šebɪeskej sɔju:s kæmyskeliger, s ɪrdɯk -ɯra:s—sessijli:sme ɔlɔʃun ɔŋɔhu:tugar bɪerɪe:q tusta:q „aŋardas bejbit ere ky:spytynen sessijeli:smeni kɪbjan ɔŋɔrɯqput sɯʃa", ylehiti. qamnaccɯtɯ wreqte:q ɔŋɔrɔn, ɔlɔq ɔŋɔhu:tugar mælyjwnynen kɯra-qara nɔrɯtu kɯtarta:taqqɯtɯna kɪbjɪbqqɯt" dɪen lɪeɲin eppite.

lɪeɲin ɯjbɯt kerɪehin qɔmšɔmɯl urukku ættyger ɯrastɯk tɔlɔrbuta. biligin, qaraŋaʃa sɯppɯt saqa nɔrɯtun sajɯnnarar, siзiŋ ɔlɔʃun celdigirder a:tɯgar ɔŋɔhullubut qɔmsɔmɯl bɔqɯtugar, eder ylehit, ba:hɯnaj ɯccata syreqqin bɪbrgɯn qɔlbɔ:n qɔmsɔmɯlu kɯtta bi:rge sɪettihen kɪbjɯ:la:q qaraŋanɯ qalbarɯtar . qɔtu:la:q yleʃe kæmælæhwqte:q.

qɔmsɔmɯlesteri wreʃe sɯʃu wreterge, ɯra:s cebdik ɔlɔʃu aʃalarga, sebɪeskej, qapparatɯ:pka, atɯn da:su:kka ylele:ci зɔn sɯ:halarɯn-qaltɯlarɯn kænnærær inniger ky:ste:qtik ylelɪeq tusta:q.

ɔskɯlaʃa wrene:cci eder ɯccat, sana:tɯn u:ran ky:ske wrenen, bejetin, tɪb ɔlɔʃun kænnærgæ tuhala:q ylehiti belemnɪeqte:q.

sebɪeskej sɔju:s turugurarɯgar kɯhanar, ulu:s-tɪb wreqte:qtere qɔmsɔmɯl bɔqɯtugar ky:stere tijerinen kæmælæhæn, nɔrɯtu sɯrdatɯhɪbq, ɔlɔʃu cebdirdɪeq tusta:qtar.

ɔccɔʃɔ ere tyrgennik qaraŋanɯ qalbarɯtɪbqpɯt, wreʃi yrdetɪeqpit. sessijeli:sme ɔlɔʃɔr cepcekitik tijɪeqpit.

d. bɔrukɪoppajap.

altɯɲɲɯ.

a:n dɔjdu yrdynen
a:n maŋnaj umajbɯt
altɯɲɲɯ cɔlbɔɔ,
æræqæjdæ:q æktæ:p
æræbæly:ssyjete
dɪelijde – delejde
diriŋnik ciŋe:te.
ilin ili: bajʃal
i:li:r eŋeritten,
iti: sirde:q, elbeq
i:ndije ɔmuktan.
arʃa: зɔburɯppa—
a:n dɔjdu ki:niger
silɪerde, tɪblɯrda
sir yrdyn dɔlgutta!
sy:hynen mælyjwn
syreʃe umajda.
battammɯt ajmaʃa
ba:ʃɯna:n, barɯla:n
kɪbrɯkta:q yŋy:tyn
kɯ:nɯttan qɔstɔ:tɔ,
kɯmɯstɯ: ɔrgujda
kɯla:nɯn kɯlba:tta!

qara qa:n æstæ:qtær
qappɯta:l—ylehit
utarɯta tussan
ɔqsubar kynnere,
a:nna:n—a:rɯgɯran
ada:rɯjan kelle.
sy:hynen mælyjwn
sygele:q—batahɯ
kɯta:naq kɯrappɯ:t
kɯra зɔn twsterin
tɔrɯska, tɔrɯjka
tutunan tɔʃɔsput
iriŋe isterde:q
iriɲɲeq ba:jdar
tugunan tutuhan
tɯralahɪbqtaraj?
altɯɲɲɯ cɔlbɔnɔ
a:n dɔjdu yrdynen
sanda:rda, sɯrdatar
sargɯta, atasta:r
ɪotunan kwhynen
ɔrgujda, dɔrgujda.

ca:r.

wreqte:q, wreʃe sɯʃu surukka wret!

kim bastɯ:rɯj?

bɯjulgɯ 1928/29 sɯlɯgar ɯbalas kemitɪetin qɔmsɔmɯla wreʃe sɯʃu sɯq gɯnarga ɔrduk ky:ste:ktik basta:n ylele:bit qɔmsɔmɯl ɪecɪejkelerin kɯnku:rs (qaccɯnan ebeter atɯn sɪbnala:ʃɯnan beleq) anɯ:r.

ɔl kɯnku:rstan qannɯk da ɯra:q sirde:q aʃɯjaq silɪenne:q ɪecɪejke mappat. kɯnku:rs tyŋetilleriger iti bɯ:hɯgar barɯ aʃɯllɪbqta:qtar. ɔntɔn зiŋne:q yletten sɪbnala:n kɯnku:rs bɪeriller.

зiŋ ycygedik ylele:bit ɪecɪejkeler ys sɯl si:rten beleq ɯlallar: ɯkuruktan, ɯblastan ɯnna ki:n kemitɪetten.

ɯblas kemitɪetin u:ra:ʃɯnan qɔmsɔmɯl ɯkurukta:ʃɯ, kɯratta:ʃɯ kemitɪetteriger beleʃi anɯ:r kemi:ssijeler terilleller. ɔl qamɯ:ssɯjalar tæhæ aqsa:nna:q, tɯq beleqter berillellerin bɯba:rɪbqta:qtar. ɯblas kemitɪetiger qɔmsɔmɯltan beli:tikenen—wreʃinen sɯrdatar su:t sala:tɯttan ɯnna „ɯra:s ɔlɔq" ɯpsastɯbatɯttan biristebi:teller mustannar ɔnnuk beleʃi tyŋeter kemi:sije terillen byt te.

ɯkuruktar kæry:lerinen ɪecɪejkelerge anammɯt beleqter matɯrɯja:llarɯn, ki:n kɯnku:rsnaj kemi:ssije ɯrɯtan kæræn baran, bejetin ættytten emɪe, sa:maj qajʃalla:qtɯk ylele:bit 5 ɪecɪejkeʃe sɪbnala:q beleʃi bɪerer kæhæ sɯʎзar qartɯ:na kærdærær ki:neni, eti qa:nɯ cepdigirder wreq (спорт) teri:rin ɯnna da atɯnɯ iti yrdynen ɯn ɪecɪejkeʃe 50-nu: sy:ste:q bi:blijɪetɪekeni anɯ:r.

ɯkuruktarga beleqqe anammɯt matɯrɯja:llar ɯblas kemitɪetiger kærylleller ɯblasnaj kemitɪet ana:bɯta, ki:n kemitɪet kæry:tyger barar.

ɯblas kemitɪete anɯ:r sɔrɔq beleqterin aqsa:nɯn ɯnna sɪbnatɯn qɔjutu: billerɪeʃe.

sɔrɔq taba:rɯstar „bihigi baʃas emɪe bu зyhymmytynen kelen ilin bɯʎзaha sɯʎзɪbqpɯt dɯ? dɪeqtere.

ɔnnuk bejeni ty:ny:, ky:hy i:nnerɪ: sɯq bɯlɯqta:q. buka barɯ nɔrɯt qaraŋatɯn qalbarɯtar yleʃe, qarɯbɯtɯn ɲɯpparɯnɪbn, ba:rɯ bi:r kihi kurduk æræ turɯqta:qpɯt, ɔntɔn ɪbm ɯjɯn saʃana „kim „bastɯ:ra" billɪe.

Рио:

qɔmsɔmɯl kultu:runaj bɔqɯtun bɯla:na.

setiɲɲi ɯj 7 k. ɯla saqa qɔmsɔmɯla wreq sɯrdɯk sajdarɯgar (kultu:runaj) bɔqɯtu ahar. bɔqɯt qɔmsɔmɯl 5-s sijɪehiger. kulun tutar ɯjɯgar 1929 s. bytwqte:q. tymyge ɪbm ɯjɯn 1-gɯ kynyger ɔŋɔhullɯqta:q.

bu qampa:ɲɲɯja iti aʃɯjaq ca:hɯnaj bire:menen mɯŋurdamɪbakka ere, tuttunan ɔlɔrɔr ɔlɔq bɯhɯ:tɯn tupsararga sɯrdɯgɯ-kultu:ranɯ sajɯnnararga anammɯtɯn bɯhɯ:tɯnan, bert ær bire:meʃe barɪbq tusta:q. bu bɯla:n iti whe:etillibit bire:meʃe dɯlɯ (setiɲɲitten kulun tutarga dɯlɯ) tɯq yle taqsarɯn ɯjar.

ɯblas kemitɪetiger bɔqɯtu зahajar tɔrɯjka terilinne. ɔnnuk tɔrɯjka kɯrat, ɪokuruk kemitɪetteriger emɪe ɔŋɔhuallɯqta:q.

kemitɪetterge, cɪejkelerge barɯ ɯjɯ:nɯ-kerdi:ni ki:n tɔrɯjka ɯ:talɯ:r. „yle barɯ bɯla:na, barɯ зahala зiŋ ɔlɔqqɔ sɯhɪbnna:ʃɯnan, kɯrзɯk sitterɪeʃinen, kɪbttarɪbʃɯnan ɔŋɔhullɯq tusta:q. bu qampa:ɲɲɯja tɯl ere aʃaɯta:ssɯjata bɯlbataq. kini зɪblaʃa ɔŋɔrɔn yleʃe taha:ran kærdæræn aʃɯta:ssɯjalɯ:r qampa:ɲɲa bɯlɯqta:q. aŋardas kɯhɯl ere tɯlɯnan kɯnattanar yleni ɔŋɔru: bɯlbataq. bu qampa:ɲɲɯja, tuhatɯn neselɪeɲɲe bekke kereqsɪe, sergeʃelɪe ɔnɔn ɔrduk kɯhanan, bu yleni kicejeqteqteqpit.

ɯkuruk kemitɪettere ɯnna kɯrat kemitɪete bejelerin terilteleriger ɯ:tar ylelerin ɯpsaj bɯla:nɯn bɯhɯnallar. ɪecɪejke a:jɯ tɯq yleni, qajtaq ɯ:tɪbqta:qtarɯn ɯjan-kerden ihɪeqte:qter. ɯbsaj bɯla:nɯ kɯtta ɪecɪejke ihiger ɔŋɔhullar bɯla:nnar sɯhɪbnna:q bɯlɯqta:qtar.

kemi:ssije ɯpsaj ecɪejke bɯla:nnara qajtaq ylele:n, siten. qɔtɔn ihellerin bebɪerkele:n qɔnturɯlla:n ihɪeqte:q.

yle sa:maj ɯtugar tæbælærynen tyhe:cciler ecɪejkeler bɯlallar, ɔnɔn yle bi:r ulaqan kɯta:naʃa ecɪejke bɯla:nɯn ɔŋɔru: bɯlɯqta:q.

ecɪejke bɯla:nɯgar ki:rrɪeqte:q: qahan, qanna kim tugu ylelɪeqte:ʃer, kimɪeqe tɯq yleni anɯ:rɯ, qanna, qajtaq wreʃe sɯʃu wreter-li:kpu:ŋnuarɯ aharɯ. kim, tɯq ca:hɯnan ekkin ɯnna ki:n qahɪbttarga surujara ɯnna da atɯttar.

qɔmsɔmɯles ere barɯta bɔqɯt bastɯŋ seri:hittere bɯlallar, ɔnɔn qɔmsɔmɯles ere barɯ, bu yleʃe ky:sterin-kydeqterin u:ran, terijesɪeqte:qter kæ-

(sɔrʃɔtɔ 2-s sir.)

mælæhwqte:qter? qəmsəmɯoles tuɡu yleleqte:ʃij?

qəmsəmɯoles qanna ere, kimi eme kutta bi:rge ələrər. yleli:r wrener,, su:t ɯeleriger suʎ:-ʒar. ɔən mustar ɯbsastɯnnaj sirderin kerijer, ɯilarga suʎ:-ʒar. əl suʎsan, qəmsəmɯoles kyn aqsɯn tɯhɯncanan aqsa:n-naq ba:starɯ, ɯrɯ:larɯ, su:-balarɯ, qaltɯlarɯ kærær əl barɯta ɯpsaj kɯba nɯ:, ærə kætæʃy: suʃuttan sergilililibikke qa:lallar. kultu:-runaj boqɯt seri:hittərə ənu barɯtɯn a:ʃan suʎsan ... tarɯn yrdyger tyherer ky:s-tere kɯjarɯnan ɯra:sta:n ibeqte:qter.

kemi:ssijə.

qaraŋanɯ qalbarɯtan, ylehit ba:hɯnajɯ sɯrdɯk yŋy:tynen—batahɯnan sebili:r —bi:r ky:s sana:ʃa qəlbəluŋ.

a.q.l.ɯ.s. ki:n kemitɛtin ɯŋɯrɯ:ta.

qəmsəmɯl teriltete ənus sɯla tɯlu:tuɡar, a.l.q.ɯ.s. ki:n kemitɛte qəmsəmɯl barɯ siliet-teriger, ikki qarɯtɯn ky:hynen ylele:n i:tillen ələrər ɔən ɯccatɯɡar ɯŋɯrɯ: taha:ran turar. əl taha:rbɯt ɯŋɯrɯ:tuɯɡar mannɯɡɯ eppit :„biliɡin ba:r qəmsəmɯl syhwʃe ulaqan ɯra:nna:q, ɯtta:q seri:ge,„ektæ:bæry:skej basta:ŋnaʃa is kurasta:nɯskaj seri:ge, suʎʒan əqsuspataʃa.

biliɡin aqsa:mmɯt ulaqan ættæ seri: kennine, saŋa ekenemi:ceskej beli:tike birɛmetiger, y:mmyte. əl da ere:ri. bihi ektæbæry:skej æræbæly:ssyje bulbut bulu:tunan tuhanabɯt. sebɛskej bɯla:stan uratɯ ʃuda:rɯstɯbannaj bula:hɯ bilbeppit, bilæqpitin daʃanɯ baʃarbappɯt. ylehit ba:hɯnaj ba:j ajmaʃɯ sɯq ɡurnan bejetin ili:tiger bula:hɯ ulbutɯn kɛnne ky:s kæmæ bularga kelbippit. æræbæly:ssyje—bihieqe ələqpɯt, sessijeli:smeni tutu:—bihiɡi kynne:ʃi ylebit.

biliɡin, byɡyŋŋy wry:le:q kyŋŋe 10 sɯl tuqarɯ baran ispit sɯlbutun erɡillen kæræn 10 sɯl ustun ylelele:bit ylebitin beletɛ:n berebɛrkele:n turan bejebitiger bejebit etebit. —ylehit kula:hɯ ɯnna qəmuŋu:s ba:rtɯjatɯn, ylehit kula:hɯ kutta bet kuta:naq sibe:ste:qpit, kiniler erelle:q etere—qa:nnara bɯlabɯt. qəmuŋu:s ba:rtɯjatɯn, ylehit kula:hɯ kutta turɯrunar sɯlbɯt səʃətəq, æjbyt—sana:bɯt bi:r.

urukku ættyger qəmsəmɯl siliettere yle, wreq tuhunan ulaqan yleni ylele:bitterin ihin ylehit ba:hɯnaj bɯrabu:talɯstɯbata yrdyk sɯltala:q kuhul ɯraan belejinen belete:n turar. is kula:ktarbɯt, byrekre:tterbit, barɯ bihi sɯlbutuɡar tɯra sutan, bihieqe i:n qaha sata:ccɯlar — ylehit ba:hɯnaj soju:hun ara:ra, aʎsata, sebɛskej soju:s ihiger ələrər tus tuhunan ɔmuk ukkarduɡar i:re:ni əŋərərɡə, aʎsaqqajɯ aʃala satu:llar.

bihiɡi æstæ:qtærbyt biliŋŋi birɛmeʃe orduk cərbətən turan, ylehit ba:hɯnaj ɯccatɯn æjyn sa:a:tɯn bu:ta:jda:n, ylehit kɯla:stan, qəmuŋu:s ba:rtɯja salaltatɯnan tejiten, bejelerin dɛki tarda satu:llar. bu ɯccatɯ bejelerin dɛki ymyry tardarɡa əŋəstər yleleriger bet elbeq albɯn albasta:qtar. ənən, itinnik kuttalla:q, ahaʃas sɯlu kæræn beletɛ:n turan ylehit ba:hɯnaj ɯccatɯn æræbæly:ssyje inniger erelle:q—iteʃelle:q, ylehit kɯla:s internehin kæmysky:r qarɯhɯjar sɯlɡa kuhanɯqta:qpɯt. ma:rks—lɛpin wreʃinen æjyn sɯa:tɯn bajɯtan, battalla:q ba:j ajmaq, ara:s ɯccat æjyn sana:tɯn sy:jer inniger terijer albɯn wreʃinen utarɯ əqsuhunnarɯqta:qpɯt.

qas kynne:ʃi tutar ylebit—ba:j kula:hɯn kutta kwntehi:bɯlar. qannuk baʃarar tutu:sɯlbutuɡar, ba:bɯrukkaʃa, sabɯkka. sebɛskej su:ttarbɯt yleleriger. barɯtuɡar, erɡe ɯnna saŋa qasa:jɯstɯbannaj ələq ikki, sebɛskej itenne ba:j qasa:jɯstɯbatɯn ukkarduɡar meʎsi mekkær, ulaqan ytyryhy: bɯla turar...

bihiɡi saŋa sessielisticeskej tutu:butun sajunnararɡa, yrdeterɡe satabulla:qtɯk yleleq te:qpit, əl inniger na:dala:q, tuhala:q sɯllarɡa wrenɛqpit barɯ kuhaʃanɯ, buttaʃɯ qəs tu:rɡa qəmə ʃəj bulɯqta:qpɯt. bihiɡi dəjdubutuɡar wreq, ələq keskilin tutu:, beje su:hatɯn bulunan kænnɛryner yleʃe yɡys aqsa:nna:q, ylele:n—qamna:n ələrər ənu kutɯrarɡa qəmsəmɯl siliene sɯl aha:ccɯ, kuhampɯla:q terije:cci bulɯq kerinne:q.

bihiɡi qəmuŋu:s ba:rtɯjatɯn kynne:ʃi ylebiger ky:s kæmæ bɯlan, ylele:n—qamna:n i:tillen ələrər ənu wreterɡe, æjdæryn—sana:larɯn saŋa buhu:ɡa məjɡuɡa buharar qatarar bihiene ulaqan kuhampɯbɯt bɯlar.

saŋa wske:n, y:nen iher ylehit—ba:hɯnaj syhwq ɯccatuttan anuɡu buhu:la:q majɡula:q anuɡu ələq keskilin terijer, tupsarar yleʃe, ələq tutu:tun keskiliger sana:tɯn u:rbut ənu taha:rɯqta:qpɯt. bihiɡi sessijeli:imeni tutuqta:qpɯt, ənən bejebititten sinne:q qəmuŋu:starɯ i:tɛqte:qpit ənən barɯ saŋa sessijeli:sti:ceskej ələʃu tutuha:ccɯ eder ylehiti, ba:hɯnajɯ, sulu:spala:q, wreq ɯccatɯn, lɛpin qəmsəmɯl—wreʃi tenijerɡe, wreʃe sɯʃu wreterɡe, ələq buhu:tun siɡili:tin cebdiɡirderɡe teriller wreq bəqɯtuɡar kæmælæbæn. wreq ættynen qa:lbɯt arassɯjattan bastɯŋ ba:j, wreqte:q ylehit ba:hɯnaj æræspy:bɯlyketin əŋərərɡə, barɯ bulɯrɡu ələq sisinin (arɯɡɯ, qa:ttɯ, kir—capcarɯktuk tuttu:) utarɯ mækkyherɡe,—ɯŋɯrar.

sebɛskej soju:s itine:ʃi 150 mælyjwn aqsa:nna:q nehilleŋneni qaraŋa ələqtən taha:rɯn, qaraqtarɯn ahan ɯra:stuik, yeyɡejdik wreq ujɯ:tunan ələrərɡə, tuttunarɡa wreteqte:qpit.

anuɡu keler seri:ɡe ba:rtɯja ɯŋɯrɯ:tunan, bihiɡi bytyn a:n dəjdu yrdynen turar sessijeli:ceskej dəjdubutun kæmysky:r inniger. iti whe aqtuulurbut mælyjwnyen aqsa:nna:q ənun bi:rge, barɯ sa: tutan ba:j kula:hun saba tepserɡe turɯqta:qpɯt.

bihiɡi innibitine:ʃi ənus sɯlbutuɡar, qahan da kulɡa:qqa ihillibeteq. ələqqə billibeteq—kæstybeteq ulaqan ɯra:nna:q ɯt seri:, ba:j aadaŋɯ əqsuhu:ta kele:ri ki:reti: turar.

a:n dəjdu alta ɡummut bi:riɡer bihi sessijeli:sme ələʃun tutabɯt, alta ɡummut bɛhiɡer - ba:j ajmaq bahɯlukta:n, ylehit ættyn qaburɯjan--ytyryjen ələrər.

qas saŋa əŋəhullan taqsar assɯn taŋas, kiniɡe, babɯrɯka səbɯt—ba:j kula:hun utarɯ. bihi ɯstæ:q qa:mmurtun orduk qəjunnarer, sene ...er, bihi ilin—arʃa: dəjdularɡa ba:r bura:ttarbɯttuɡar battalla:q ba:j ukutta əqsuhallarɯɡar ky:s kæmæ uɡar, bytyn a:n dəjdu yrdynen æræɡæjdæ:q ylehit æræbæly:ssyjetin bastɯŋ ba:rtujata, inniki urda:q kula:s əqsuhɯ:tun kimɛl ky:he bɯlar.

anuɡu da ættyger, bihiɡi dæksæ da kicejen, ylehit æræbæly:ssyjetin kæmysky:rɡe, turɯrunar kuhampɯnu ələqqə suhɯran iherɡe—ky:s—kæmæ buhuqta:qpɯt. ba:rtɯja salaltatɯnan 10 sɯl tuqqarɯ kelen ispit sɯlbut itini sirej ujɯn tɯbulu:r.

a:spuut ylebitin erɡillen, æjdæn kæræn baran, innibitiger turar kuhalʃabutun bula:rɯnarbɯtuɡar eteqte:qpit : qaja tu:tar kynne:ʃi ylebitiger daʃanu, bytyn a:n dəjdu ɛktæ:byn qarɯstabuluɡar bi:r daʃanɯ qa:mɯ:nɯ tejen, kennibit dæki euɡurujan biereqpit sɯʃa.

b.s.l.q.ɯ.s. ki:n kemitɛte.

kuhalʃala:q ələq.

(byly: kɯrat 2-j s. əskɯlatɯn ələʃuttan)

byly: kɯratɯɡar ba:r tɔrɯj ustupien manna kura nərut ɯccata wrennin dɛnner. 50 qahɯuna istipɛndijeter bɛrbittere. ənnə Fi:reller ɯra:q ulu:s əʃələrə, ələr aŋardas bu istipɛndijelerinen ere ələrəllər.

istipɛndijelleritten uratɯ kenniger yptere sɯq bɯlan ələrər ɯllarɯɡar qabalaʃa ki:ren qa:lallar, ənən bet kuhalʃala:qtɯk ələrəllər. əl yrdyger sajɯn a:jɯ, sajɯŋŋu istipɛndi:jelerin wreq su:ta tutan ɯlar, bujɯl sajɯn bɛreller yhy dɛn istibippit, əl ihin əʃələr, sajɯŋŋu istipɛdijelerin tuhuɡar. la:ppɯlartan ɛs ɯlannar ələrər ɯllarɯɡar tɛlwbytter. əntulara kyhyn kelen istibittere bɛrbet bɯlbuttar. əl ɛsterin ələr kuhuŋŋu istipɛndijeleritten tælwɡ kærdykter. əl yrdynen ahu:r, ələrəq ələq ɯra:bɯta bet, ənən əskɯlaʃa kura əʃə kɯnan wrenɛ sɯq manɯ bu əəku:skaj wreʃin su:ta qajɯhan kærdær sæp bɯlsu, itɛnne byly: əʃələrun sajɯŋŋu istipɛndijelerin ɯmsu:rbakka bɛrder sæp bulɯq ete. istibɛndije əʃə aŋaʃar, ti:jbet ənən epteller abɯrɯ etiler. ehi:l qahɯna əete ahan, əʃənu ənnə ələrdəllərə bɯllar bet bɯlɯq ete.

kɯmdaluɯs æɡɯr.

qəmsəmɯl, wreq yrdyryger, sɯrdɯk ələq terilleriger ə q t ə: q aŋəs sɯl!

lɛpin qəmsəmɯlun wry:le:q 10 sɯla tɯlu:ta.

(1918—1928).

altɯŋŋɯ ujɯ 29 kynyger, 1918 sɯlla:qqa ylehit æræbæly:ssyjetin ki:niger moskuba kurakka arassɯja eder ylehitin ba:hɯnajun sojuhun bastakɯ sijɛhe bɯlta bujɯl 10 sɯla tɯlar.

əl sijɛsten ɯla eder ɯccat teriltelere qəlbəhən bi:r ki:n su:tta:q *arassɯja ɯccatun qəmuŋu:stu: sʒju:ha* dɛn a:turar bɯltara. ənən bu kyny biliɡin 2 mælyjwnten taqsa aqsa:nna:q lɛpin qəmsəmɯla uttuɡula:n aqtan turan, a:spɯt yletin kærynwqte:q.

bytyn a:n dəjdu yrdynen bɯlan erer kɛŋ əqsu:la:q ylehit æræbæly:ssyjete ylehit ba:hɯnaj y:nen iher eder syhwq ɯccatɯn me:le qa:llarbataʃa. bihiɡi qəmsəmɯlbut qara terilleʃitten ylehit æræbæly:ssyjetin æryhyjerɡe, qaraŋa əajda:q ba:j seri:lerin ynty sɯŋŋarɡa ky:hyn bɛtte. 1919—20 sɯlla:ʃɯlarɡa qəmsəmɯl ys tæʃyl bytyn arassɯja yrdynen siliɛtterin qamɯjbɯta: qalca:qqa, deŋi:kiŋŋe utarɯ itɛnne bele:q bərɯnuɡar. kuhɯl a:rmɯja kekketiger ki:rbit qəmsəmɯllar qəmuŋu:starɯ kutta bi:rɡe ykte:n æræspy:... ke kæmyskeliger erelle:q birɯmerinej salla:t bɯlallara.

seri: ɯta umullubutun kenne qəmsəmɯl ejele:q ələq keskilin əŋəhu:tuɡar ba:tta. bu kem saʃana yhys sijɛs ɯŋɯrɯllubɯta. ənnə b. ɯ. lɛpin: *„qəmuŋu:s wreʃer wreniŋ“* dɛn eppite. əl biɡe kerɛhi lɛpin qəmsəmɯla suptu tələrən ispite, tələrə da turar. əl sijɛske ɯʎsa:s ebi: : *„qannuk daʃanɯ dɛrebineʃe, kurakka qannuk da kura bərəstɛj bɯllar eder ɯccat. wpsastɯbɯ ylelin sada:catun buha:ran tələrɯqta:q“* dɛn eten turar.

bu ere muŋnaqtan ɯla qəmsəmɯl sessijeli:sme ələʃun tutu:ɡa siŋne:qtik sana:tɯn u:ran, æjyn bi:r sɯlɡa—ejele:q ələq teri:riger ɯ:ppuɯta.

qəmuŋu:stu: eder ɯccat soju:ha na:r ɯʎsa:s kynne:ʃi ujɯ:tunan salaltatɯnan ylele:bite, bu ihin qəmsəmɯl VI sijɛhe (1924 s.) „lɛpin qəmsəmɯla“ dɛn a:ttanarɡa u:rbuta ¹).

qəmsəmɯl bu a:spɯt 10 sɯlla:ʃu siti:te bet elbeq.

bytyn a:n dəjdu yrdynen bɛs sala:la:q kuhɯl sulus belɛle:q *eder ɯccat qəmuŋu:stu: internessijene:le* (KHM) terillen kyn tura-tura tuhu:ncanan aqsa:nna:q ylehit ba:hɯnaj cuŋuɯs sana:la:q ɯccatɯn qaraŋa əajda:q ba:j bula:hun kutta ɯtta:qtɯk əqsuharɡa uɡujan iher.

qaja:tar daʃanɯ ylehit æræbæly:ssyjetin ɯrda:q dərʃə:nə ba:j bustan erer tu:nɯn ɯɡan erer. bu ihin ɯksa:n ba:jdar itɛnne kiniler kuturuk uttara telleq ɯtɯn kurduk sohulla suʎsan, qəmuŋu:stu: terilteler „kuhaʃannarɯn“ taha:ra satu:llar bɯlan baran—tuha sɯq kyn tura—tura eder ɯccat ɯrda:q qamnanu:lara wdyjen ɯccat qəmuŋu:stu: internessijene:liger kuttan—ba:j qa:nna:q æstæʃæ bɯlan iheller.

sebɛskej soju:s is ələʃun teri:rin keskiliger lɛpin qəmsəmɯla —ba:rtɯja. sebɛskej bula:s bɛlle:q kæmælæhæ:ccyte, uŋa ili:te bɯlla.

lɛpin ba:rtɯjatɯn kekketin aqsatan burajarɡa ba:j kuturuksuttarɯn maʃalajɯɡar əqtubut tərəskaj əppəsu:ssujatɯn saba ykty:rɡə qəmsəmɯl siŋne:q bastabu:ktɯ: ciŋ kekketin səməʃətun kærdæræn, əppəsu:ssujanɯ bejetin kekketitten su:larɯ əqsubuta.

ba:rtɯja ki:n kemitɛte qəmsəmɯl 10 sɯla tɯlu:tuɡar ɯŋɯrɯ: sarɯɡar *«ylehit kula:s sulu: qaraʃun, serɡeq kulɡa:ʃun cærbæræn, qas qardu:bɯt, ylebit a:ju lɛpin ustaʎ wreʃin inniɡer, bihiɡini lɛpin ujbɯt sɯluttan turatan əl—bu dɛki qalbaŋnata:eculara kutta bet kuta:naqtɯk əqsuhabut, əqsuhuq da kerijne:qpit. a:spuut 10 sɯl ɯra:stuk kærdæræ—lɛpin qəmsəmɯla ba:rtɯja salaltatɯnan bihiɡi ələqpɯt æræbæly:ssujennej kuhampɯtun tələrən ispitin»* dɛn bɯha:rar.

ylehit ba:hɯnaj kuhɯl a:rmɯjata itɛnne kuhɯl bəlut ²) bɯlan--qəmsəmɯltan tireq kærdy:ller. ənu lɛpin qəmsəmɯl tələrən turar, tələrər daʃanɯ: 6 sɯlɯ meʎsi kuhɯl bəltutu sɛp tulbuta, tuhu:ncanan aqsa:nna:q ɛeɡien ette:q, kutta:naq sana:la:q qəmsəmɯllar kuhɯl a:rmɯja, bəlut ky:hyɡer ebille turallar.

tɯ--lɛrebine ələʃər eder ɯccat, lɛpin qəmsəmɯlun sutalla:q salaltatunan, barɯ suda:rustɯba ələʃun əŋəhu:tuɡar ki:ren kæmælæhæ iher.

iti 10 sɯlla:ʃu kɯju:larbɯt. *innibiter turar syryn ɯyccyryjbet kuhampɯlarbɯt*, qəmsəmɯl VIII sijɛhe, ba:rtɯja XV sijɛhin uju:tun buhu:tunan, qasa:jɯstɯba—wreq keskilin əŋəhu:tuɡar qətə yleli:rɡe ky:ske eten turar. sessijeli:ceskej buraɯɯ:slannas itɛnne tɯ qasa:jɯstɯbatɯn erelle:q ylehitterin eder ɯccattan i:ten taha:ru:—qəmsəmɯl a:n bastakɯ kuhanɯ:ta bɯlar orduk kicejen wreq keskilin keŋeterɡe sana:nɯ u:rulluqta:q *„wreʃe sɯq sirɡe sessijeli:sme ələʃun kɛŋin tutullubat“* dɛn ɯʎsa:s eppit tɯlun myŋy:te a:jɯrɯmnɯ sɯqta:qpɯt. bu ihin biliɡin saŋa qəmsəmɯla wreq bəqutɯ əŋəru:ta-- lɛpin qəmsəmɯla saŋa siriɡer wreq keskile keŋi:riɡer beleq bɛri:tinen kæstwqte:q.

tɯ qasa:jɯstɯbatɯn qəlbətulu:r, kepere:ssijeʃe tardar yleni qəmsəmɯl teriltelere ɯ:ta:ccu bɯlɯq kerijne:qter.

„bajɡa, kini əqsu:tuɡar, eder ɯccatɯnan tireʃiren turan, ɯarɯ tur“ dɛn b. s. q. b. (b.) ki:n kemite bi:ɡetik eter. ylehit suda:rustɯbatɯn aqsata satu:r ba:jdarɯ, kiniler kuturuksuttarɯn uɡa battu:rɡa, qəmsəmɯl inniki etere:tinen suʎsaŋqta:q. orduk kicejen æstæ:ʃy kærbækkæ qaraʃɯ qaqqalanan ihe:ccileri kutta uɡa mækkyhwq kerijne:qpit. a:n dəjdu asɯrɡalara səʃətəq sessijeli:sme dəjdutɯn siŋneri batta:rɯ əŋəstəllər.

qəmsəmɯl siliene! ylehit ba:hɯnaj bula:hun kæmysky:rɡe, ba:j ikkihin kelen qajuta tu:tar kynyger sa:nu ɯlan kurɡus! ylehit ba:hɯnaj kuhɯl a:rmɯjata saŋa siriɡer tireʃireriɡer, kura qamandu:r taqsar əskɯlatɯn kynne:ʃi ylelle:q ylehit ili: ataq bɯlu:—myccyryjbet kuhampɯ bulɯqta:q.

saŋa aptanɯmɯjatuɡar ky:hyn ɯʃun bɛren turan yleli:r ylehitteri taha:rarɡa sebɛskej əskɯlalarɡa ylehit,əadaŋɯ itɛnne ətto ɯltan qətə killerer—qəmsəmɯl kynne:ʃi kuhampɯta.

ɯsta:l kekkele:q, kuhɯl ɯrrana:ʃun lɛpin qəmsəmɯlun wry:le:q 10 sɯla turuɡurdun!

basta:n kæstæ:n ələrəccu lɛpin qəmuŋu:stu: ba:rtɯjatɯn kekkete ciŋerɡe:tin, bytyn a:ndəjdu yrdynen ylehit æræbæly:ssyjetin terijer ky:he ula:ttɯn!!!

u. əndurɯhap.

¹) kenneki qəmsəmɯl VII sijɛhiger „bytyn soju:s lɛpinul: eder ɯccatɯn qəmuŋu:stu: soju:ha“ (b. s. l. ɯ. q. s.) dɛn a:turar bɯlta.

²) bəlut (флот)—uɡa suʎsar septer a:ttara, sebɛskej soju:s bəlɯta—kuhɯl bəlut dɛn a:ttanar.

altɯɲɲɯ.

a:n sa:rga a:tɯrbɯt
altɯɲɲɯ kɪɲjɯ:ta—
kɯhɯl—caŋ kɯhata
kɯ:mɯnan ilqisten,
a:n dɔjdu ɲu:rdarɯn
altan bi:riger,
salaŋnɯk satara:n
sanda:ra kynde:rde!!!
kɯra ʒɔn kɯhɯ:ta
kɯmɯstɯ: kɯrɯla:n
ba:jdarɯ baqtatta!!!
battalɯ bara:ta!!!

* * *

bælwqqe bæppætæq
„bædæŋ sir" ba:jdara—
„kirɪespit kilbejde
keqti:bit kelle!" dɪen
kuttara—syrdere
kuttanan ɯolujan,
sebɪeskej bɯla:hɯ
siŋneri ɔqsɔnnɔr,
sirderin yllesten
simehin sy:rde:ri.
kɯranɯ battɯ:rtan
kɯjdanan kɯhɯ:jan
kɯttɯspɯt—cɯoʃusput—
kɯjara:l kɯ:llarɯ.
kikseren, terijen
kɯrgɯska tɔlkælæ:n
killeren kæ:ttæræ...
ɯorattan kɯbɯllan
tuhanɯ bulunna
„ɲɔp" tyhen barannar
„ɲa:ʃɯja" qa:ltara...

* * *

a:n dɔjdu ɲu:rdarɯn
ara:s tɯlla:qtarɯn,
ʒyhynyn talbakka,
ʒyʒeʃin bilbekke,
mɪeretin ara:hɯn
mehejge a:qpakka,
battammɯtɯn ere
ba:jdarɯttan bɯ:ha:n,
bɯra:bɯŋ teŋile:n
bɯra:ttɯ ɔŋɔ:ttɔ:n,
bɯla:hɯ tuttarbɯt—
qɔrɔ-tɯ:n tærytte:q
qɔmuɲu:s ba:rtɯja,
æstæ:ʃyn æhæræn
ejeni ergiten
ylehit kɪɲjɯ:tɯn
ylynnerde, yksette!

* * *

ɔrɔskɯot eŋerde:q,
ɔqsuhu: kennitten,
mælyjwn tireqte:q
bige ta:s kirɪeppes—
sebɪeppit bɯla:ha
sɪelitin siterde.
twkejin ɔlɔrtɔ!!!
barɯta aʎʒammɯt
ba:bɯrɯka—sɔbɯotu,
tɯmnɯjbɯt, caŋkɯjbɯt,
turbatɯn tɯrgɯtta!!!
wrderin ugujar
ylehit qudɯoʃa [1].
æræbæly:ssyje
æræqæj ʒɔlugar,
wgytyn—ky:gytyn
wdytte, wskette!!!
salgɯŋŋa sapsɯnar
samalɪet allarɯ.
u:larɯn, qɔnu:tɔn
usta:qtɯ:r septerin
u:ra:tɯ:r ulaqan
ura:nna:q ky:ste:te!!!
taba:ra—bulu:ta
taʃɯsta, delejde,
ergɪenin, urba:nɯn
elbette, yksette!!!
bassabɯ:k ba:rtɯja
balamat—ky:stenne
samnɯbat ɔqtubat
sargɯta kɯta:ta!!!

* * *

ɯoncattan taqsala:q
u:ra:nna:q sɯllarga
uŋɯoqpɯt kɯta:tta.
urbaspɯt ula:tta!..
ulu: ba:j sɔllɔnnɔ:q
uʃa:mɲɯ ɔmuktar
ɯolʃamɛɯ ɯoqtara
ulultɯot ky:stere.
kyhejer ættykty:r
ky:hyly: æjdæræ
ylehit bɯla:hɯn
yŋterɪe sɯoʃa!..
siriles seri:tten
sirejin kiste:bet,
inninen bɯolbucca
i:tteni ɔqɔ:ccɔ—
kɪɲiula:q kɯhɯolbɯt
kɯta:naq salla:ta
bi:nte:pke sa:larɯn
bigetin billerɪe!..
tɔŋu:la:q yŋy:tyn
tɔrutɯo, tɔqtɔtɯo!!!

* * *

qaja da sirderge,
qamnaccɯt qa:nɯnan,
qapputa:l muɲɲɯmmɯt
qara sɯor ba:jdarɯ,
kɯhɯl ɯot salɪɲʃa
kɯra ʒɔn kɪɲiɪʃa!!!
a:n dɔjdu yrdynen
altɯɲɲɯ sabardɪɲ!!!

qa:jɯ ɲuku:s.

[1] gudɯok—ba:bɯrɯka ylehitterin uhugunnarar, qahɯtɯ:r turba.

ɯon bi:r sɯl tuqarɯ ɔqsuhu: kɪɲjɯ:la:q, sebɪeskej sɔju:hu turu rdu:—a:n dɔjdu ylehitin æræbæly:ssyjete kɪɲjarɯu tɯohulu:r a:n dɔjdu æræbæly:ssyjetin—sɯon duddata, qalɯŋ qaqqata—sebɪeskej sɔju:s turugurdun!

eder uccat qɔmuɲu:stu: sɔju:hugar.

t. usta:lɯn eʃerdete.

æræbæly:ssyje iteʃelle:q syhwʃe—eder uccat sɔju:ha teriʎibitin ɯon sɯla tɯolu:tun eʃerdeli:bin.

sy:hynen, tɯhɯ:ncanan aqsa:nna:q eder uccat, qɔmsɔmɯol kekketiger ki:ren æræbæly:ssyje majgɯtɯnan i:tillen, bihi sebɪetterbit, idele:q sɔju:starbɯt. kɯhɯl a:rmɯjabɯt, kɯhɯl bɔlɯoppɯt, keperessijebit, barɯ sɯrdatar teriltelerbit ɔttɔtugar, kɯrʒaʃas bassabɯ:k ba:rtɯja seri:hitterin. sɔlbujan. ki:ren ylelen ereller. qɔmsɔmɯol mannɯk ɪɲraqan sɪɲllarɯ ba:rtɯja ere salaltatɯnan, ɔlɔqtɔnɔn yletin barɯtɯn uccat wreʃin kɯtta qɔlbu: salajan tɔlɔrdɔ.

lɪeɲin wreʃer eder ylehit ba:hɯnaj uccatɯ wreten lɪeɲin wreʃin batɯspɯt ederderi, kɯrʒaʃastarɯ bi:r sana:ʃa qɔlbɔ:n ylehit bɯla:hɯn—ʒɯktatu:ratɯn ky:hyreriger, sessijeli:sime ɔlɔq turugurar sɯolugar lɪeɲin bɯla:ʃɯn æræ kætæqtæ. qɔmsɔmɯol anɯgɯtɯn daʃanɯ bihigi ɯonna a:n dɔjdu ylehitin inniger turar ɪehin tɔlɔrɯo dɪen erenen turan, ikki mælyjwn aqsa:nna:q, ba:rtɯja tireʃin—lɪeɲinni: uccat sɔju:hun urujdu:bun!

eʃerdeli:bin qɔmsɔmɯol kɯhɯl bɯla:ʃɯn. *usta:lɯn.*

sɯtɯ: qaraqqa sɯ:s ki:rbit.

bɯjɯl ʒɔku:skaj ulaqan ɔskɯolatɯgar bet elbeq ɔʃɔ kelbititten ygys ɔʃɔ mɪeste bulbakka sɯʎʒallar.

bɯjɯl ɔskɯolaʃa ba:jɯttan, ʒaʒaŋɯtɯttan kæræn ɯlal lar. ɔl yrdynen ba:jdar qa:hɯnaʃa tybeheller. qɔlɔbura byly: ɯokur., qɔcɔ ulu:hun qaddaŋ nehilɪegin kihite bɔpɯok, b. u. (sɯccɯjda:q atɯ:hɯt sɪene) biller ulaqan ba:j kihi, ulu:s siteri:le:q kemitɪetitten ʒaʒaŋɯbɯn dɪen dastabɯrɪɲɲa ɯonna qamanʒurɯopka ulbɯt. ɔntukatɯnan kelen sebɪeskej bart. ɔskɯolaʃa ki:rbit. aʃata hɯollaʃɯna ulaqan tæryt ba:j kihi, bejete emɪe. mannɯk ba:j ʒɔnnɔr qa:hɯnaʃa wrene sɯʎʒallar. ɔl ihiger tæhæ eme ɯlɯllɯbataq ʒaʒaŋɯ ɔʃɔlɔr ba:llar. sɯmɯja dastabɯrɪɲɲanɯ bɪertin tuhugar ul. sit. kemitɪete eppɪettɪeqte:q. ɯonna seb. bart. ɔskɯola bu kihini ba:j dɪen tɯllabɯr ki:re turbutun yrdynen ɯlbɯtɯn bɯhɯ:tɯnan emɪe kæryllwqte:q.

barɯta qaraŋa ɔlɔq ʒa:bɯta.

ɲuku:s ɔʃɔɲɲɔrgɔ min bi:r kɯhɯn ʒuka:k kɯsta:bɯtɯm yrdyk ɪɲksigir sɔʃus uŋɯoqta:q umsa tuttan nærynne:n qa:mar sɔnɔs sɔʃus aqta baran erer kihi ete. ketit, yrdyk sy:hyn camparɯktɯ: tuspyt, ubaʃas bɯolan baran, uhun qa:hɯn annɯttan ʒippɪericci kæræn ɔlɔrɔn, bɔlcum-bɔʎcumnuk keccenen, tɯona ɔlɔrdɔʃuna „e: ehem, erej-buruj erijbit, qatan ʒɯbar qa:rɯjbɯt kɯrʒaʃabaʃɯn e:!" di:r kihite ete.

wreʃe sɯoʃun ihin tɯla-æhæ bɔʎcuma, kessɪe kɯrʒaʃas ete. kær min kini bi:rde eme kylen ererin qɔtɔn qaraqta:bakka ataq sɯbɯtɯm araj, i:re:ki myke:le, kɯoratta:n taqsan ihen saltarɯs gɯna tyhen baran, bi:r ihit yryŋ arɯgɯnɯ, erge anaq qa:haʃar su:la:n aʃalan, bwrge astaʃɯna, kɯrʒaʃas ʒe wren sɯ:la:ɲɲɯjan. ajaʃɯttan kwq ɔt y:nere. „kær dɔʃɔr!.. bu kihi tugaj?.. kær qata i:re:kim baʃajɯ kem umnubat, kem kini ili: tutu:rda:q saltarɯjan kele:q ti:re e:! „dɪen baran ɯmas gɯna tyhere ɯonna eme:qiniger „ɯl ere da:rɯja, ca:ɲɲɯkkɯn tyrgennik sɯlɯta ɔʃus, myke:le utatan ke:lte bɯolɯo". dɪeʃe.

bi:rde i:re:ki mɪeke:le kɯorattan ihen ta:rɯjda. ɔrɔhuspa bɯolʃara aʃɯjaq qɔnuk qa:lta. ɔʃɔɲɲɔr "taŋaraʃa" dɪen ana:n, u:ra sɯtɪɲrbɯt qaccɯtɯn sɯ:hɯn terepi:skeʃe su:lan. killeren cɪepper arɯgɯga kɯoraccɯt ɔŋɔhunna. myke:le kɯorakka kedeten qa:lla. ɔntɔn ɔʃuha ataʃa sɯoq bɯolan, (tɔŋ mas mutugar u:ra:ʃɯn ilbiri ykte:bit) qas da qɔnukka qɔjuta:n qa:lla. ɔrɔhuspa cugaha:n kelle. kɯoraccuktar taqsan a:hallar, araj myke:le melɪgir. ɲuku:s qas kæssybyt kɯoraccɯtɯttan „qaja bili myke:le dɪen bi:r i:rbit kihi kɯoratta:bɯta ebe:, ɔl kihini tɯoqihittiŋ dɪen ɯjɯta ɔlɔrɔr. ɔnu anara:ŋgɯlar serejen" e:, kɯrʒaʃas tɔʃɔ ere i:re:kinen behirbikkin, bilebi:t—bilebit tugu kej:ytergin!" dɪeq kærdyk myce:rde:n baran ɔʃuhun ataʃa sɯoq bɯolan, bet bɯta:nnɯk ynneren iher" dɪen bikeheller.

ɔrɔhuspa tijen kelle. ʒe bu kɪehe: kehi:bitin tɔŋsujɯoq tusta:q etibit. da:ja kɯ:s kynys taŋara annɯgar ɔt sygen killeren telgette. ʒaqtallar, sassɪɲrda qaraŋattan turan battaqtarɯn su:nan, sy:sterin swkemmit, sarapɯ:ŋka ɯrba:qɯlarɯn, kæssæ kæssæ kɪergenen namɯlɯstɯlar. bɯhatɯn etteqqe—ki:ri:—taqsɯ:, syksyhy:—saqsɯhɯ: ɯra:tta.

araj ɲuku:s tɯoq da saŋata—iŋete sɯoq ep-baran. ɔrduk ʒebin ɯobustan, nek sɔnun sannɯ[illegible]:hun kyny bɯha ara:rbata. ɯoj sæp bɯola bɯola tahɯrʒa taqsan, se:kej gɯmmɯta bɯolan erdim murgum kærytele:n ki:rer.

kɪehe: barɯk-syryk bɯolan barda. ca:ɲɲɯkpɯt ɔrgujan, yryŋ ɯ: ba:rɯnan æræ tibi:rde u:ta tahɯnan tɔqtɔn bidilijde. ca:skɯnɯ ɔstɔlɔqɔp tardan qarcɯrattɯlar. ɯot „-tas-tus" ubajan sasɯgɯrɯ: turar ɲuku:s keteʃeri:n ɔrɔŋŋɔ, ulaʃa dɪeki qatɯhan, y:tyn tɔqput ɔʃɔ bɯolan kæqsyn etiten bihe-bihe yllen sɯtar. barɯ bi:r kihitten qa:ttaran saŋata-iŋete sɯoq, tɯl bɯttɯn bɯha ɯtɯran ɔlɔrdubut.

araj tahɯrʒa tɪɲs cu:kur ca:qɯr yktenne. barɯ, ulaqqan bejele:q ky:ppyppyt kelbitin kærdyk, cærbæs gɯna tystybyt. (ɲuku:s bahɯn ændæs gɯnnarda) qalɯŋ byrw qalʃan qa:qɯnɯ: tyste:, tɯbɯs tɯmnɯ: yryŋ tuman ɔttɔtugar, taba arbaʃasta:q, yryŋ sɯlgɯ tɯha eterbeste:q ire:ki baʃajɯ saltarɯs gɯna tyste. kɯrɪɲtɯn ehe ɔqsɔn baran, ʒɪe ɔttɔtugar kelen turan, taŋaraʃa kirɪeste neɲ labɯjda. ɲuku:s wrbyt. sireje-qaraʃa ɲalʃarɯs gɯnan baran, tura ekkire:n: „ei wden i:rbit i:rbikke ɯlɯ, emɪe tɯoq bɯolan tumsugun tɔŋsuna turdaŋɯj. bar mataʃaʃɯn qɔstɔ:dɪete. ɔnɯoqa bili baʃɯjɯ, kyle tyhen baran: qap sabar „bili aʃaska u: endeʃen aʃalbɯt ʒaqtarɯ, u:gun swky: ɔʃus di:rge dɯlɯ" dɪen baran kɯtara tɔŋmut mu:s kærdyk ili:tin tuttatta:ta.

ʒe, wry:,kæty: bɯolan, saqsɯnan barbɯppɯt.

---

kyn-ʒɯl kær tyrgennik a:har, ɔl ɯra:tta.

kenniki kɯorakka wrene sɯʎʒan istibitim, ɲuku:s 1925 s. bili arɯgɯ ky:ske ahɯlla sɯʎʒɯbɯt bire:metiger, kɯhɯn arɯgɯla:n baran, ili:tin-ataʃɯn tyheren, uhun kɯhɯnɯ bɯha balaɲɯ:ssaʃa sɯtan taqsan baran, sa:s kwq kæʃæry:te ælbyt ete.

ɯola tynepi:j ɔl bire:meʃe tɪɲ ɔskɯolatɯgar 6-s kɯla:hɯgar wrene sɯlʒara. kini mɪeqe aʃata, ɔnu kɯtta ijete ælbytterin bu:rduk kepse:bite.

ɔʃɔɲɲɔr ɔl kyn swhy ɯostahar, bi:r ælæksæjdæ:q dɪen ba:j ɪɲlɯgar swhytyn ajaʃar cej eŋin ɯlɪɲm dɪen, barbɯt. tijbite ælæksæj kɯorattan arɯgɯ taʃa:ttaran ɔlɔrɔr ebit. ɲuku:s kihi ʒe ahɯn kærysteʃe di: anaʃɯn ajaʃɯn ihen kihen baran, ʒɪetiger bi:r ihitte:q kelbit da:rɯja bili se:kej taŋassap ɯlɪɲ dɪen ky:ten ɔlɔ:ttɔ, tuga kelɪej? kura:naqqa ky:te:q tebit.

da:rɯja wre:qtɪe dɯo. qacɯ—kucu saŋaran kærbyt. ɔnɯoqa ɲuku:s wste:ʃinen sɔjɯoduccu kæræn bihen baran, „tyksy yryme... bu... (wqsybyt tɯlɯn kætytebin) wreter kihite kɯratɯn! byltehiŋ bytynyne cugaha:ma! dɪen kæbwle:n ke:spit ɯonna ɯot inniger ɔlɔrɔn, yryŋ arɯgɯnɯ bɯtɯ:lkattan taŋnarɯ tutan ɯjmaqta:n kɯllɯrʃappɯt. da:rɯja, tæhæ da ælæ:ry salʃala:tar, æhæs muŋuta:n, sahan kelen bɯtɯ:lkatɯn tælæ ɔqsɔn baran, „qar" gɯna ylty ykte:bit.

ʒe ɔntɔn ajda:n taqsɯbɯt. ɲuku:s sireje-qaraʃa yllen baran, (tæryt dɔqsun kihi itirbite, bejete daʃanɯ urukkuttan itirdeʃine aba:hɯ ete) tura ekkire:n „en bɯhɯ:ta umnubukkun e:"—dɪen baran, battaʃɯttan ɯlan umsa s a ʒ ɯ j b ɯ t ɯonna... (a:ʃa:ccɪɲ, aqtɪɲqpɯn kujaqam ky:rer) ɔnnɔ, manna ilgɪele:meqte:n, tybeherinen yktwmeqte:n baran taŋnan, ahata turar atɯn yrdyger tyhen ɯstannarbɯt. kɪehe: ɔʃɔlɔrɔ tymepi:j ke:lte, iŋete battaʃa yrellen, kubarɯja—ku:ran baran, ɔrɔnugar itteni tyhen sɯtar yhy.

„qaja iŋe:, ɪɲʎʒɯbɯkkɯn du:?" dɪebit tymepi:j.—e:, bili sɪeqsit sɪen barda...tɔ:jɯom anɯ turbat kihi bɯollum, bu bɯolan baran, tæryt arɯ:cca sɯʎʒar kihi, kihi bɯolɯom dɯo? ɔʃɔm ʒɪelenen—ɯottanan, ɔlɔʃun bulbutun kenne ællærbyn di: ere sanɯ:rɯm. ɔnu kæræer anɯ kelɪe dɯo...bu battal ba:r e:, battal...

e:, æstybehe daʃanɯ, aʃaŋ baʃajɯ, bekke itirbit ete qaja qa:rga tyhen anɯ tɔŋɔ:rɔj? ba:r i:re:kile:qqe ba:tta bɯolɯo, kær! —dɪebit.

tymepi:j taŋna ɔqsɔn baran, i:re:ki: anaq u:latar kwlyn yrdytten aʃata ili: sɯgɯɲɲaq ɔqtɔ sɯtarɯn bulan ɪɲlga killeren, irɪeren balaɲɯ:ssaʃa ɯ:ppɯttar.

ʒylej ɲuku:s.

sɔju:s ɔstɯrujatɯn kemi:ssijetiger kæmælæhwʃyŋ.

urukku a:spɯt yle, ɔqsuku: ɔstɯrujatɯn wreti:, a:ʃɯ: bet ulaqqan na:dala:q, tuhala:q sɯl urukku a:spɯtɯ bilbet kihi biliŋŋi bire:meni, inniger iher yleleri—keskilleri kɪʙjan, buharan—qataran æjdwq tuha dɪen sɯq. ɔstɯrujanɯ bilbet kihi —bili: aŋa:ra bili:le:q, kæry: aŋa:ra kæry:le:q bɯlɯqta:q. ɔstɯrujanɯ a:qpɯt kihi, ɔntɔn sirdeten, barɯ urut ɔŋɔrbut asɯ:pkatɯn kænnærynen, kɪʙjɯ:tɯn, siti:tin dæssæ ɔrduk bigergeten, innine:ʃi yletin, a:spɯttan sɯrdatɯnan, ɔrduk kɪʙjɯ:la:qtɯk, qɔtu:la:qtɯk qardɯ:la:n ihɪeq tusta:q.

qaja da yjeʃe terillen, ylele:n sɯʎʒɯbɯt ba:rtɯjalar, sɔju:star surukka tihilliibeteqtere, belɪeʃe ki:rbeteqtere dɪen sɯq. cugahɯnan ɯllaqqa qɔmuɲu:s ba:rtɯjatɯn ɔstɯrujaʃa, qara wskwʃytten, kyn bygynyger dɯlɯta barɯta ɔstɯrujaʃa surullan turar. ɔntɔn mælyjwnynen aqsa:nna:q, ylehit ba:hɯnaj wrenen, kɪʙjɯ:la:q qɔtu:la:q sessɪeli:sime ɔlɔʃun, kɯta:naq kɯraɲɯ:t ta:s akɯla:tɯn tyheren, kyn aqsɯn y:nneren ula:tɯnnaran iher.

bihigi uccappɯt qɔmuɲu:stu: lɪeɲinni: sɔju:ha ɔstɯrujaʃa ki:ren belɪet-mmite emɪe ɯra:tta.

saqa sirin qɔmsɔmuɔla terillibite qas da ɯa bɯlla. ɔl bire:meʃe bihigi qɔmsɔmɯlbut is qa:n æstæ:qtæryn utarɯ ɔqsuhan, ɯnunan sy:hynen bastɯŋ cilɪetterin syterde. ɔntɔn ejele:q ɔlɔq ergijbitin kenne, aʎʒammɯt, ajmanmɯt qasa:jɯstɯbanɯ kætæʃær, wreʃi telgeter, ba:rtɯja ɯt kɯhamɲɯ:larɯgar, bi:r ulaqan syryn ky:s bɯlan ylele:n, ba:rtɯja sɔlbuja:ccɯta, ili:te—ataʃa bɯlarɯn kærdærdæ. ɔl yrdynen bihigi kyn bygynyger dɯlɯ, aqtɯ:la:q. a:spɯt sɯlbutun ɯjar kerder ɔstɯrujabɯt biliŋŋe dɯlɯ ɔŋɔhulla ilik.

itileri sɪʙnala:n turan, qɔmsɔmɯl ɯpsastɯbata:ʃɯ kemitɪete *sɔju:s ɯblasta:ʃɯ ɔstɯrujatɯn terijerge ɯ:ra:q taha:rda.*

ɯblasta:ʃɯ ɔstɯrujanɯ ɔŋɔrɔr kemi:ssije sɪʙla kɯhamɲɯta mannɯktar: qɔmsɔmɯl saqa siriger qajtaq wske:n. ylele:n ispitin tubunan matɯrɯja:l muɲɲɯqta:q, sijɪester, kempirɪensijeler ylelerin qɔmujan tynwqte:q ɯnna bɯla:s ihiger ɔqsuharga ælbyt qɔmsɔmɯllar tustarɯnan matɯrɯja:llarɯ qɔ:mujan, barɯtɯn tymen baran, yle taharɪʙqta:q.

urut itinnik matɯrɯja:llar qɔtɔn qɔmulla ilikter ebit, ɔnɔn kemi:ssije ɯkuruktar, ulu:star a:jɯttan saŋa irdeherge, qɔmujsarga tijer. ɔl bet ulaqqan, kɯta:naq yle bɯlar. ɯkuruktar, ulu:s ɪecɪejkelere *uraj buka barɯ saba tysteqterine kɪʙttarar sɯl bɯlɯqta:q.* kinilere sɯq, kemi:ssije aŋardas bejete ere, kɪʙjan ymyrycey tardara dɪen a:ta sɯq ɔnɔn qɔmsɔmɯl ɪecɪejkelere, buka barɯ, *qajlaq wske:n ylele:n ispitlerin ɯnna serige qas qɔmsɔmɯl ælbytyn, kiniler y:nen ispit ɔlɔqtɔrun surugun kɪʙttarɯq bɯllaʃuna qa:ttɯskalarɯn barɯtɯn qɔmujan ɯ:tɪʙqta:qtar.*

ɯblasta:ʃɯ kemitɪet, ɔstɯruja matɯrɯja:lɯn qɔmsɔmɯl wskwʃytten 5-s ɯblasta:ʃɯ kempirɪensijetiger tije killerɪeqte:qter dɪen ɯ:ra:q taha:rbɯta. ɔnɔn ɪecɪejkeler, er tɪetelinen whe: etillibit, ɯblasta:ʃɯ ɔstɯruja kemi:ssijete kærdy:r matɯrɯja:llarɯn killere ɔqsɯqtara dɪen ky:tebit.

min sana:bar, iti alɯɪs ɪʙraqana sɯq yle. kɯhannaqqa tyrgennik kɪʙttarar sɯl. ɔnɔn ɪecɪejkeler, sana:larɯn ɯ:ran, kemi:ssije ba:mmɯt kɯta:naq yletiger kɯhanɪʙqtara dɪen erenebit

matɯrɯja:lɯ tyrgennik killeren ihiŋ!

ɔ. bætyrwp.

ɔstɯruja—a:spɯt sɪekilite, inniki—ekke:jite.

ɪecɪejkeler bejeʃit ɔstɯrujaʃɯt ɔŋɔhullarɯgar kɯhanan, ɔstɯruja kemi:ssijetiger kæmælyhyŋ.

ɪecɪejke ɪʙrɯ:ta ɯra:stanna.

(ʒɔk. ɯkuruk).

tulaʃɯta:ʃɯ qɔmsɔmɯl ɪecɪejketin bi:r qara bɪʙrɯn ɪʙrɯ:ta bɯlbut t. bɔrukɯpajap bah. ʒæg. dɪen kihi, bihi lɪeɲinni: eder uccappɯt kekketitten, timir sippi:rinen y:ryllen tɯra:ta.

taqsɯbɯt burujdara: 1) qɔmsɔmɯl ihiger bejete tuhunan, ɪecɪejkeʃe utarɯlahar bælæq terimmit; 2) ɯpsastɯba ɔttɔtugar qɔmsɔmɯl a:tɯn tyhen bɪerbit; 3) at sy:ry:tyger bastɯŋ sy:rde:ccik; 4) nehilɪek ihiger ʒɔnɯ kɯtta batɯspakka, i:re:ni terijer; 5) qɔmsɔmɯl sekirite:re bɯla sɯʎʒan ʒɪʙlanɯ syterbit ɯnna urukku ʒɯllarga qasta emete sereti:seme, ikkite bɯ:gabar ɯlbɯt.

bɯhatɯn etteqqe, bihigi qɔmsɔmɯlbut kekketiger sɯʎʒara qanan da sæbæ sɯq kihi. *Корнилов.*

elge:jite:ʃi pijeɲɪer etere:tin ɔlɔʃuttan.

(byly: ɯkuruga).

pijeɲɪer etere:tin elge:jige 1924 sɯlla:qqa, serappijɯn miki:pperep dɪen terijbite, ɔnnɔ bɪes-alta ɔʃɔ ki:rbite. salajɯ: mæltæq bɯlan yle qɔtɔn taqsɯbataʃa.

1927 sɯlla:qqa be:tej kuru:ppa ɯla, ɲukulaj bætyrwp dɪen, aŋardas bejetin ky:hynen ylele:bite. qɔmsɔmɯl ɪecɪejketin salajɯ:ta dɪen sɯq. kɯrattan taqsar kuma:ʃɯlar qɔjuta:n qa:lallar, sɔrɔqtɔrɔ ti:jbekke da qa:lallar. anɯgɯ ættyger qɔmsɔmɯl ɪecɪejkete ɯnna kɯrattan ɯkuruk pijeɲɪerin byrwte kɯhanan, bihigi dæki qaɟɯstallar sæp bɯlɯq ete. etere:t baltara sy:s kɯra ɔʃɔlɔ:q ɔskɯla ihiger yleli:r, ɔl ɔʃɔlɔru bejetin dɪeki tardan, sɯrdatɪʙqta:q.

Н. К. Эльмен.

«ɔlɔq laba:ta» dɪen «qɔtugu uccat 17 (61) ger ki:rbit kiri:tikeʃe bɯha:rɯ:.

„k“ dɪen taba:rɯs wreten, ɯjan kerden etere bet bɯlɯq ete da, sa:tar bɪese a:tɯn bilbet bɯllaʃa.... „baj batala“ dɪen min. qahan da bɪese suruja ilikpit. „ɔlɔq laba:ta“ dɪen kinigeber „baj ɔqtu:ta“ dɪen ba:ra. ɔnɯ eter bɯhɯ:la:q.

„ba:j ɔqtu:ta“ dɪen bɯlar ebe:-sebɪet bɯla:ha bɯltɯn kenne, wreʃe sɯq tɪʙ siriger. ba:j æssæ da battɯ: ɔlɔrɔn, kɯlaɪn bɯstan qa:lara. „k“ taba:rɯs sebɪeskej bɯla:s bɯlla da ba:j battala ɔneu sɯq dɯɔ:r deri gɯnar. sɯq qahan ca hɯnaj ergɪen, kɯra da bɯllar, ba:j ba:rɯn tugarɯ ɔʎɔn saʎʒu elbeq bɯlɯ.

„qamnaccɯt ba:j battɯ:rɯn biler ere:ri tɔʃɔ battata sɯʒʒarɯj“ di:r. „syreq baʃatɯgar syhwq tɪeppet“ dɪen ba:r. tɪʙ siriger ky:s sɯʃuttan. ba:j ili:titten taqsa ilik biligin da elbeq. ɔnɯ bilbet kihi ebit dɯ:.

qamnaccɯt kenniki tægylge kim bɯlan taʃɯsta. battaltan taqsɯbata dɯ?

„k“ taba:rɯs iti bɪese tugu kærdæræryn ɔlɔq æjdwbeteq ebit.

„bɯla:s ɯlɯllɯ:ta“ dɪeni kæræn turan. kim bu saqa ɔlɔʃuttan ɯlɯllubɯt bɪese dɪeʃej? „kapɯtalɯ:s“. „ylehit“. „ba:hɯnaj“, „yryŋ kɯhɯl“ mækkwryn, „ækkæp bɯhɯla:nna:q kynnerin“ qartɯ:na ere bɯlan kærdærær bɪese di: sanɯ:bɯn ebe:. „k“ taba:rɯs sa:tar, ylehit ylele:n muɲnanarɯn, ba:hɯnaj sire sɯq ɔlɔlɔrun, a:n dɔjdu seri:titten ɯ:rajbataq salla:t tugu saŋararɯn æjdwbet bejete dɯ:. saqa siriger qas ara:s ɯkurɯ:ktarga yryŋ ili:titten, qasta, qas ara:stɯk bɯla:s ɯlɯllubɯtɯn kɪʙjar ba:ra bɯllar, qas ɯn bɪese ɔŋɔhullɯ ebite bɯlla...

«ɔlɔq laba:ta“ dɪen twt bɪese surullubut kinigetitten ikki ere bɪesetten, ikkili: ere tɯlɯ surujbutun, bytyn kinigeni ɯrɯppɯt kɯrdɯk „ɔlɔq laba:ta“ dɪen, „k“ taba:rɯs surujbutun. „qɔtugu uccat“ erede:ksijete kænnærbæt bejete bɯllaʃa dɯ:...

ycygej kiri:tike saʃa-ycygej sɯq. kuhaʃan kiri:tike saʃa kuhaʃan sɯq.....

„ɔlɔq laba:ta“ dɪeni, kim eme ycygejdik ɯrɯttar kɯrʒɯk ulaqqan kæmæ bɯlɯq ete.

bes - ʒara:hɯn.

qɔmsɔmɯl ɔnus sɯlɯgar eʃerdeler.

uccat qɔmuɲu:stu: internessijene:lin (КИМ) siteri:le:q kemitɪete sebɪeskej sɔju:s lɪeɲinni: qɔmsɯlugar eti:tɔ.

taba:rɯstar!

eder uccat qɔmuɲu:stu: internessijene:le s.s.æ.s. lɪeɲinni: qɔmuɲu:stu: uccatɯn sɔju:ha wry:le:q 10 sɯlɯn tɯlu:tugar, bejetin sɯla:s æræbæly:syjwnej eʃerdetin ɯ:tar.

ba:j ɔmuktar sirderige: ba:r eder qɔmuɲu:sta: chigi ylehit—ba:hɯnaj æræbæly:ssyjetin inniger ɔqsuhar sɯtalla:q yleʃitin belɪeten. ula:tɯnnara, astɯna kæreilær.

s.s.æ.s. qɔmsɔmuɔla, qa:nna:q qara battaltan taqsarga, ylehit æræbæly:ssyjetin ɯt—kuta: seri:tiger ækærsæ sɯʎʒan ula:ppɯta. bytyn a:n dɔjdu yrdynen ylehit bɯla:s ba:hanɯ:la:q mækkwryger biller ɔstɯruja bɯlan qa:lɪʙ.

ba:j ɔmuktar isteriger ba:r ylehit eder uccatɯn ajmaʃa s.s.æ.s. qɔmsɔmuɔla ɔŋɔrbut sɯlun sɯlla:n. kinitten kæq ɯlan, bejetin battalla:q ba:jdarɯn kɯtta kyrestelleriger sybe —ɯjɯ: ɔŋɔstɯ.

lɪeɲin qɔmsɔmuɔla meʎʒi s.s.æ.s. qɔmuɲu:hun ba:rtɯjatɯn ky:ste:q kɯta:na:q tireʃe bɯlɯ, kinini kɯtta bi:rge lɪeɲin ucu.tal ɯjbɯt sessijeli:sme ɔlɔʃɔr, tæhæ da erej—mehej ba:rɯn yrdynen qaja da dɪeki qalbaɲna:bakka bassɪʙ dɪen ɯ.q i. erener.

ba:j ɔmuktarga ɔlɔrɔr ylehit—ba:hɯnaj uccata æræbæly:ssy:je dɔlgunugar ki:ren. qɔmuɲu:star ba:rtɯjalarɯn sɯtalla:q salaltalarɯnan sɪetteren. ba:j bɯla:hɯn siŋnererge. ba:jdar saŋa qa:nna:q seri:ni terijellerin, sebɪeskej sɔju:hu saba batta:rɯ ɔŋɔstɔllɔrun utarɯ ɔqsusputa, ɔqsuha da turɯ dɪen, ɯ.q.i. s.s.æ.s. ed[illegible] qɔmuɲu:starɯn erener.

ɯ.q.i. ki:n kemitɪete.

ylehit ba:hɯnaj kɯhɯl a:rmɯjatɯn beli:tikenen salaja:ccɯlarga itɪenne qama:ndalɯ:r sasta:bɯgar.

sebɪeskej sessijel. æræspy:byl. sɔju:starɯn seri:tin mɯratɯn ʒɪʙlatɯn kærær nɔrɯt qamɯssarɯja:tɯn itɪenne æræspy:bylyke æræbæly:ssyjwnej bajɪʙnnaj sebɪetin (P.B.C.) eti:te.

barɯ sɔju:s uccatɯn lɪeɲinni:—qɔmuɲu:stu: sɔju:ha terillibit wry:te 10 sɯl[illegible] tɯlu:tugar itɪenne ækt[illegible] æræbæly:ssyjete 11 sɯlɯgar yktɪeni:tiger tybehinneren, altɯɲɲɯ 27 kynytten setiɲɲi 14 kynyger dæri, barɯ sɔju:s yrdynen ɔskɯla tuhatɯgar subɯtuɲɲuk terijer.

„ɔskɯlaʃa nɔrɯt, wreʃireriger kæmælæhyŋ“ dɪen lɪeɲin qɔmsɔmuɔlun sɯla:s ɯɲɯrɯ:ta, kɯhɯl a:rmɯjanɯ bahɯlɯkta:ccɪ ʒɔn ky:s sana:larɯn kætæʃæn, billi:le:q yleni taha:rarga ɯɲɯjuqta:q. æræbæly:ssyjwnnej ba:hɯnaj sebɪet, qɔmsɔmɯl bytyn sɔju:s yrdynen itterijer subɯtuɲɲugar, kɯhɯl a:rmɯjanɯ bahɯlɯkta:ccɯlar ɔttɔlɔrugar kɪer eter kihi sɯq—barɯ kæʃyspykke dɯlɯ qarɯstammakka ylelɪeqtere dɪen erener.

qɔmsɔmɯl subɯtuɲɲugar mannɯk yleler ba:llar: saŋa tutɯ: matɯrɯja:lɯn bunɯ:. ɔskɯla ʒɪe abɯraqtanɯ:ta, ɔŋɔhu:ta. ɔskɯlaʃa ana:n yleli:r uca:stak siri terijsi:, yp qɔmuɲu:ta ɔntɔn daʃanɯ atɯn.

bihigi kæmælæhær ylelerbit bɯhata itinnikter.

s. s. æ. s. seri:tin mɯratɯn ʒɪʙlatɯn kærær nɔrɯt qamɯssarɯja:tɯn itɪenne æræbæl. bajɪʙnnaj sebɪet birisside:telin sɔlbuja:ccɯ *uɴɪsliŋ.*

ɯɲɯrɯ:ga qardarɯ:.

„q. u.“ 17 (61) №-er tab. miki:perep „taba:ʃɯ tardɯmaŋ“ dɪen ɯɲɯrɯ:tɯgar sæbylenen, kɯrʒɯk taba:q kihi dɔrɯbujatɯgar kuhaʃanɯn, kini ʒa:tta:ʃɯn æjdwmmyn, bu kynten ɯla taba:ʃɯ tardarbɯn bɯraʃabɯn. ɯnna mi:gin batɯhargа iteʃejen, erenen turammɯn mannɯk taba:rɯstarɯ ɯɲɯrabɯn:

1. sy:lyskej, senɪen seme:hebihi.
2. ɔcu:rap, bajbal ʒægwrebihi.
3. ujbanɪʙp, swder ujba:nabɯhɯ.
4. ælæksændyrwp, ælæksæj ʒara:sɯnabɯhɯ
5. anti:pin, ujba:n ɲukula:jabɯhɯ.
6. kutugu:tap ɲukulajɯ.
7. dɯdaqap ɲ.
8. bætyrwp b.

æ. b. bɪelɔbɔlɯsap.

eppɪettir erede:kter **bɔrukɯppajap d. t.**

b. l. b. ɯ. s. ɯn sɯl tuqarɯ ulu: ɔqsuhu:larga, kɪʙjɯ:larga buhan—qatan, b. q. b. (b) ʒiŋne:q sɔlbuja:ccɯta bɯlla. turugurdun kɯhɯl ɯrʒanna:q—ikki mælyjwn lɪeɲinni: qɔmsɔmɯl!

Главлит № 483 ʒɔku:skaj kɯrat. suda:rɯstɯba tipegire:pijete. taqsar aqsa:na 750